

On tarvis aru saada, et kõigist maailmas
olevaist väärtuslikest kapitalidest kõige
väärtuslikum ja kõige otsustavam kapital
on inimesed, kaadrid.

(Stalin.)

AUGUST JAKOBSON

E HITAJAD

DRAMAATILINE JUTUSTUS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

TALLINN
1 9 5 0

Kaane ja tiitli kujundanud P. Luhtein.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

8634

TEGELASED

- JONN MALM — sadamaülem, endine kaugesõidukapten
- KAI — tema naine
- REIN — nende poeg, treial, kommunistlike noorte algorganisatsiooni sekretär
- JAKOB LIIVAK — sadamaülema asetäitja, endine kaugesõidukapten
- MAIA — tema vanem tütar, lesk, õpetaja algkoolis
- HELE-MALL — tema noorem tütar, bürooametnik
- MIHKEL KUUSK — laadimistöõde juhataja, eruleitnant, endine kaugesõidupootsman, hiljem sadamaülem
- LEA — tema naine, kapten Malmi tütar
- TOOMAS KOTKAS — Keskkomitee esindaja, erupolkovnik, endine kaugesõidukapten
- VAHTRIK — bürooametnik, hiljem treial
- JAANSON } — sadamatöölised
- KURGU }
- Katuselööjad
- Müürsepad
- Puusepad

Aeg: märts — august 1946. a.

Tegevuskoht: sadamalinn Eestis

ESIMENE VAATUS

ESIMENE PILT

Kapten Liivaku elutuba. Pahemas seinas, tagaplaanil, avar aken, esiplaanil üks eeskotta, kust viib trepp teisele korrale, kapten Malmi korterisse. Otseseinas teine aken; paremas seinas üks kõrvalruumidesse ja mahukas kamin; samapoolses esinurgas seisab suur toapalm. Väikestel nikerdatud seinariiuulitel, samuti ka raamatukappide vitriinides leidub rohkesti kapten Liivaku romantilisest iseloomust kõnelevaid mälestusesemeid „kaugetelt randadelt“; neljajaruline armatuur kujutab laevaankrut. — Kamina ees kaks sügavat tugitooli; sohva, üks samas stiilis tugitool ja ümmargune laud seisavad keset tuba. Aprilli algus; väljas on tormine hilisõhtu; vastu aknaid põristab kogu aeg kevadine vihm.

KAPTEN LIIVAK (keskmist kasvu, umbes 55-aastane, vigase jalaga endine kaugesõidukapten, praegu sadamaülema asetäitja; seisab sisemises erutuses keset tuba, kuulab; läheb siis aeglaselt liikudes seinal rippuva telefoni juurde ja võtab toru; toetub kummiotsaga kepile, kõneleb pikkamisi): Keskjaam? Lubage mulle, palun, sadamaülema kabinet. (Ootab.) Halloo, sadam? Kes on aparadi juures? Ahah, Vahtrik? Tere

õhtust. Siin kõneleb kapten Liivak. Kuidas asjad arenevad? Peate tubast valvet — ei tea? Peremeest ennast, kapten Malmi, ei ole enam näha? Või stauer Kuuske. Kah läinud? Halloo, halloo, hall-l-loo! (*Puhub kõnetorusse, raputab seda.*) Hal-l-loo-o! (*Riputab toru tagasi konksule, suundub nüüd akna alla, püüab välja pimedusse vaadata; koputatakse.*) Jah, palun, palun.

STAUER KUUSK (*laadimistöõde juhataja — asendab ajutiselt ka jooksvaid remonte korraldavat inseneri — pikk, tõmmu, umbes 30-aastane mees märjas õlikuues, südvester peas; ilmub pahemalt*): Tervist, seltsimees kapten.

KPT. LIIVAK: Tervist, stauer. Helistasin just praegu ja ootasingi, et sa siit läbi tuled. Kisu üleliigne vammus maha, jutusta, mis ja kuidas.

KUUSK: Aitäh. Aga ei ma kisu seda vammust maha enam midagi. — Tuleb ülalt läbi astuda, — Lea ja poiss ootavad, tahavad koju minna.

KPT. LIIVAK: Noh, nagu arvad. Kas vana Jonni, oma äiapapat ennast, kohtasid?

KUUSK: Alguses jah, pärast läksime lahku. (*Võtab mütsi peast, tõmbab kammiga hajameelselt läbi säp-rus juuste.*)

KPT. LIIVAK: Lõppes kõik õnnelikult, või tegi jää meile ka kahju?

KUUSK: Üldiselt õnnelikult... nagu paistab. Kaks korda kiilus küll jõesus sulu põhjani, see ei kestnud aga kaua. (*Nõjatub vastu tugitooli, näib ikka mõtlik.*) Kõige enam kartsin, et purustab kaitsenooled ja murrab maha sillapostid. Noh... hästi läks selleski osas.

KPT. LIIVAK: See on hea! Hoog oli vist küll mehine —
mürin kostis isegi üle tormi.

KUUSK: Oli ... jah ... Hoog oli mehine.

KPT. LIIVAK (*naerab korraga heatujuliselt*): Minule
on see tänane õhtu üldse üllatusi toonud. Kõigepealt
muidugi see jääminek, mida ei teadnud tõesti veel
oodata ... Peale selle aga — vaevalt pool tundi tagasi
helistas järsku keegi, keda ma pole näinud enam
vähemalt viieteistkümne aasta jooksul.

KUUSK (*ikka hajameelselt*): Mõni omaaegne sõber?

KPT. LIIVAK: Jah. Sõitsime kord kolmekesi ühel ja
samal laeval: vana Jonn Malm, see karm ja kõva
sõnaga käsutaja, oli kapteniks; mina, tol ajal veel
seiklusjanune lõbus sadamatehulgus, esimeseks tüü-
riks; Toomas Kotkas — tulise hingega maailmaparan-
daja, see tänane helistaja — teiseks tüüriks. Olen
temast sulle vist jutustanudki.

KUUSK: Olete. Vähemalt sellest kapten Kotkast, kes sat-
tus mingisuguste sekelduste tagajärjel oma neegrist
trümmari pärast vastamisi Ameerika sadamavõimu-
dega. Kanti selle tagajärjel laevakontorite musta
nimestikku.

KPT. LIIVAK: Just, just — temap see oli, temap see
oli.

KUUSK: Läks viimaks Liidu stiimrile?

KPT. LIIVAK: Jälle õige! Läks!

KUUSK (*viivitades*): Kas ta on kah... energiline ja
hakkaja inimene, see kapten Kotkas?

KPT. LIIVAK: On. Aga mis siis?

KUUSK (*alles tükikese aja pärast*): Vaadake, seltsimees
Liivak — võib ehk järsku nii olla, et ta tuli nüüd siia
just ... meid vaatama?

KPT. LIIVAK: Aa, sedaviisi! Uhe sõnaga: sinul oleks meeltmööda kujutleda, et kapten Kotkas saadeti siinset sadama-asjandust jalule upitama?

KUUSK (*pöörduv; hoogsalt*): Jah, oleks! Oleks, seltsimees kapten. Vaatasin täna jälle... Kõik seisab... ja vettib... ja kogub seenetust! Nii nagu sakslased oma hävitustöö poolteist aastat tagasi siin tegid, nõnda on see suuremalt osalt ka praegu. Põhjamuul endiselt auke täis! Laadimiskaid endiselt — risuhunnikud! Ja süda valutab... süda valutab! Saate aru, seltsimees kapten, — süda valutab!

KPT. LIIVAK (*vaikselt*): Saan aru, vennas. Ja süda valutab mitte üksi sinul. Ja et meil südamed valutavad — see on hea.

KUUSK (*vaatab pisut aega aknast välja pimedusse, käib edasi-tagasi*): Teeme näo, nagu elaksime. Aga on see siis üldse elu! Laevu — peale mõne juhusliku — läinud aastal siia ei suunatud: kaide äärde saame ju mahutada vaevalt ühe auriku või paar purjekat... Ja roostet ja sammalt ei kogu mitte üksi meie ümbrus, seda koguvad ka inimesed... meie ise! (*Täidab erutusest värisevate sõrmedega piibu, suitsetab.*) Linnakomitee esimene sekretär seltsimees Allikas on ju tubli mees. Aga ta on üle koormatud otseselt kohapealseid muresid puudutavate probleemidega... Millal pagan leiab ta veel mahti mõtelda meist, kes me allume vahenditult Tallinnale! (*Paus.*) Meie ise aga? (*Heidab käega.*) Ehh, hingitseme ainult! Hingitseme! Oma paremad töötajad... oma vähesed parteilasedki... oleme lasknud siit mujale tõmmata!

KPT. LIIVAK: Stopp, stopp, stopp, stauer! Minule teadaolevate andmete kohaselt täitsime ju möödunud aasta

plaani üsnagi kuhjaga. Või on sinul teistsuguseid andmeid?

KUUSK: Jah — täitsime! Kui suuruke see plaan oli? Ja sellestki kihulase koormast moodustas kandvama osa meie töökodadele väljast tulnud juhuslike tellimiste kontingent!

KPT. LIIVAK: Kui oma ninast kaugemale vaadata — kas sellel väljast tulnud tellimiste kontingendil pole siis sinu arvates meie elu suhtes üldsegi mingit tähendust?

KUUSK: On, muidugi on! Aga ühe tõelise sadama tõeline väärtus seisab siiski hoopis milleski muus kui niisugustes tellimistes! (*Järsult.*) Ei, mis me siin vaidleme — unustatud oleme, seltsimees kapten, unustatud oleme!

KPT. LIIVAK (*pisut karmilt*): Vale, stauer, unustanud pole meid mitte keegi. Häda seisab ainult selles, et sinne lõhutud sadam pole meie pakiliste taastamiste nimestikus ainus oluline punkt. Jõuab järg kord nii kaugele — küllap näed, kuidas siin meiegi akende all elu kihama ja kohisema lööb!

KUUSK: Raske uskuda. Väga raske uskuda. (*Istub hetkeks, tõuseb aga jälle kohe.*) Kõnelesite eile meie parteigrupi koosolekust... Millal kavatsete seda kokku kutsuda?

KPT. LIIVAK: Mõtlesin, et teisipäeval või kolmapäeval.

KUUSK: Teisipäeval või kolmapäeval? Noh, tehke seda siis juba teisipäeval!

KPT. LIIVAK (*naerdes*): Nii? Aga miks just nimelt teisipäeval?

KUUSK: Miks? Sellepärast, et... see viimanegi väike soolapeotäis võib, kui me ta hooletusse jätame, ühel

heal päeval tuimaks muutuda! (*Vaatab kella.*) Noh, hea küll, tuleb minema hakata. Mul on vähemalt mu lapsevanker, mille lükkamisele oma jõudu ja energiat kulutada. Hüva õhtut, seltsimees kapten... ja vabandage mu noriva tuju pärast!

KPT. LIIVAK: Su noriva tuju pärast pole mul sulle midagi ütlemist. Aga selle lapsevankri-filosoofia pärast tuleks sulle tõesti korralik peapesu teha. Kah... tankist!

KUUSK: Mis mina siin... Mina olen... ainult kõrvaline asi.

KPT. LIIVAK: Vale! Mehed sinu mastist pole kunagi kõrvaline asi! Oled meist kõigist pealegi ka parteilises mõttes tüki vanem ja suuremate kogemustega. (*Otsustavalt.*) Nii et, stauer, kui siin midagi tõesti viltu on — ja küllap siin ongi midagi viltu —, siis oled selle eest vastutav ka sina ise! Ütlesin seda sulle eile ja ütlen seda sulle ka täna!

KUUSK (*peatub, heidab käega*): Muidugi olen! Jah, selles on teil õigus — muidugi olen! (*Pöördub, väljub; hetke pärast kuulduv selgesti, kuidas ta raskel sammul trepist üles teisele korrale läheb.*)

KPT. LIIVAK (*istub kamina ette, korraldab hajameelselt halge*).

MAIA, HELE-MALL, REIN MALM (*sisenevad vesteldes — märgades mantlites, näod tuulest ja vihmast õhetavad*).

REIN MALM (*valgetverd, lokki hoiduvate juustega nooruk — sadama ja sadamatehase kommunistlike noorte algorganisatsiooni sekretär — kapten Malmi poeg; energiline, elurõõmus, kuid praegu sisemiselt kuidagi väga rahutu, mida ta püüab küll varjata, tundudes*

selle tagajärjel pingutatuna ja napolisena):
Tervist, seltsimees Liivak.

KPT. LIIVAK: Tervist, tervist, seltsimees treial. Kuidas läheb?

REIN: Tänan, ei ole viga.

HELE-MALL (*kapten Liivaku noorem tütar — elav, liikuv, sädistav*): Oh, ära usu, taat, meie sekretär on pigis! Pigis, pigis, pigis! Võttis endale ENSV aastapäevaks uhkeid kohustusi, nüüd aga kiheleb hirmu pärast, et vaat kui ei jõuagi nendega viimaks valmis! (*Reinule.*) Palun, eesrindlane, — oota ivake, tulen kohe. (*Ära paremale.*)

MAIA (*naeratab kogu aeg heatahtlikult; viib mantli eesttuppa; ta on blond, varsti kolmekümne-aastane, pikka kasvu*): Istuge ometi, Rein.

KPT. LIIVAK: Jah, istuge. Ega see naiste „ivake“ nii lühike olegi.

REIN: Pole viga, aega on ... (*Istub vabasse tugitooli.*)

KPT. LIIVAK: Mõtlesin just natike tagasi — mitmendale kohale teie noortebrigaad „Delfiini“ remontimisel oma poldide ja neetide treimisega läinud kuul tuli?

REIN: Esimesele.

KPT. LIIVAK: Õige, õige! Ja brigaadi enda ulatuses — kes oli kõige nobedam?

REIN: Noh ... üsna mitugi. Kalbuse Arno, Meri Endel ... noorem Siitan ...

KPT. LIIVAK: Ja sina ise, eks ole?

REIN: Jah, mina ise kah.

MAIA (*soojendab kamina paistel käsi, seletab lõbusalt*): Neist detailidest, mis nad seal valmistavad ja millest nad aina räägivad, mul ju kuigi palju aimu ei ole.

Aga ... need tõmbavad! Küllap näed, et ta meelitab neid treima teie lõbusa Vahtrikugi!

KPT. LIIVAK: Nonoh, nonoh! On see õige, Rein?

REIN: Vaevalt! Ta on ju sellest küll kõnelnud, aga ...

KPT. LIIVAK: Kuulsin kelleltki, et sul olevat käsil mingi ... uuendus?

REIN (*viivitades*): Uht-teist sai ju mõteldud ... Läks sassi.

KPT. LIIVAK: Läks sassi? Kahju? Aga kas sa meie töökodade targemate asjameestega oled kõnelnud?

REIN: Ei ... ole.

KPT. LIIVAK: Pagana pihta, miks sa seda siis ei tee! Vaat kui avastad veel sääraseidki asju, mis on avastatud juba sada aastat enne sind. Muuseas — milles see sinu uuendus õieti seisab?

REIN (*muutub aina kohmetumaks, katsub siiski selatada*): Nojah ... meie tööpingid on ju kõik hirmus vanad mudelid ja ... väga väikese suutlikkusega. Praegusel ajal aga, mil taastatakse ja ehitatakse tuhandetes käitistes — kust neid uhiuusi ja moodsaid võtta! Ja hakkasimegi seal kaaluma, kuidas oleks võimalik nende praeguste spindli kiirust ivake suurendada ... Uht kui teist viimaks ju õnnestuski. (*Kehitab õlgu.*) Supordi kohandamine ja ümberseadmine ei taha aga vedu võtta. Eile paistis juba, et oleme õige nõksu kätte saanud, siis aga läks midagi rikki supordi põlle juures ... Nii et ...

KPT. LIIVAK (*kuulab, pea viltu; naerdes*): Tunnen seda tehnikat veidi nõrgalt ... kõiki neid spindleid, suporte ja supordi põlli ... Uhe sõnaga — küsimuses on meie treipinkide tööjõudluse tõstmine?

REIN: Jah.

KPT. LIIVAK: Kui palju ette näed?

REIN: Noh... nii umbes paarisaja protsendi piirides.

KPT. LIIVAK: Ohoh, ohoh! Siis ära jäta, vennas!

REIN: Ega ju ei jätaks, aga...

KPT. LIIVAK: „Aga“ on halb sõna, see viska oma leksikonist välja. Eriti kuna sa pead teistele igal sammul aina eeskujuks olema.

HELE-MALL (*ilmub paremalt — kuivas mantlis, barett peas*): Valmis, seltsimees kuulus treial, lähmel (*Isale.*) Rein kutsus mind nimelt kinno, seal käib praegu film ühest vanast merekarust ja selle kahest õilsast tütest. (*Lehvitab käega.*) Nägemist, taat... pärast jutustan lähemalt!

KPT. LIIVAK: Nägemist, nägemist, tuulepea! Oleksin küll meie noore sõbraga veel veidi mõtteid vahetanud, aga kui juba sihukesed põnevad lood järjekorda ootavad, mis seal parata...

HELE-MALL: Jah, kunagi edaspidi, kunagi edaspidi! (*Tuisates pahemale.*)

REIN (*tõuseb, kummardab*): Head õhtut, seltsimees kapten... ja vabandage. (*Lahkub samuti.*)

KPT. LIIVAK: Jah, head õhtut. (*Maiale — muiates.*) Tore poiss, hoopis teisest materjalist kui vana Jonn ise! Aina väriseb tööerutusest, aina põleb ja särtsub! Ja nakatab sellega kogu aeg oma ümbrust. Säärast asja tuleb aga minu arvates võib-olla isegi tähtsamaks pidada kui nende pingivanakeste parandamisest saadav reaalne kasu. (*Silmitseb vanemat tütart uurides*). Ja sina ise? Juba kohe pärast lõunat läksid oma pioneeridega kevadet vastu võtma, nüüd alles said õhtule. Väsinud?

MAIA: Usu, taat, ei tunnegi! Väljas on praegu ju nii

tore! Vesi ei jookse... ei voola... ta tormab... Ja kuidas kõik lõh-nab! Sula lumi, muld selle all... kõik! Kui hea oleks niisuguse ilmaga aina minna, astuda... läbi vihma, vastu marutuult... (*Naeratab nagu unistades.*)

KPT. LIIVAK: Läbi vihma, vastu marutuult... jah! Nagu sa seda juba plikasirtsuna niisugustel aegadel kadunud ema meeolehärmiks ikka teha armastasid, eks ole? (*Patsutab tütre kätt.*) Mäletan, mäletan, kuidas sa alati just jäämineku päevadel kodust põgenesid ja kuidas kadunud memm sind siis otsis... nagu kana-ema oma pesas välja hautud pardipoega. (*Paus; nukralt.*) Jah, nii see on! Sina lähesid läbi vihma ja otse vastu marutuult, mina aga võpatan siin kamina eeski!

MAIA (*hoolitsedes*): Ikka ei anna järele, see paha kondivalu?

KPT. LIIVAK: Kus ta annab... Säärase ilmaga! Targem on teda üldse mitte meelde tuletada — vaata kui võtab veel hoogu juurde!

MAIA: Ehk saaks tänagi abi hästi kangest ja hästi kuumast kohvist?

KPT. LIIVAK: Võib olla, et saaks. Aga tahad sa siis jälle... jändama hakata! Vee panin küll juba ise üles, peaks varsti keema minema...

MAIA: Mis jändamine siin's ikka...! (*Toob kõrvaltoast tassid, hakkab ube jahvatama.*) Muuseas — et ma ei unustaks — see tänane vägev torm äratas mu poistes määratu huvi kõige vastu, mis on kuidagi ühenduses merega ja meresõitudega... Võeti ühel meelel vastu otsus: korraldada juba lähemas tulevikus rida vestlusi vanade kuulsate kipritega. Esimene selles reas oleks... vestlus sinuga.

- KPT. LIIVAK: Kellega? Minuga? Leidsite kah tõesti kuulsa kipri! (*Koputatakse; püüab tõusta.*)
- MAIA: Oota, küllap ma lähen. (*Paneb kohviveski lauale; ära eeskotta.*)
- KPT. LIIVAK (*ajab enda siiski püsti, näib erutuvat.*)
- KPT. MALM (*rüssakas halli habemega endine kauge-sõidukapten, praegu sadamaülem; astub sisse, võtab südvestri ja kaptenimütsi peast, raputab neilt vee otse põrandale; kõneleb saarlaste-hiidlaste ning läänerandlaste segamuret; lühikeste lausetega, nagu komandot andes*): Tervist, Joagup. Soendad ennast, mh?
- KPT. LIIVAK (*laheneva pingega*): Tervist, Jonn. Jah, soendan, nagu näed.
- KPT. MALM (*kisub ka mantli seljast*): Ole hea, ristitüdar, vii see kroam senna varna. (*Jälle kapten Liivakule.*) Ajaksin sinuga enne magamaminekut suutäie juttu... kui sul tahtmist on.
- KPT. LIIVAK: Mis pagan, pole nüüd tahtmist! Istu, ole hea.
- MAIA (*viib külalise üleriided eeskotta, lõpetab kohvi-valmistamise*).
- KPT. MALM: Noh... soo... jõgi on puhas. Ja sadam koa. Kuni suure mereni. Ligilähedale kaks nädalat varem kui alati. Tormab praegu rängalt. Vähämalt kümme palli. Nord-vest-nord. (*Laskub raskelt teise tugitooli.*) Kudas ennast tunnend koa?
- KPT. LIIVAK: Otsekohene olles — räbalasti. (*Maiale.*) Onu Jonn tuleb vee ja tuule käest, vala talle kohvisse lonks piiritust.
- MAIA (*segab grokki, ulatab ühe klaasi isale, teise kapten Malmile*).

KPT. MALM: Tänan, ristitüdar. (*Rüüpab suurte sõõmudega.*) Jäe oli veel tugev. Rohelene nagu laas. Kui mette ojad ja rabad äi oleks pärast neid kõvu sadusid alla tulnud, oleks sellest kestnud kauaks.

KPT. LIIVAK (*joob samuti*): Nii et vesi oli kõrge?

KPT. MALM: Oli kõrge. Mitut korda pressis kallaste vahelt väl'la. Muulidest käis üle kogu pikkuses. Kardan natike põhjahu katkiste kohtade pärast. (*Paneb kämblad nagu neid soendades ümber grokiklaasi.*) Mötlesin tulles ja... kualusin. Sui paiku peame katsuma asja käsile võtta.

KPT. LIIVAK: Nimelt — mis asja?

KPT. MALM: Põhjamuuli asja, mmh. Tuleb võimalus leida selle kindlustamiseks.

KPT. LIIVAK: Suve paiku? Kas siiski mitte varem kui... suve paiku?

KPT. MALM: Varem? Kuedas — varem?

KPT. LIIVAK: Suurem osa kevadistest tormidest seisab ju veel ees. Meri võib ühel heal päeval meie vastu kurjaks minna: murrab endale nende katkiste kohtade kaudu hoopis laiad väravad.

KPT. MALM: Kui jäe äi murdnud, äi siiski murra vedel vesigi. (*Kaalutleb.*) Ja kui see hädaoht olekski olemas, kiirendamiseks ep ole meitel praegu mingit väljavoadet. Eelarves puuduvad vajalikud summad. Ja oskusega mehed — kus needki on!

KPT. LIIVAK: Laia remondi osas on muidugi raske. Aga kõige hädavajalikumaga saame ehk siiski hakkama. (*Ettevaatlikult.*) Meie energilisel staueril... sinu enda väimehel... ongi juba mõttes üsna kaval plaan, kuidas sellest halvast olukorrast esialgu välja tulla.

KPT. MALM: Jah-s-soo? ... toueril? Ja milles see tema ploan seesab?

KPT. LIIVAK: Arutasime siin eile... Talvesadamas ootab oma lõpukest rannapurjekas „Mari“, ammugi aktiga maha kirjutatud ja tulepuudeks määratud. Seltsimees Kuusk soovitab seda vrakki nüüd veidi teisiti ära kasutada.

KPT. MALM: Soo, veidi teeseti? K u e d a s veidi teeseti?

KPT. LIIVAK: Kui viia ta, see „Mari“ vrakk, kõige häda-ohhtlikumasse paika, laadida seal kive täis ja uputada põhja... Vesi vigastuse kohal on õhuke — olekski lainemurdja sagedama tuultesuuna vastu...

KPT. MALM: N-noh, lollus! Poiss aeab loba. Kuni me Peavalitsusega küsimust kloarime, on tormised kevadilmad jo ammu seljataga!

KPT. LIIVAK: Kuni me Peavalitsusega küsimust klaarime? Aga mis pagan me seda pisiasja siis Peavalitsusega klaarime?

KPT. MALM: Rahva varandus äi ole pisiasi, seisku see kas või mõnemeetrilises vaieriotsas!

KPT. LIIVAK: Aga kui on tarvis seda vaieriotsa kiiresti käiku lasta? Ja kui see kiire käikulaskmine tähtsaid tagajärgi annab?

KPT. MALM: Jah, kui annab! Kes sulle ütleb, et annab? Touer Kuusk või? (*Koputatakse; Maiale.*) Teata seal, ristitüdar, et su isa äi ole kodu... või et ta on haige ega võta vastu.

KPT. LIIVAK (*naerdes*): Oota, kannata! Kui peaks olema kapten Toomas Kotkas — kutsu kohe sisse.

MAIA (*vaatab üllatunult isa poole; ära pahemale*).

KPT. MALM (*asetab grokiklaasi lauale*): Kesse, kesse,

Joagup? Mis sa seal kõneled? On kapten Tuomas Kotkas siis siin?

KPT. LIIVAK: Jah, Jonn, nõndaks küll — siin on lõpuks ka kapten Toomas Kotkas, kolmas meist. (*Vaatab oodates ukse poole.*)

MAIA (*ilmub tagasi tupp, lasebki endast mööda kapten Kotka; jääb ise veidi kaugemale seisma, elevel, roosa, pisut tasakaalutu.*)

KPT. TOOMAS KOTKAS (*tublisti üle keskmist kasvu, umbes 45-aastane tõmmu mees, tugeva kondise näoga ja lõbusate, alati naeratavate silmadega; sügavad jooned suu ümber annavad talle otsustava ning kindla ilme*): Tervist, seltsimehed kaptenid. (*Peatub lävel.*)

KPT. LIIVAK (*hoogsalt*): Tervist... poiss! (*Läheb külalisele vastu.*) Vaat kui kena, et sa tulid siiski juba täna!

KPT. KOTKAS (*vahib sõpra kortsus kulmul — selle vigasus tuleb talle ootamatusena*): Kuuled sa, vennas... pagana pihta!

KPT. LIIVAK: Jah, näed, sõjale tuli lõivu maksta minutaoliseltgi vaikse ja rahuliku loomuga ätil. Leidsid mu koopa ikka üles?

KPT. KOTKAS: Leidsin...

KPT. MALM (*seisab oodates veidi kaugemal*).

KPT. LIIVAK (*raputab sõbra kätt*): Tere tulemast, tere tulemast! (*Püüab võitu saada liigutustundest, osutab Maiale.*) Mu tüdart... ei tunne enam?

KPT. KOTKAS (*pöördub, äsjasest kurvast üllatusest ikka veel segane; äkki rõõmsalt*): Maia! Kas tõesti teie, Maia? (*Naerab.*) Kas ikka tõesti see pikajalgne ritsikas, kellele ma siin kord väikesi meresõite kor-

raldasin? Olite tol ajal vaevalt kuueteistkümneaastane plika, nüüd aga...

MAIA (*ei varja samuti oma rõõmu*): Nüüd aga juba kolmekümneaastane sõdurilesk. Jah, aeg, kapten Kotkas, aeg. Muide — ega ka teie pole enam see, mis siis!

KPT. KOTKAS: Mina? Minust ei maksa muidugi rääkida. (*Vaikselt.*) Sõdurilesk? Tähendab, et ta hamustas teilegi sügavaid haavu, see hiljuti lõppenud verine võitlus?

MAIA (*lihtsalt — nagu kunagi inimene, kes on oma suured nutud juba ammugi ära nutnud*): Jah, seda ta tegi.

KPT. LIIVAK: Ta oli siiski vahva, minu vanem pesamuna. Mehe mattis maamulda juba esimeste lahingute ajal, ise aga taandus ühes armeega itta ja jätkas kaasalöömist kuni võiduni.

KPT. KOTKAS: Nii? Võitlesime ehk teineteise läheduseski, ühtedel ja samadel rinnetel?

MAIA: Vaevalt küll. Mina laadisin teile padruneid ja valmistasin varustust. Tulite nüüd päriseks siia kodulinna?

KPT. KOTKAS: Päriseks? Noh, nii kauaks ajaks muidugi mitte, aga nii kauaks kindlasti, et kõnelda üksteisele... vanad suured sõbrad nagu me kõik siin oleme... pikemalt nii mõnestki asjast. (*Vaatab ikka Maiat imestava pilguga; pöördub siis kapten Malmi poole.*) Ahah, šeff! Tervist.

KPT. MALM: Tere, tere, kapten Kotkas. (*Kätlevad.*)

KPT. KOTKAS: Ja kuidas siis teie need keerulised ajad üle elasite? Kas siin, uus-eurooplaste pressi all, või saite ikka minema?

KPT. MALM: Äi soanud minema. Olin parajasti puhkusel. Teenisin juba siis siin sadamas. Jäin haigeks. Hiljem olin suuremalt osalt venna juures moal... Samas kandis kus Joagupki. N-noh, meitid peeti liiga vanaks. Jäeti rahule.

KPT. LIIVAK (*seletab muiates*): Jah, nokitsesime endile väikest äraelamist pangede-kappade valmistamisega. Vabal ajal meisterdasime poistele metsas paar-kolm pörgumasinat... raudteesildade jaoks ja rööbaste alla panemiseks. Alles neljakümne neljandal tulime jälle tagasi linna. Vist juunis või juulis... kui ma ei eksi.

KPT. KOTKAS: Ahah. (*Kpt. Malmile.*) Mäletate veel meie viimast kohtamist Lissabonis? (*Liivakule ja Maiale.*) Olete ju muidugi kuulnud — sain šefilt tol korral isaliku ja elutarga noomituse oma taltsutamatu iseloomu pärast, — ta väitis nimelt, et üks kauge-sõidukapten on merel seesama mis veovoorimees maal ja peab ainult käsku täitma, mitte aga targutama. (*Naerab.*) Noh, ja avaldaski siis lootust, et ta minutaolist põikpead enam kunagi ei kohta. (*Uuesti Malmile.*) Aga siiski tõi tuul meid jälle kokku... nagu näete.

KPT. MALM: Tõi. Ja olen selle üle väga rõõmus. Väga rõõmus.

KPT. KOTKAS: Võite uskuda — mina kah! Aga oma tollekordsele filosoofiale olete truuks jäänud? Või olete seda muutnud?

KPT. MALM (*näib hetke mõtlevat, pikkamisi*): Äi ole tru'uks jäänud. Olen seda muutnud.

MAIA: Kas pole tõesti tore üllatus — jälle üle pika aja nõnda ühes?

KPT. KOTKAS: On, mis seal salata.

KPT. LIIVAK (*juhü kapten Kotka kamina juurde*): Istu, poiss . . . pagan sind võtaks! Otsekohene olles: mina sääraat toredat üllatust enam ei oodanud. (*Kõik istuvad.*)

KPT. MALM: M-m-jah . . . Ja miukesel kohal sa södisid?

KPT. KOTKAS: Mina? Kahurväes. Olin seal nimelt polguülemaks.

KPT. LIIVAK: Aa! Vaata aga, vaata! Jonni oma väimees — töötab kah siin meie sadamas — oli tankikomandöriks nooremleitnandi aukraadis. (*Silmitseb ikka sõpra, naerab kogu aeg rõõmsalt-õnnelikult.*) Kas sa teadsid juba ammu, et siinsetel kaidel sekeldame meie vana Jonniga?

KPT. KOTKAS. Ei, mitte just ammu. Tutvusin teie paberitega mõni päev tagasi. Olete ka pagana tagasihoidlikud: ainult täna kuulsin sellest, kuidas te oma sadama pärast sakslastega koguni lahingut lõite.

KPT. LIIVAK (*heidab käega*): Ooh, mis sa nüüd, vennas! Mõõdunud sõda oli ju tõesti üks suuremaid ja kohutavamaid, aga eks seal juhtunud ka koomilisi asju.

KPT. KOTKAS: Mis on selles loos siis koomilist? (*Paus.*) Jutusta parem, kuidas see päris täpselt oli.

KPT. LIIVAK (*ikka nagu piinlikkust tundes*): Kuula nüüd! (*Jutustab siiski.*) Punaarmee tulekut oli tunnistundf oodata ja fritsud hakkasid oma viimseid seatempe tegema. Noh, eks Jonn Jonni poeg kõmpinudki siis alla minu juurde ja käratanud, et . . . tuleb kat-suda sadamas üht-teist nende märatsemistest päästa. Keegi ta endisi madruseid olevat seal öövahiks ja muretsenud marodeerivatelt saksa soldatitelt . . . igaks juhuks . . . relvi ja laskemoona. Kogu see värk oli ühe

tühja laoaيدا pööningul. Jalg läks mul küll reast välja, aga seal kaidel ja kaide kõrval sai ju agaramate tööliste kaasalöömisel tööpoolest üht-teist päästetud...

KPT. KOTKAS (*pikkamisi*): Tähendab — oli teis endiski küllalt seda taltsutamatus ja kergemeelsust, mida kapten Malm omal ajal minu juures hukka mõistis. Leidub, neid, kes väidavad, et kui siin üldse midagi püsti jäi... olgu kaidel või kaide kõrval... siis küll ainult tänu teie ja selle endise madruse pealehakkamisele.

KPT. MALM: Jah... noh... jäta, mees, jäta!

KPT. KOTKAS: Mis siin jätta. (*Paus.*) Kes on teil siin parteisekretäriks?

KPT. LIIVAK: Grupisekretäriks olen praegu mina. Algorganisatsioonini pole me jõudnud. Tööliste kontingent on veel juhuslik ja liikuv. — Need üksikud liikmed ja liikmekandidaadid, kes meil leiduvadki, on kah väga noored, välja arvatud muidugi stauer Kuusk. (*Nagu süüdlaselt.*) Noh, sa mõistad ju isegi... (*Laotab abitult käsi.*)

KPT. KOTKAS: Mõistan, vennas. Uhe sõnaga — tööd seisab ees veel külluses?

KPT. LIIVAK: Seisab, mis seal salata. (*Tahab midagi lisada, ei saa aga selleks mahti — uksele ilmub äkki Kai Malm.*)

KAI MALM (*väike, käbe eideke; kohkub, tahab jälle välja taganeda*): Vabandage... ma... (*Märkab meest.*) Ah näe, isa, seal sa ju oledki... Lapsed on ülal meie pool — Lea ja Mihkel ja poiss kah — tuled ehk ka sinna...

KPT. MALM: Mina? Mmh... suo... mis mina's seal...?

KAI MALM: Nad tahavad ju varsti minema hakata...
(*Tunneb kapten Kotka äkki ära.*) Sa jumal... kas see on nüüd ainult mu silmis, või...? (*Läheb kärmesti läbi toa.*)

KAPTENID (*tõusevad*).

KPT. KOTKAS: Ei, ema Malm, see pole mitte ainult teie silmis. Olen õnnelik, et te pole mind ikka veel unustanud.

KAI: Kuulge nüüd... mis te's nõnda! Unustanud! Tere!
(*Ulatab kapten Kotkale käe.*)

KPT. KOTKAS. Tervist. Ja kuidas elavad ja kasvavad teie kuulsad kaktused, mille nimed mulle — ärge pange pahaks — mitte kuidagi pähe ei jäänud?

KAI (*sellest tillukesest huvitundmisest liigutatud*):
Ooh... kaktused nüüd! Näe ikka, mida te veel ei mäleta... Need elavad ja kasvavad mul hästi!
(*Naerab südamlikult-kõhinal.*) Kujutage ette — va sakslaste ajal... tervelt kolm aastat... ei õitsenud nad üldse. Alles neljakümne viienda suvel puhkesid jälle täie hooga. Aga mis te nüüd neist minu kaktustest! Mis moodi teie enda elu on kah vahepeal läinud ja olnud? (*Vaatab kapten Kotkale alt üles uurivalt näkku.*)

KPT. KOTKAS: Noh, kuidas nüüd ütelda... On nähtud murelikke päevi, aga veelgi rohkem on nähtud rõõmsaid päevi. Aina veeren mööda meresid, aina sekal-dan mööda sadamaid, — otsin kohti uutele ja paran-dan vanu.

MAIA: Istuge ometi, ema Malm.

KAI: Oh... tänan. Ei tea, kas... (*Ei lõpeta.*) Läheme ehk siiski, isa.

KPT. MALM: Istu. Küllap seal uodatakse.

KAI: Jah, ega neil's nii väga suur rutt muidugi ei ole, aga... (*Istub.*)

KPT. MALM: Selge. (*Kapten Kotka poole.*) Mis ülesannetega sind siis siia veeretati... kui see saladus pole?

KPT. KOTKAS: Saladust pole selles midagi. Veeresin ka siia, et üht-teist... noh... ehitada ja parandada. (*Seletab.*) Olen siin Keskkomitee töötajana — tulin nimelt vaatama ja siinsete seltsimeestega nõu pidama, kuidas oleks võimalik meie vana kena kodulinna-kese elu jälle korda seada ja... muuseas... ka teie kaid täie koormatusega käiku lasta.

KPT. LIIVAK (*vilistab*): Oh-hoo, pagana pihta, see on meile ju lausa erakordne tähelepanu! Sest see kaide küsimus on olnud meil tõesti — võta teatavaks — kõige valusamaid päevaprobleeme. (*Hoogsalt.*) Ühe sõnaga — hakkame siis jälle ühist vankrit vedama.

KPT. KOTKAS: Hakkame!

KPT. MALM (*asetab oma suured kämblad uuesti tümber grokiklaasi; pisut ebamääraselt*): Ahah... Nojah... (*Vaikus.*)

KAI: Jeheke... no vaata ometi! Eks see ole ju... muidugi... ilus ja hea, kui vanad naabrid ikka... ühiselt ja üheskoos... (*Samas kartlikult.*) Aga ju siis need teie endiste aegade vaidlemised-tülitsemisedki võivad kah jälle peale hakata...

KPT. LIIVAK: Õige, ema Malm, küllap needki võivad jälle peale hakata. Ja küllap hakkavadki, küllap hakkavadki. (*Maiale.*) Valmista meile, tütar, veel üks kõva jällenägemisjook... (*Ootab, kuni Maia klaasid täidab.*) Terviseks, kaptenid. Meie uute ühiste ürituste terviseks! (*Joovad.*)

TEINE PILT

Kapten Malmi ja kapten Liivaku kabinet. Pahemas seinas suur aken, mille kaudu paistab sadam — madalad purustatud laoidad, nende ees kaubavagunid, platsil pikad titsiriidad. Otseseinas asuva, pärani lahti lükatud klaasukse kaudu avaneb vaade laadimiskaile; selle ääres seisab kaubaaurik, mille vintsid liiguvad valju ragina saatel; eemal virvendab heledas aprillpäikeses jõgi; parempoolne uks viib bürooruumi, kust kuulub kirjutusmasina klõbinat. Kapten Malmi ja kapten Liivaku töölauad seisavad vastamisi — kapten Malmi oma seljaga saali poole, kapten Liivaku oma avatud ukse poole. Seintel romantilisi merepilte ja suur sadamaplaan.

HELE-MALL (ilmub hetkeks vaheuksele, läheb uuesti tagasi).

VAHTRIK (väikest kasvu, tedretähniline, suurte prillidega poiss; seab kapten Liivaku laual midagi korda, laulab ise — matkides kapten Malmi žargooni — koomiliselt asjaliku häälega):

See juhtus ennemuistsel o'al,
et heering elas kueval moal —
:,: ei huolind ta suurt mereve'est
ja teda peeti kassi e'est... :,:

HELE-MALL (*ilmub uuesti uksele, ümbrik käes*): Seltsimees sadamaülemale toodi kiri. Vist Linnakomiteest.
VAHTRIK: Tuodi? Tore! Võtsite vastu?

HELE-MALL: Muidugi võtsin. Mis teie siis arvate!

VAHTRIK: Kiitus, kiitus! Pange siis se'e seltsime'es ülema lauale ja korras. (*Laulab jälle.*)

Kord kal'las kahe mastiga
läks merel' suolalastiga —

∴ tal tuul oll' takka, te'e oll' hea,
ta lahest väl'la jõudis pea... ∴

HELE-MALL (*asetab ümbriku kaptin Malmi lauale; halvustavalt*): Jälle vusserdate kõik segamini! Ma ise ju just korraldasin... natike aega tagasi!

VAHTRIK: Korraldasite, õige. Aga halvasti korraldasite. Ja selle eest laitus, laitus. (*Telefon heliseb; võtab toru, surub selle küünarnukki kehast eemal hoides vastu kõrva; veidi väsinud tooniga.*) Halluo, jah. Sadam kuuleb. Sa-dam... ku'uleb. Kes? (*Jätkab kirjakeeles.*) Ahah, vabandust! Tervist. Purjekas „Peeter“ põllurammuga... et kas tuli? Tuli. Juba eile õhtul... heitis meie vetes ankru. Jah, lossime juba, lossime. Ah millal lõpetame? Kavatsime valmis saada nädala ajaga, aga kindlasti ei tea lubada. Last tuleb maha võtta ju nõnda-ütelda reidil ja see tekitab vahel viivitusi. Sadamaülem ise või ta asetäitja, kaptin Liivak — nemad teavad muidugi paremini. Tingimata, tingi-mata pean meeles. Head tervist, nägemiseni. (*Asetab toru hargile, laulab edasi.*)

Siis heering hirmsa vembu löi,
ta laeva kül'led läbi söi...

∴ Ja kal'las kahe mastiga
läks põhja suola-lastiga... ∴

Teie, naiskodanik Liivak, märkige palun üles ja tule-
tage mulle me'elde — kella nelja ja viie vahel helis-
tada moakonna täitevkomitee esimehele „Pe'etri“ los-
simise asjus. Selge?

HELE-MALL: Kella nelja ja viie vahel?

VAHTRIK: Táp-selt kella nelja ja viie vahel... kui tei-
tel midagi selle vastu äi ole.

HELE-MALL: See tähendab, et helistaks seltsimees
sadamaülem?

VAHTRIK: A'a mis teie arvate? Ise tahate seda teha...
mmh?

HELE-MALL: Ei. Mõtlesin, et ehk teie ise. (*Naerab
rõõmsalt.*)

REIN (*õlist läikivates tunkides ja ruudulises sonimütsis
— astub tuppa, jäljendab samuti naljatades isa häält*):
Mmh, noh, kuedas ta seal jälle istub, seltsime'es
Vahtrik, a'a!

VAHTRIK (*hüppab püsti, pahaselt*): Ptüi, mis sa ahvid!
(*Hele-Mallele.*) Teie, frökhjen, võite minna!

REIN (*vaatab tüdruku poole; tahab nagu midagi ütelda,
ei söanda seda aga sõbra juuresolekul*).

VAHTRIK (*teeseldes*): Eeh, igav päev, vana! (*Ringutab.*)
Niipaljakest oli vaheldust, et sai vesteldud pisut
täitevkomitee esimehega.

HELE-MALL (*on Reinu tulekul naljakalt tusaseks muu-
tunud, lahkub pead kuklas hoides*).

REIN: Hästi, hästi, küllap luuletad sellest vestlusest
edaspidi. Kas minu õemeest ei ole praegu siin lähe-
duses?

VAHTRIK: Seltsimees Kuuske? Kuule, ei ole. Aga peaks
tulema üsna varsti — ühe paiku algab nõupidamine.

REIN (*võtab rinnataskust paberilehekese*): Anna talle

edasi — Lea saatis. Muuseas — kell seitse on klubis algorganisatsiooni koosolek. Ära unusta ise ja ütle ka Hele-Mallele... tähendab seltsimees Liivakule.

VAHTRIK: Hea, ütlen. Ka Hele-Mallele... tähendab, seltsimees Liivakule. Mis sul seal päevakorras on?

REIN (*teeb näo, nagu poleks märganud sõbra vihjet*): Hilda Kaalepi komnooreks võtmine ja Elmari omavoliliste töötpuudumiste küsimus.

VAHTRIK (*hooletult*): Mmh... kah nüüd asi!

REIN (*noorusliku tulisusega, pisut ägestudes*): Soo? Peame vist vaikselt kõrvalt vaatama ja käega lööma!

VAHTRIK: Miks kõrvalt vaatama ja käega lööma? Kõneldud on? On! Seltsimehelikult mõjutada püütud on? On! Otsustate ise, ilma üldkoosolekuta, ja... kõik!

REIN: Noh, nii lihtsustatult kah ikka suhtuda ei saa! (*Vaatab nagu aru pidades vaheukse poole.*) Ei, pole midagi, las kollektiiv ütleb talle avalikult, kõigi kuuldes, mis tema nõndanimetatud uljusest arvatakse.

VAHTRIK: Hea! Tubli! Las ütleb! (*Matkib jälle kapten Malmi.*) Olen nõus. Ja edasi — kuidas siis soaks? Heidame välja või paneme veel kord... pruovile?

REIN: Välja heita jõuame alati. Kas ta's tõesti aru pähe ei võta ja oma tempe ei jäta! (*Vaatab ikka vaheukse poole; siis pisut järsult.*) Noh olgu. Lähen tagasi töökotta, kasutan lõunatunni ära veel ühe mõtte kontrollimiseks.

VAHTRIK: Kannata n'd, vana, kannata! Kas luodad siis ikka veel oma ploani teostada?

REIN: Eks näe. Aga mis see sind enam huvitab, oled niikuinii oma ületuleku-mõttele käega löönud.

VAHTRIK: Käega lüönud? Pahh! Ve'eren sinna su treimisosakonda varsti nagu hõbevieline. (*Kõrvaltoas heliseb telefon.*) Oota, käin silmapilguks ära — tüdruk võib midagi vussi ajada! Hüppan kohe tagasi. (*Kiiresti paremale.*)

REIN (*seisab kaheldes keset tuba, läheb siis vaheukse juurde, avab selle tasakesi*): Malle!

HELE-MALL (*astub tuppa; nipsakalt*): Noh, mis on?

REIN: Tahtsin sulle ütelda, et ... ära pahanda!

HELE-MALL: Mina? Peaksin pahandama! Vabandage!

REIN: Mal-le!

HELE-MALL (*korraga ägedalt*): Malle-e ... jah! Küsisin ju — mis on!

REIN: Vaata ... näed sa ...

HELE-MALL: Mis asja ma pean vaatama ... ja nägema? Lasksid mind jälle ligi poole ööni oodata, ja kõik! Miks sa ei tulnud?

REIN (*kitsikuses*): Unustasin ... noh.

HELE-MALL: Ahah? Või unustasid! Muud midagi, kui ainult unustasid! Mõtelda, kui lihtne, ta suvatses ainult unustada! (*Pöördub ära.*)

REIN: Usu, mul on tõesti väga kahju, aga insener Niidu oli nii kena ja tuli mulle pärast tööd appi. Arutasime, analüüsisime ... vaidlesime ... ja nõnda see aeg läkski.

HELE-MALL (*kurjustab veel vaid hea kombe pärast*): Muidugi, muidugi, usun, teil insener Niiduga läks see loomu-likult väga kiiresti! U-sun! Sina aga omalt poolt võiksid ka seda uskuda, et minul läks see hoopis aeglasemalt! (*Muigab juba.*) Noh, hea küll, mis sinuga's ikka teha! Sekeldad ju seal kogu aeg. Mis seltsimees Niidu arvas?

REIN: Mis ta ikka arvas! Arvas, et idee on üldjoontes hea, aga kas annab ellu rakendada, see on veel kaunikesti küsitav.

HELE-MALL: Vaat kus mul tark hommikumaa! Ja sina usud seda muidugi, eks ole... usud ja lased pea norgu?

REIN (*kehitab õlgu*): Ei tea... aga...

HELE-MALL (*korraga halvustavalt*): Nojah, mis siis ikka! Viska kõik metsa, ja asi korras! Saad ehk tagasi kontorilaua taha, ega's seal enam niisugust vaeva ei ole!

REIN: Ah, jäta! Ma pole ju oelnud, et ma... järele annan.

HELE-MALL: Oelnud ei ole, aga nagu on vingus! (*Provotseerides*.) Jah, ega sellest ju tõesti... nagu näha... midagi ei tule...

REIN (*kirglikult*): Tuleb! Küllap näitan veel, et tuleb! (*Läheb silmapilguks akna alla, vaatab välja*.) Ja peab tulema, saad aru! Läänud nädalal jäi „Delfiini“ meestel remont meie osakonna pärast stoppama... Pilgati ja heideti nalja, et vaju kas või maa alla!

HELE-MALL: Pilgatakse või mitte — mis seal parata. Ega's tühja tuule tallamine ju kah asja ei muuda.

REIN (*ei lausu midagi, näib haavuvat*).

HELE MALL (*astub poisi juurde; tasakesi*): Ära nüüd kohe jälle... pahandama hakka! Oled ikka kah, naljatadagi enam ei või! (*Sosinal*.) Täna tuled ju kindlasti, eks ole?

REIN (*pöördub rõõmsalt*): Malle! Mal-le... kuule!

HELE-MALL (*sädistades*): Hästi, hästi, küllap pärast kuulen! Nüüd aga pole enam aega, — töö ootab, kohus-

tused kutsuvad, tuleb rutata. (*Tõuseb kikivarbaile, kaelustab poissi, kaob joostes paremale.*)

REIN (*on pisut aega nagu uimane, vaatab tüdrukule järele, lahkub siis samuti.*)

VAHTRIK (*siseneb jälle paremalt*): Nii... suo... mmh... läinud?

KPT. MALM, KUUSK (*tulevad väljast, mõlemad vormis.*)

VAHTRIK: Seltsimees sadamaülem, — helistas maa-konna täitevkomitee esimees ja palus „Peetri“ laadungi pärast endaga ühendusse astuda. Ja siis on teile veel kiri... vist Linnakomiteest.

KPT. MALM: Ahah? Tubli. Võite minna.

VAHTRIK: Ja teile on siin kah midagi, seltsimees stauer... teie abikaasa käest. (*Ulatab Kuusele paberilehekese, lahkub.*)

KPT. MALM (*pöördub pikkamisi Kuuse poole*): N-oh, väime'espoeg, — ma kuulan.

KUUSK (*on sisemiselt erutatud, mida püüab aga varjata; ametliku tooniga*): Nagu te mäletate, tegin ma läinud nädalal ettepaneku purjeka „Mari“ vraki asjas...

KPT. MALM: Tegid? (*Istub, avab mirtgi kausta.*) Oige, tegid. Edasi?

KUUSK: Seltsimees sadamaülem lubas seda küsimust uuesti kaaluda.

KPT. MALM: Lubasin? (*Sirvib pabereid.*) Oige, lubasin. Edasi?

KUUSK: Täna hommikul oli mul asja talvesadamasse. Seda lammutatakse.

KPT. MALM: Mida? Talvesadamat? Äi või olla, puotsman! (*Naerab.*)

KUUSK (*äkki ärrituses*): Ma kõnelen purjeka „Mari“ vrakist! Purjeka „Mari“ vrakki lammutatakse.

KPT. MALM: Aa, see on teene asi. Küllap seda tehakse joah.

KUUSK: Tähendab siis, et endine otsus jäi ikka maksma?

KPT. MALM: Tähendab, et jäi, puotsman, tähendab, et jäi.

KUUSK: Aga miks, miks, seltsimees sadamaülem? Kas see mõni meeter vettinud tulepuid on meile tõesti nii hirmus tähtis? Ilmad on praegu väga muutlikud, baromeeter hüppab ühest äärest teise... Muuli kindlustamine kõnealuse vrakiga oleks olnud ainult paari päeva küsimus!

KPT. MALM (*muutub korraga näiliselt heatahtlikust taadist järsuks ning karmiks käsutajaks — paistab isegi pikemaks ning laiemaks kasvavat*): Ta on täiskasvanud mees, puotsman, ta jätku juba kord oma lapsik jutt. Käsk on käsk ja distsipliin on distsipliin. Kuhu me jõuame, kui me hakkame oma otsuseid muutma iga lolli mõttekese pärast, mis aga iganes pähe turgatab! On selge?

KUUSK: Jah, on selge. Aga pean enda kui parteilase kohustuseks teile siiski tähendada, et teie teguviis pole põrmugi mõistlik!

KPT. MALM: Kuradi pihta, mis see siis tähendab! Mis ta õige mõtleb, mh? Irvitama kipub, mh? Minu kui oma ülema korraldusi mõnitama, mh? Ta jäägu oma otseste ülesannete juurde, selles osas aga, mis temasse ei puutu, jätab lori! (*Tõmbab mantli uuesti selga, haarab mütsi.*) Tuonitab siin oma parteilisust. Aga kas ta on unustanud, et parteilane olen ka mina! Ja kas ta kui parteilane ei tea, mis tähendab distsipliin! (*Üle ukse büroosse.*) Tema seal, poiss... hei! Varsti koguneb siia inimesi, ta ütleb, et nad uotaksid. (*Ära.*)

VAHTRIKU HÄÄL: Kuulen, seltsimees sadamaülem!
(*Ilmub samas vaheuksele.*) Vabandust, seltsimees
stauer... Kas raksatas?

KUUSK: Raksatas, vennas, raksatas.

VAHTRIK: Kisklete ikka selle „Marikese“ pärast?

KUUSK: Ikka selle vaese vanakese pärast, jah. Aga
nüüd ei tasu enam vaeva.

VAHTRIK: See on õige — nüüd ei tasu enam vaeva.
Auväärt daamil on korsett juba lahti harutatud.
(*Jälle ära, laulab kõrvaltoas*)

M-meie elus juhtuda võib kõike, —

m-mattub tormipilve mäenõlv...

Varsti möödub äike, jälle paistab päike,

hiilgab jälle uues ilus taevavõlv...

KPT. LIIVAK (*siseneb otseuksest; rõõmsalt*): Aa, tan-
kist, oledki kohal. Mis sa siis seisad, istu ometi.

KUUSK (*tujutult*): Aitäh, ei taha. (*Paus.*) Kas varsti
algame?

KPT. LIIVAK (*viib mantli ja vormimütsi varna, läheb
laua juurde*): Varsti, varsti. Kotkas on tulemas...
ja Kurgu ja Jaanson samuti.

KUUSK: Mis see siis on — parteigrupi ametlik koosolek
või niisama nõupidamine?

KPT. LIIVAK: Eks me vaata, kuidas kujuneb. (*Seletab.*)
Kotkas helistas. Ütleb, et ta tahab meiega üsna lühi-
kest, aga selle-eest ka üsna tähtsat juttu ajada.
(*Hõõrub rõõmsalt käsi.*) Ootan seda... omavahel
ütelda... lausa suure kärsitusega. Sest usu või ära
usu, aga mul on tunne kontides, et siin pole tege-
mist pisiasjadega, — varsti läheb siin traaviks.
Keskkomitee töötajat ei komandeerita kohale
niisama lusti lööma, ja see, kuidas ta juba teist näda-

lat kõike uurib ja silmitseb, töötab igatahes vägagi palju.

KUUSK: Tahaks ju loota... (Paus.) Ja te arvate, et ka mul tuleks kõik see, millest ma teile eile rääkisin, siin nüüd lagedale laduda?

KPT. LIIVAK: Kui sellelaadiliseks jutuks läheb — muidugi tuleks! Pole ju naljaasi, kui su kartused tõesti paika peavad. Ja et nad seda peavad, paistab päris usutav olevat.

KUUSK: N-nojah... (Järsult.) Teate, seltsimees kapten, laduge see lagedale... teie ise.

KPT. LIIVAK: Kuidas, — mina ise?

KUUSK: Jah... näete... küsimus on tõepoolest väga tähtis. Minu arvamise esilekerkimine ei käi aga mitte kuidagi kokku meie ülemuse autoriteediga!

KPT. LIIVAK: Noh, noh, noh, tankist! Mis rumalat juttu sa siis nüüd ajad? Kapten Malmil on muidugi palju puudusi, aga et ta oma töötajate initsiatiivi ainult isikliku autoriteedi huvides maha tallama hakkaks, seda ma ei usu! Ei maksa ta üle siiski otsustada tema omaaegsete kommete järgi... kaptenisildadel!

KUUSK: Arvate? (Kehitab õlgu.) Ei tea nüüd... Kaks päeva tagasi sai kümnik Rajandi temalt endalt käsu kohe lõpule viia purjeka „Mari“ lammutamine. Üle aasta polnud sellega ruttu. Ütelge mulle, kapten Liivak, mis pagan ta nüüd nõnda kiirustas?

KPT. LIIVAK (kuuleb seda uudist alles praegu; pikka-misi): Nõn-da? Vaat seda ma ei teadnud! (Paus.) Et ta sinu kava ei poolda, see oli ju selge, aga...

KUUSK: Aga päris objektiivselt ja asjalikult kaaluda oleks ju võinud, eks ole?

KPT. LIIVAK: Oleks! Oleks võinud! (Vaikib; siis otsus-

tavalt.) Tubli, stauer, sündigu see siis pealegi sinu soovi kohaselt!

KUUSK: Tänan. (*Loobub ametlikust toonist, sinatab kapten Liivakut.*) Ja et see sulle kui meie parteigrupi sekretärile ootamata ei tuleks — kavatsen tema kangekaelsuse küsimuse täna siin samuti üles võtta. See tähendab — nagu sa ennist ütlesid —, kui peaks sellelaadiliseks jutuks minema.

KPT. LIIVAK (*pärast pikka, mõtlikku pausi*): N-ii? Kas siiski maksab?

KUUSK: Arvan, et maksab küll.

KPT. LIIVAK: Viia asjad kuni viimse teravuseni... }
pealegi Kotka kui kõrge direktiivorgani töötaja juuresolekul... (*Paus.*) Kui piirduksime ehk siiski... }
esialgu muidugi... omaenda ringiga?

KUUSK: Usud, et see aitab?

KPT. LIIVAK: Usun, stauer.

KUUSK: N-noh... hea küll. Eks vaatame ja... näeme.

KPT. MALM (*siseneb väljast ühes laadijate Kurgu ja Jaansoniga ning kapten Kotkaga*): Palun, seltsimehed. (*Osutab toolidele.*) Istuge, olge lahked.

KURGU, JAANSON (*keskealised, asjaliku ilmega tööliised; istuvad*).

KPT. KOTKAS: Aitäh.

KPT. LIIVAK (*ootab, kuni kõik endile koha leiavad; viivitades*): Nii... nõnda... Ja ongi koos kogu meie soolapeotäieke... nagu stauer Kuusk meie gruppi nimetab. Kaks parteilast puuduvad — abistavad praegu maaseltsimehi kevadiste tööde läbiviimisel. (*Tõuseb.*) Asi seisab, seltsimehed, selles, et kapten Kotkas tahab meile pajatada midagi olulist ja huvitavat. Palun, seltsimees Kotkas.

KPT. KOTKAS (*naeratades*): Maksab siis nüüd nii...
noh... ametlikult! Ma ise mõtlesin rohkem vestlu-
sele kui koosolekule. (*Viib mütsi varna, süütab piibu,
mõtiskleb — ilmsesti kodust olukorda taotledes;
tükikese aja pärast Kuusele.*) Käisime ennist muulil.
Kapten Liivak vihjas mulle kord teie huvile selle
vigastuse vastu — lootsin, et tulete kaasa.

KUUSK (*keda pole sellest inspeksioonikäigust üldse
informeeritud — muigab kibedalt*): Ei... saanud.
Polnud mahti.

KPT. KOTKAS: Kahju. Muuseas — mõtlesin seal ka teie
kavast purjekakere uputamise suhtes, nõnda-ütelda
lainevaigistajaks. Minu arvates — leidlik plaan.
Pisut julge küll... tõsi... ja pisut ehk enneole-
matugi, aga kindlasti üsnagi leidlik.

KUUSK (*naeratab ikka kibedalt, vaikib*).

KPT. MALM: Mmh, mis sa nüüd räägid, kapten Kotkas!
Koske ei topita kinni vatitroppidega.

KPT. LIIVAK: Kas su võrdlus kosest ja vatitropist on
just paikapidav, seda on kahjuks juba hilja kontrol-
lida. Ja nõnda on vist hilja ka selle üle vaielda.

KPT. KOTKAS: Jah, nimelt? Miks hilja?

KPT. LIIVAK: On juhtunud kahjuks väike arusaama-
tus. Sellest purjekakerest on osa juba riita laotud.
(*Pöördub ära, hakkab vaikides suitsetama.*)

KPT. KOTKAS (*tajub äkki toas valitsevat pinget, vaatab
uurides sõpru; alles tükikese aja pärast*): Nii? (*Paus.*)
Kahju. Väga kahju.

KUUSK: Mina isiklikult mõtlen kah, et kahju. Aga
seltsimees Liivakul on õigus, selle üle on juba hilja
vaielda.

KPT. KOTKAS (*kordab*): Kahju... Vä-ga kahju.

KPT. LIIVAK (*Kotkale — juttu teisale viies, kuna olukord kipub siiski teravaks muutuma*): Noh, oled nüüd igal pool põhjalikult ringi vaadanud. Oled läbi käinud meie kaid ja pilku heitnud sellele, mis on veel järel meie hoonetest ja laoaidadest... Mis mulje sulle meist üldiselt jääb?

KPT. MALM: Mis... mulje? Mis mulje tal meitest siis ikka jääda saab? Teadagi, et hõisata äi ole meitel siin põhjust!

KPT. KOTKAS: Seda küll. Aga eriliseks ahastuseks pole samuti põhjust. Kõige keerulisemaks küsimuseks kujuneb kindlasti see teie vaidlusalune muulivigastus. Muud tööd lasevad endid läbi viia järk-järgult ja iga valmiva jupi võib kohe kasutamisele võtta, see aga tuleb ära teha ainsa sõõmuga.

KPT. LIIVAK: Nii et... ühe sõnaga...?

KPT. KOTKAS (*iga mõtet tugevasti alla kriipsutades*): Ühe sõnaga — hiljemalt novembriks peab see valmis olema. Eriti nüüd, kus pole võimalik ka ajutist kaitset korraldada. On vaja teha kõik, et sügistormid ja tuleva aasta jääminek ei tabaks teid sama katkise küna juures. Niikuinii võite õnne tänada, et seni pole juhtunud... midagi tõsisemat.

KUUSK (*ei suuda ikka veel rahuneda*): Novembrini venitada ei tohi me küll mingil juhul.

KPT. MALM: Nii... soo... venitada?

KPT. KOTKAS: Jah, miks seltsimees Kuusk arvab, et me ei tohi isegi novembrini — nagu ta seda nime tab — venitada?

KPT. LIIVAK (*noogutab Kuusele julgustavalt*).

KUUSK: Sellepärast, et... nagu suuri torme, peame me kartma ka kõige harilikumat tugevat lainetust.

KPT. MALM: Mmh... mis uus vantaasia see tal jälle on?

KUUSK: See on... näete, missugune fantaasia... (*Astub seinal rippuva skeemi juurde; katkendlikult, kirega.*) Siin on augud, mis saksa miinid omal ajal muulisse raiusid. Ja siit läheb laevatee. Põhjapoolsed toodrid asuvad vaevalt kolm-neli meetrit muuli sisemisest veealusest servast... ja sügavus on siin praegu parajasti niisugune, et vabalt pääsevad läbi väiksemad ja hädapärast ka keskmised kaubaaurikud. (*Kõhib ärrituse pärast.*)

KPT. KOTKAS: Ahah? Aga kust te seda kõike nii täpselt teate?

KUUSK: Kust ma seda tean? (*Viipab Kurgu ja Jaansoni poole.*) Käisime kolmekesi paar päeva tagasi loodimas... sellest tean! (*Jätkab.*) Väljaspool muuli on sügavus loomulikult veel hulga väiksem. Põhjaks on aga lahtine liiv, mida nihutab edasi-tagasi isegi üsna väike lokse. Hiljemalt paari kuu jooksul uhub meri läbi selle kõige laiema lõhe laevateele... sinna vajunud muulirisule ja juba kogunenud joomele lisaks... parajasti nii kõrge liivaküümu, et sügisel ei pääse sealt enam läbi isegi külgballastiga mitte. (*Pöördub jälle Kurgu ja Jaansoni poole.*) On nii, seltsimehed, ah?

JAANSON: Jah, sedapidi küll — sõitsin siin omal ajal lootsisõite, peaksin teadma.

KPT. KOTKAS (*kuulab kogu aeg teraselt*): Või siis ka sellest kandist varitseb teid veel üsna tõsine oht! Mis sina sellest arvad, kapten Liivak?

KPT. LIIVAK: Arvan, et seltsimees staueril on õigus. Meie kapten Malmiga — kui võhikud kaldaasjan-duse alal — ei märganud kahjuks seda ohtu.

KPT. MALM: Ei märganud joah. Oige. Sellepärast, et... seal ep ole midagi märgata. (*Muigab pilkavalt.*) Äi kasvanud see uhtliiv meitele kardetavaks mullu kevadel ja sügisel... ja suvel... ega kasva see meitele kardetavaks koa käesolevas oastanumbris. Lori... ja kõik!

KPT. LIIVAK: Teab nüüd, kas on lori.

KPT. MALM: On küll.

KUUSK: Ütlesin ju, see uhtliiv kasvab meile kardetavaks ühes laevateele vajunud muulirusudega, mis saavad talle nagu luustikuks.

KPT. MALM: Lori, puotsman... ka ühes nende muulirusudega. Ja kuigi see sinu poolt seinale moalitud kurat olekski olemas, enne septembrit-oktuobrit äi suudaks me niikuinii midagi!

KURGU (*asjalikult*): Suudaksime küll. Kui on tõesti tarvis — suudame.

KPT. MALM: Suuga, sõbrad, suuga! (*Kapten Liivakule ja kapten Kotkale.*) Lasksin ka oma poolt luodida. Kõige laiema augu kohal on jo laevate'e põhi natike kerkinud joah. Aga ma rõhutan, seltsimehed: natike! Hädaohtlikku äi ole selles praegu midagi.

KUUSK: Veel mõni niisugune pagin nagu see viimane ja mahukamatele laevadele tuleb rattad kõhu alla monteerida.

KPT. MALM (*heidab käega, vaikib halvustavalt*).

KPT. KOTKAS: Nii et teie, seltsimees stauer, jääte oma juurde kindlaks: muuli parandustöödele tuleb kogu tähelepanu koondada, ja kui me pingutame, saame valmis ka juba enne novembrit?

KUUSK: Jah, ma jään selle juurde kindlaks.

KPT. KOTKAS (*käib mõttlikult edasi-tagasi, peatub*

kapten Liivaku töölaua kõrval): Hea, tubli! Kaalute seda küsimust veel kord omavahel. Nagu kunagi üht eesmärki taotlevad Nõukogude kodanikud ja head seltsimehed, kes kõige põhjalikumalt tunnevad kohapealseid olukordi. (*Hoopis teise tooniga — sõbralikult silmi kissitades.*) Nüüd aga lubage minna kõige tähtsama asja juurde... Ja nimelt selle juurde, et ... isegi teie tänavuste tööde tsüklis kujuneb see kõnealune muuliprobleem terves oma ulatuses... kuigi väga tähtsaks ja kiireloomuliseks detailiks, siis ikkagi ainult detailiks!

KPT. MALM: Nii? Soo? See tähendab?

KPT. KOTKAS: See tähendab, et käsile tuleb võtta — ja samuti nüüd kohe — mitte üksi teie sadama taastamine, vaid ka selle laiemaks planeerimine. (*Vaikus.*)

KPT. MALM: Laiemaks... planeerimine? (*Tüki aja pärast — skeptiliselt, pilkavalt.*) Teiste sõnadega — väljaehitamine? Ja kas koa mõne kuuga?

KPT. KOTKAS (*naeratab*): Ei, muidugi ei jätku säärase perspektiivi juures tööd mõneks kuuks, vaid... mõneks aastaks. Mõne kuuga aga — ja sõna otseses mõttes mõne kuuga — tuleb teil ära teha täpselt nii palju, et võiksite juba tänavu vastu võtta märgatavalt rohkem laevu. Ja et poleks karta ka... peavarju puudust kaupadele! (*Teeb uuesti pausi, nagu andes sellega teistele mahti küsimusega harjumiseks.*)

KUUSK (*vahib erutatult kapten Kotkast; järsku rõõmsalt*): Pagana pihta!

KPT. KOTKAS: Jajah, jajah, tööd ja tegemist tuleb teil siin senisest hoopis pakilisemalt! (*Sõbraliku resoluut-*

susega.) Ja lõpp teie liivakogumisele! Olgu siis sinna laevateele, olgu siis teie endi hinge!

KPT. LIIVAK: Õige! Lõpp sellele liivakogumisele!

KPT. KOTKAS: Jah. (*Otseselt kapten Malmile.*) Paari kolme lähema päeva jooksul mõtelge oma pead valutama. Selleks ajaks jõuavad orienteerivate materjalidega Tallinnast päralt ka insenerid Peavalitsusest ja korraldame Linnakomitees seltsimees Allika juures juba hoopis laiema arutluse. (*Ikka naeratahes.*) Täna aga huvitab mind eeskätt see, mida keegi teist esimeses järjekorras kõige tähtsamaks peab. Teeme nagu sõjanõupidamisel: et suurte autoriteetide seisukohad ei kipuks mõjutama väiksemate autoriteetide seisukohti — alakem kõige madalamatest auastmetest. Noh, seltsimees Kurgu!

KURGU: Kõigepealt käed külge muulile ja... ka põhi ära puhastada.

KPT. KOTKAS: Nii? Hea. Teie, seltsimees Jaanson?

JAANSON (*napilt*): Arvan... sedasama.

KPT. KOTKAS: Kena. Ja mida peate kõige pakilisemaks teie, seltsimees Kuusk?

KUUSK (*on unustanud isegi vimma kapten Malmi vastu*): Selge, selge! Ikka muulile paigad peale! Ja põhi rusudest puhtaks, põhi rusudest puhtaks! Ja bager välja tellida! Kui ma ei eksi, müttas ta siin viimast korda ringi ammu enne sõda — las rehitseb pisut nii jõesuudmes kui mujalgi.

KPT. KOTKAS: Tubli. Edasi.

KUUSK: Noh... muidugi kähku-kärmesti korda seada ka juba olemasolevad laadimiskaid. (*Mõtleb.*) Praegu nagu ei teakski midagi rohkemat.

KPT. KOTKAS: Kõik kindlasti väga asjalikud punktid.
Sina, Liivak?

KPT. LIIVAK: Seltsimehed tõid kõige olulisema juba lagedale. Kui lisada veel raudtee sadamaharu, laoaidad ja üht-teist, mis hakkab silma lähemal vaatlusel...

KPT. KOTKAS: Kapten Malm, sina?

KPT. MALM: Otsustav raskuspunkt asub loadimiskaides ja laoahtades!

KPT. KOTKAS: Ütleme siis juba nõnda, et on olemas kaks otsustavat raskuspunkti — nii muul ühes jõepõhja bagerdamisega kui ka laadimiskaid ja laoaidad. Ja ärgem seadkem neid raskuspunkte seega mitte teineteise sappa, vaid teineteise kõrvale. (*Paus; jätkab.*) Noh, oletagem, et suuname oma tänavuaastased jõutagavarad tõesti võrdselt muulile, ühele osale laadimiskaidest ja paarile-kolmele mahukamale laoaidale, mis pole liiga purustatud ja annavad endid kohendada hästi kiiresti... Kas saaksime vajalikkude töödega valmis küllalt õigeaegselt?

KUUSK (*jälle erutudes*): Missuguses ulatuses suureneksid meie finantsilised ressursid ja insener-tehniline jõud?

KPT. KOTKAS: Jälle väga asjalik küsimus. (*Avab portfelli, võtab sealt paberilehe.*) Palun — esialgne kalkulatsioon. Koostasin selle vanade kogemuste ja siinsete muljete põhjal. Loomulikult pole see veel lõplik. (*Ulatab samasugused paberilehed ka kapten Liivakule ja kapten Malmile.*)

KUUSK (*uurib saadud kava*): Vähe! Pagana vähe, seltsimees kapten!

KPT. KOTKAS: Ütlesin — see pole lõplik. Aga märga-

tavalt rohkem... kah ei saa. Igal juhul — kaaluge, esitage omapoolsed ettepanekud.

KUUSK: Mõistan, mõistan — aeg pole praegu laiutamiseks. (*Kortsutab kulmu, raiub äkki serviti kämblaga läbi õhu.*) Olgu! Tuleme välja! Kõneleme inimestega, koputame neile südamele. Ei saa me sellega hakkama, kukume sisse, saame hakkama — teeme ära!

KPT. LIIVAK: Jah, küllap see nii on...

KPT. KOTKAS: Mis sina arvad, Jonn?

KPT. MALM (*keerab paberilehte näppude vahel, murrab selle viimaks pikkamisi kokku*): Mis mina arvan...? Noh, jah... puotsmanil on õigus — vähevõitu paisatab ju olevat. (*Ajab enda sirgu.*) Mis sellest tüüjõust aga iganes välja pigistada annab, pigistan ma temast koa välja! Tuleb muudku meeles pidada: maailm on üles ehitatud... ja teda ehitatakse ka edaspidi... tegudega ja tugeva käega, mette aga siidkinnastega ja lobisemisega! (*Vahtrikule, kes ilmub vaheuksele.*) Noh, poiss, mis on?

VAHTRIK: Kaugekõne, seltsimees sadamaülem. Eksikombel bürooparaadil. Kas lasen ümber lülitada?

KPT. MALM: Hea küll, äi ole tarvis. Tulen sinna. (*Lahkub paremale.*)

KUUSK (*jätkuva vaimustusega*): Ära teeme, ära teeme, pagan võtaks! Peaasi, et... algab töö! Lausa südame paneb sees hüppama!

KPT. KOTKAS: Kas paneb... leitnant?

KUUSK (*võtab naljatades valvaiseisaku*): Küsite veel, seltsimees polkovnik!

KPT. LIIVAK: Noh, näete, olemegi esimeseks etapiks kokkuleppe saavutanud. Kas keegi seltsimeestest soovib ehk veel sõna võtta?

KURGU: Mis siin enam! Härjal sarvist kinni ja... asi korras. (*Tõuseb.*)

JAANSON: Õige. (*Tõuseb samuti.*)

KPT. KOTKAS: Nii et üldjoontes on kõik arusaadav?

KURGU, JAANSON: Kõik. Arusaadav.

KPT. KOTKAS: Noh, siis on hea. Ulesanne, nagu näete, on tähtis ja vastutusrikas. Ja seltsimees staueril on õigus: meie, parteilased, peame oskama inimestele läheneda nõnda, et see ülesanne läheks kiiresti ja otsustavalt — kogu oma suuruses — iga üksiku töötaja teadvuseni. Suudame seda, saame hakkama. Ei suuda me seda — kukume läbi.

KPT. LIIVAK: Jah. (*Paus.*) Ja kõik?

KPT. KOTKAS: Minu poolt kõik.

KUUSK: Ja minu poolt on... kah kõik! (*Naerab erutatult, haarab varnast mütsi.*) Hästi, olgu nii! Siban sadama veel kord risti-põiki läbi ja heidan sellele pilgu ka tänase jutuajamise seisukohalt. (*Töölistele.*) Läki, poisid!

KURGU, JAANSON (*lahkuvad samuti.*)

KPT. MALM (*tuleb paremalt*): Noh, mmh... juba läbi?

KPT. LIIVAK: Läbi, Jonn Jonni poeg, läbi.

KPT. MALM. Hmm... jah. Võid julge olle, kapten Kotkas, — mis sellest ploanitsetud tüüjõust väl'la pigistada annab, pigistan ma temast väl'la. (*Läheb laua juurde, istub, kirjutab midagi.*) Pi-gis-tan ma... temast... väl'la!

KPT. KOTKAS (*kpt. Liivakule*): Paistab, et see teie stauer on üsna tubli poiss?

KPT. LIIVAK: Jah, sul on õigus. Ta on tubli poiss. (*Paus.*) Ta on tõesti tubli poiss.

TEINE VAATUS

KOLMAS PILT

Lavaseadeldis nagu eelmises pildis. Mai esimene pool; päikesepaisteline keskpäev; sadamast kuulub vintside raginat, rammimisseadmete aeglasi mütsatusi ja manööverdava vedurlaeva heledat huikamist.

PURJEKA KIPPER (*lühike tüse mees — istub kapten Liivaku töölaua otsa juures, popsib harvade sõõmudega kõverat piipu*).

KPT. LIIVAK (*lõpetab laevadokumentide vormistamise, annab need üle purjeka kiprile; naeratades*): Noh, vana Soar, olemegi siis viimaks nii kaugel, et muudkui... head pärituult. Läks sinuga küll ivake viltu, aga ära viha kannu.

PURJEKA KIPPER (*tõuseb kohmakalt, tammub jalalt jalale; kihnlase laulvas murdes*): Mis seal kanda või mette kanda... Aga eks ta ole minulgi oma groafik. Välja lükkasid mu sellest, Joagub, välja lükkasid!

KPT. LIIVAK: Lükkasin, ei aja vastu. Kui uuesti tuled, on meie kaid korras ja teeme tasa. Näed ju ise, kuidas me siin praegu... küpseme.

PURJEKA KIPPER: Kypsete, kypsete, näen ju joah. No minule selle nimel kergendust ep anta. (*Angab käe.*) Aga... olgu. Viha mede pool ei peeta. Head päeva. Vana Jonni ennast pole täna liikumas?

KPT. LIIVAK: Praegusel minutil ei ole. Ajab linnas hädalisi asju.

PURJEKA KIPPER: Nojah, eks ta ole teada. Suru talle minu poolt kätt. (*Pistab paberid mütsi, lahkub õõtsudes.*)

KPT. LIIVAK (*muutub kohe murelikuks, laseb pea käte najale*).

MAIA (*ilmub trepile, kaustikutest paks portfelli kaenlas*):
Tervist, taat.

KPT. LIIVAK: Tervist, tervist, tütar. Ja ongi läbi, see jalutuskäik? Kuhu su armee kadus?

MAIA: Armee läks lähemat teed, üle Vallimäe. Minul oli nimelt viimane tund — tegin ringi sisse. (*Lehvitab tuult.*) Oi, ilm on täna juba kuum! Nagu südasuvel.

KPT. LIIVAK: Ah siiski ikka märkad? Mina aga kipun päev-päevalt aina enam mõtlema, et sa üldsegi enam ei näe, kuidas paistab päike, kuidas puhub tuuleke...

MAIA: Armas aeg, miks ma seda siis ei näe!

KPT. LIIVAK: Eile, kui ma kamina juures tukkusin, kuulsin. Lea ja Mihkel käisid sind jalutama kutsumas — ei läinud. Hele-Mall tuli samade plaanidega — ei läinud. Siis keegi helistas vist ikka samas küsimuses — ei läinud. Öhtu oli aga nagu kuld. Miks sa ei läinud?

MAIA: Polnud aega, taadike! Nägid ise — polnud aega! Pidin ju selle oma armee suvekavad läbi vaatama — ei saanud neid ometi petta.

KPT. LIIVAK: Kas sa ei leia, et nad kipuvad sind juba ekspluateerima? Ei anta sulle enam rahu... puhkepäevadelgi mitte!

MAIA: Oh, pole midagi. Varsti on suvevaheaeg käes,

küllap magan enda välja. (*Vaatab kella.*) Mäletad, kõnelesin sulle kord, et meie kooli pioneerid tahavad sinuga pisut vestelda. Nüüd on lugu nõnda, et toongi neilt sulle ametliku kutse . . .

KPT. LIIVAK: Sohoh? Nad pole siis oma kihku ikka veel unustanud?

MAIA: Ei ole. Kavatseme seda kava teostama hakata juba täna õhtul. Ja ära sa meid mitte sisse vea — ootame sind täpselt kell kuus. (*Hetke pärast pisut kohmetult.*) Poisid sooviksid ju näha ka kapten Kotkast, seda Jäämere matkajat . . . ja sadamate taastajat. Ega sa ei tea, kust teda praegu leida võiks?

KPT. LIIVAK: Tean. Aga see ei avita sind. Ta kihutas täna hommikul autoga Tallinna.

MAIA: Ah . . . nõnda? Õhtuks ta muidugi tagasi ei jõua?

KPT. LIIVAK: Raske uskuda. Õigust ütelda — sooviksin ka ise temaga praegu nõu pidada . . . (*Osutab lauale.*) Siin nad on, meie halbaennustavad kokkuvõtted. Paberil näis kõik teostatav olevat, tegelikkuses aga . . . (*Laotab käsi.*)

MAIA: Tegelikkuses aga . . . ei edene?

KPT. LIIVAK: Selles see häda seisabki. Peaksime astuma poolekilomeetrisaabastega, jätkame aga seni käiku ainult poole meetri haaval. Aga elu aina nõuab, elu näitab aina näpuga — „ärge venige, kas te siis ei näe, kuidas te üldist edasiminekut takistama hakkatel!“

KUUSK (*ilmub paremalt — särgiväel, kääritud käis- tega*): Tervist.

MAIA: Tervist, seltsimees Kuusk.

KUUSK (*põristab sõrmedega vastu toolileeni, näib midagi ootavat*).

MAIA (*muigab*): Noh, hea küll, paistab, et olen siin üleliigne... (*Noogutades.*) Nägemist, taat. Nägemist, pahane pootsman.

KUUSK: Nägemist, nägemist.

MAIA (*lahkub*).

KUUSK (*pöördub kapten Liivaku poole*): Lasksite mu kutsuda?

KPT. LIIVAK (*pikkamisi*): Lasksin.

KUUSK: Mis seal siis oli?

KPT. LIIVAK: Oli nii palju, et istume pigis... vähemalt kaelani.

KUUSK: Istume, seltsimees kapten.

KPT. LIIVAK: Ahah, teate juba? Esimesed tähtpäevad... läksid upakile. (*Paus.*)

KUUSK: Jah, läksid. Või vähemalt suurem jagu neist.

KPT. LIIVAK: Miks?

KUUSK (*kinniselt*): Ei... tea.

KPT. LIIVAK: Ahah, seda sa siis ei tea! Et pigis istume, tead; miks pigis istume — ei tea. (*Ajab enda püsti, astub Kuuse juurde, võtab selle käest kinni.*) Või on ehk siiski nõnda, et ahmisime endid oma suures vaimustushoos täis ainult tühja tuult... nagu Krõlovi konn karjamaal mätta otsas... ah?

KUUSK: Mis suhtes — ahmisime endid täis ainult tühja tuult?

KPT. LIIVAK: Noh, arusaadav! Esimene taastamisaasta, kõigest on veel puudus, olgu siis materiaaletest fondidest, olgu siis kaadritest, spetsialistidest. Meie aga olime panetunud õhuskõndijad, sina, mina, kapten Kotkas... Tegelikult oli õigus mitte meil, vaid vanal skeptilisel kapten Malmil, kes pole meie rõngas kaelaga ruttamisest kunagi vaimustatud olnud.

KUUSK (*ägedalt*): Eeh, jätke, seltsimees kapten!

KPT. LIIVAK: Arvad, et ei ole nõnda?

KUUSK: Ei ole!

KPT. LIIVAK (*hetke pärast — tasakesi*): Muidugi, usunka ise, et see pole tõesti nõnda. (*Jälle — paus.*) Kuidas töötab sinu enda otsese valve all olev remontbrigaad muulil?

KUUSK: Minu enda remontbrigaad? Poisid ei taha aega raisata isegi paberossi tõmbamisele! Ja laadimistöödki . . . edenevad hästi.

KPT. LIIVAK: Tean. (*Äkki pead tõstes, usutlevalt.*) Mis sa arvad, kas Haljasmaa suudaks ilma sinuta sama-sugust tempot hoida?

KUUSK: Miks ta ei peaks seda suutma? Ta on . . . tubli mees! Aga milleks te seda küsite?

KPT. LIIVAK (*jalutab edasi-tagasi*): Mõtlen nimelt nõnda, et tarvis on parandada viga, mis on tekkinud vana Jonni ja sinu vahelisest vastuolust. (*Tuleb jälle endisele kohale; hetke pärast.*) Meie inimestel pole vajalikku hoogu, üks ole, stauer? Aga miks? Kas mitte sellepärast, et meie, juhtivad tegelased, ei suuda seda hoogu kellelegi anda! (*Võtab jälle Kuuse käest kinni; pikkamisi.*) Nimetasid meid siin kord soolaks, meid, parteilasi. Aga mida tuleb teha siis, kui . . . ka sool ise on tuimaks läinud . . . ah? (*Käib uuesti edasi-tagasi.*) Mina panin oma salalootused — sinule. Jah! Ja seda ei teinud mitte üksi mina, sulle pani lootusi ka kapten Kotkas. Miks sa ikka veel haavunud mängid? Miks sa ikka veel tujutsed, stauer?

KUUSK: Mina — mängin haavunud? Mina — tujutsen? Jumala eest . . . ma ei saa aru . . . ma ei mõista!

KPT. LIIVAK: Küllap saad aru, küllap mõistad! Omal

ajal ma ei pooldanud selle asja arutamisele võtmist parteilises joones, aga praegu mulle paistab, et seda tuleb teha. Selgitame, klaarime... ja asud kogu jõuga taastamistöde juurde! Ja paned välja kogu oma suurepärase oskuse inimesi kohelda! Mõistad... ah?

KUUSK (*kehitab õlgu*): Arvate, et ma siin midagi muuta suudan? (*Irooniliselt.*) Väike mehike, nagu ma olen...

KPT. LIIVAK: Näed nüüd — aina turtsud! Aga minut tagasi... salgasid oma vimma! (*Veendunult.*) Pole kahtlust — sa suudad väga palju! Suudad! Peaasi, kui sa taipama hakkad, et oma tõekspidamise eest tuleb võidelda, mitte aga norgus ninaga vimma kanda! Võtad mu ettepaneku vastu, stauer... ah?

KUUSK (*mõtiskleb*): Võtan, kapten.

KPT. LIIVAK: Noh, ole tänatud (*Paus.*) Ehh, kuidas see on mind viimastel nädalatel lausa põletanud! Soar oma „Kadriga“ algab sõitu alles täna — pidime ta minema saatma viie päevaga, nüüd sai ta teele alles kaheksa päevaga. Viimane tsemendilaadung on suures osas lahtise taeva all... õndsas lootusega, et ilusad ilmad püsivad. Öösel päralt jõudnud „Lääne-maa“ algas lossimist samuti ankru otsas kõlkudes — see aga tähendab samuti asjatut aja- ja jõukulu. (*Võtab Kuuse õlgadest kinni, pöörab selle enda poole.*) Oleme praegu olukorras, kus me vajame töövaimustust, teadlikku valmisolekut pingutusi teha! Oleme olukorras, kus me peame suutma inimesi kaasa kiskuda... saad aru! Koonda meie töölised enda ümber! Selgita! Ärata nad sellest unisusest, mis on neid jälle halvama hakanud! Mina — oma tooli külge naelutatud invaliid — ei suuda seda! Aga

sina ... suudad! Ja võta seda parteilise ülesandena ... vennas ... mõistad!

KUUSK: Mõistan! (*Pikkamisi, jälle sisemiselt põlema süttides.*) Võite julge olla, seltsimees kapten, — mis iganes teha annab, seda ma ka teen.

KPT. LIIVAK: Vaata, stauer, just niisugust vastust ma sinult ootasingi!

KPT. MALM (*astub tuppa, viskab mütsi lauale; tumedalt, sisemise erutusega*): Jah ... suo ... nõnda! Nüüd topi küll kas või pea silmusesse. (*Tümpsib pisut aega käia.*) Kalakombinoadi mehed olid hommikul siin — pahandavad, söimavad — loadimine poatidelt venib! Pöllurammu lossimine koa ...! Kaubandusevõrk palub oma kroamile jumalake'eli uluulust — kust kurat mina seda võtan! (*Istub, hakkab kirjapressiga vihaseks vastu lauda toksima.*) Kelkisime ... edvistasime ... nagu kergatsid tüdrikud! Tulevast kuust peale on meitel ette nähtud juba tüki suurem läbikäigumoacht ... Eks vaatame, eks vaatame, kellel se'e kõigipealt kaela murrab! Eks ... vaatame!

KPT. LIIVAK (*ootab, kuni kapten Malm rahuneb*): Tegin natikese aja eest seltsimees Kuusele ülesandeks kah peaasjalikult remonttööde juurde asuda. Noor mees, liikuva jalaga — suudab kindlasti palju rohkem kui praegu teeb. Haljasmaa saab muuli paikamisega hakkama ilma tema otsese juures olemiseta, stauimisele võiks panna Kurgu ja Jaanson. Mis sina sellest plaanist arvad?

KPT. MALM: Mis seal arvata! Selge, et tuleb endid ümber korraldada.

KPT. LIIVAK: Jah, tuleb. Ja kui oleme kord vigu teinud, parandame need kohe. Kui kapten Kotkas kah

homme või tunahomme tagasi jõuab, saame ka temalt üht kui teist tulusat õpetust.

KPT. MALM (*torisedes*): Kapten Kotkas, kapten Kotkas! Mis ta sulle on, se'e kapten Kotkas, imetegija või?

KPT. LIIVAK: Miks imetegija? Nagu ta ise ju kõneles, on ta viimase kümne aasta jooksul just seda laadi küsimusi lahendanud. Jagaks meile... oma kogemusi.

KPT. MALM: Lollus! Temal on omad ülesanded, meitel omad!

KPT. LIIVAK (*naerdes*): Noh, kulla mees, ma pole ju tahtnudki, et ta kulutaks meile kogu oma kalli aja, jutt on ju ainult seltsimehelikust konsultatsioonist.

KPT. MALM (*heidab käega*): E'eh... mmh... jäta agitate'erimine! (*Pöördub korraga Kuuse poole.*) Mis tema siin seisab, käed ripakil? On tal ve'el millegi kohta küsimusi?

KUUSK (*pole midagi sellist oodanud, kohmetab silmapilguks*): Mina...?!

KPT. MALM: Mmh... jah... sina!

KPT. LIIVAK: Seltsimees Kuusk tuli minu kutsel.

KPT. MALM: Tuli, tuli! Tuli, kuulas korraldused ära ja... aitab! (*Käsutades.*) Annab touvimistööd Kurgule ja Joansonile üle — üks jääb lossimisele, teene lastimisele — ja hakkab peale! Võib minna.

KUUSK (*pöördub, lahkub sõna lausumata*).

KPT. LIIVAK: Eeh, Jonn Jonni poeg, tegid sellele tublile mehele jälle ülekohut!

KPT. MALM: Ulekohut? Lori. Kutsusin ta ainult korrale. (*Tõmbab vaheukse hoogsalt lahti.*) Voahtrik! Seltsimees Voahtrik!

VAHTRIK (*kõrvaltoas*): Kuulen, seltsimees sadamaülem.

KPT. MALM: Kuuled... mmh! Marss siia!

VAHTRIK (*ilmub lävele, võtab valvelseisaku, vaatab ülemealikul ilmel kapten Liivaku poole*): Olen siin, seltsimees sadamaülem.

KPT. MALM (*käib jälle tümpsides mööda tuba, peatub*): Ta läheb silmapilk... kohe... ja soadab sõna laiali, et pärast töö lõppu on kogunemine neljanda laoaia juurde! Ilmumine kohustuslik. Arusaadav?

VAHTRIK: Arusaadav, seltsimees sadamaülem.

KPT. MALM: Noh... jah... suo! Laseb siis muudkui sörki!

VAHTRIK: On, seltsimees sadamaülem, — laseb muudkui sörki. (*Ära paremale; käsutab kõrvaltoas.*) Naiskodanik Liivak, — ta läheb silmapilk... kohe... ja viib sõna laiali, et pärast töö lõppu on kogunemine neljanda laoaia juurde! Ilmumine kohustuslik! Arusaadav? Ja laseb muudkui sörki!

HELE-MALL (*pahaselt*): Mis te kitate! Muidugi on arusaadav. Pole ma ju kurt, kes ei kuule. Sörki aga laske te ise, seltsimees kilter!

KPT. MALM: Mmh!

KPT. LIIVAK (*läheb pikkamisi ukse juurde, vaatab kisis silmil sinetavasse kevadtaevasse, mis särab sadama kohal*).

KPT. MALM (*käib ikka edasi-tagasi; istub siis laua juurde, lükkab mütsi pahase käeliigutusega kõrvale ja hakkab midagi kirjutama*).

(*Eemalt kai äärest kuuldu jälle manööverdava vedurlaeva heledat huikamist ja rammimisseadeldise ühtlasi mütsatusi.*)

NELJAS PILT

Suur piklik, postidele toetuva katusega tühi laoruum. Pahemalt tuleb sisse kahe poolega uks, mis võtab enda alla peaaegu kogu seina; põrandal vedeleb kiviprügi, laaste, palgijupikesi; osa katusest on veel parandamata ja laseb läbi eredat õhtupäikest.

I KATUSELOOJA (*jändrik, hõreda habemega mees; astub laoruumi tööriistade-kast kaenlas, kõneleb üle õla*): Kas sul, Mihkel, naelu jäi?

II KATUSELOOJA (*pikk, keskealine, kuuehõlmad uljalt lahti, käsi taskus; loiult venitades*): Ah naelu? Ivake ju ikka jäi.

I KATUSELOOJA: Minul said täitsa otsa. Peaks ju täna nõutama, aga...

II KATUSELOOJA: Ooh, küllap jõuad. Ega ole teada, mis meist tahetakse?

I KATUSELOOJA: Ei ole. (*Ohkab.*) Häda tuleb varsti ka tõrvapapiga. Töö aga ootab tegemist... (*Sussitab piipu.*) Number kolmanda poisid käisid täna linaaida varemtes, kiskusid seal hulga täitsa kõlbulikku plekki...

II KATUSELOOJA: Lollikesed! Aitäh ei ütle neile selle eest keegi.

I KATUSELOOJA: Mis nüüd aitäh või... Ega's seda

tänu kellelegi tarvis pole, tarvis on seda, et töö ei stoppaks.

KOLM MUURSEPPA (*lubjastes riides — astuvad sisse*).

I MUURSEPP (*lõbusa ilmega nooruk, juuksetutt kikkis üle soniserva*): Jõudu, taevaalused. Kuidas läheb?

II KATUSELOOJA: Läheb kah, mis seal's ikka.

II MUURSEPP (*keskealine, habemik, kavala hoiakuga*): Noh, nemad! Vana Jonn oma paukumisega ju katu-sele järele ei pääse, mis neil viga!

II KATUSELOOJA: Või, või... ei pääse jah!

I KATUSELOOJA: Täna oli, paganas, tõesti tigidas tujus, hehehee. Justament nagu mõni vanaaegne raalaeva kuri kipper, kes... (*Väärutab pead.*)

II KATUSELOOJA: Kuula nüüd! Sõnn mõirgab, noh — mõiraku! Sõnn trambib — las trampida. Peaasi — ei tule välja teha. Küllap jääb vait. (*Istub palgijupile, laskub kummargile põlvede kohale.*) Ainult et mina küsiks inõnda...

II MUURSEPP (*istub samuti; provotseerides*): Mis sa seal ikka küsid, kulla Madisson! Ära küsi parem midagi. Tööinimese elu, eks see ole teada. Sedasi oli, ja sedasi on, ja sedasi jääb... igavesest ajast igavesti... aamen... ja valmis!

III MUURSEPP (*jändrik, kaalukas, järelemõtlik; vaatab ringi*): Sina, Nael, jäta nutulaul. Vana Jonn pole veel see, kelle järele saab meie elule hinda määrata.

I KATUSELOOJA: Ei-noh, kärgitakse ja käratakse tõesti paljuvõitu.

I MUURSEPP: Minu vennas... hahahaha... kõneles õhtul. Vana olevat käinud eile kahel korral dokkide

- juures „Delfiini“ remonti vaatamas. Madrused pole lasknud endid ju puudutada, aga meie oma töökoja poisid saanud nii lagipähe, et ...
- II MUURSEPP (*III müürsepale*): Ahah, kuuled, Saarts, — saanud lagipähe! Nõukogude kord, meie oma kord, aga ... töölised saavad lagipähe!
- III MUURSEPP (*pahaselt*): Noh, pidasid voorimeheameetit, peaksid teadma. Hobuse headuse üle ei otsustata tema saba, vaid hammaste järele. Ja nõukogude korra üle ei otsustata vana kapten Malmi või mõne teise sihukese kisaja-kärkija järele!
- II MUURSEPP: Ah ei otsustata? Sinu ja minu jaoks see vana kapten Malm nõukogude kord ongi!
- III MUURSEPP: Noh, kuss-kuss, ära nüüd päris püsti kiusujuttu aja!
- II KATUSELOOJA (*ikka väarikalt*): Tjah... jajah... Seda ju muidugi, seda ju muidugi... Ja ma ju mõistan, mõistan. Aga misjaoks, ütleme, pressitakse? (*Löüb jalaninaga takti.*) Ikka juurde, ja juurde, ja juurde! Aina... suruvad! Näo järele pole halvad inimesed, aga... suruvad! Ja sina tee iganes, mis sa tahad, nemad muudkui... suruvad.
- II MUURSEPP: Nujah, just, et suruvad! Milleks, milleks... kui küsime?!
- III MUURSEPP: Pagana pihta, kus need sinu silmad küll on! Linn alles varemetses, meie omagi ninaalune alles risu ja rämsu täis, tema aga, näe, küsib, et milleks meid kiirustatakse!
- II KATUSELOOJA: Seal on sul ju muidugi õigus, et... varem... jah...
- I KATUSELOOJA (*kordab oma äsjast muret*): Naelu... naelu ei ole! Tõrvapapp on lõpukorral... Kõnelesin

siin just — number kolmanda poisid käisid aitade varemete juures plekki koukimas...

I MUURSEPP (*hoogsalt*): Ega sealt aitade juurest's plekki üksi — plekiküsimus on see kõige väiksem küsimus. Meie tööme sealt kolm koormat niisuguseid telliseid, et... ehh!

II MUURSEPP (*ikka kurjalt*): Jääh, telliseid! (*Suitsetab.*)

III MUURSEPP: Õige, tellised on head: puhtad, kõvad, aina helisevad, kui kelluga koputad! Ja toome neid veelgi. Kahju asi, et seda ei tehta organiseeritud korras.

(*Väljas koguneb rohkesti töölisi, vesteldakse, käiakse edasi-tagasi.*)

KOLM PUUSEPPA (*astuvad sisse*).

I PUUSEPP (*lühike, kiitsakas, väga liikuv*): Ahah, ter vist. Kanget käsutajat ennast ei ole veel näha?

II PUUSEPP (*vimmas, valgete vurrudega taat*): Oh, kas tema ise's nii vara!

III PUUSEPP (*laja näoga nooruk, kuub lahtiselt jõumeheõlgadel*): Kus V-vahtrik nagu v-visati k-kohale! Ikka r-ruttu ja r-ruttu... ja et keegi ei puuduks!

II PUUSEPP (*istub pakule, II müürsepa kõrvale*): Meie juures käis see tüdrukuplika, see Liiva'ku oma. (*Vaatab uuri.*) Sindrit küll, veerand tundi juba raisus! Läheks koju, kõbistaks ivake aias... ilm on ju nagu selge kuld. (*Hakkab piipu puhastama.*) Lellepojad, uusmaasaajad, käisid linnas. Vili kasvavat nagu müür.

REIN, VAHTRIK, HELE-MALL (*astuvad laoahta, vaatavad kohta otsides ringi*).

I KATUSELÕOJA: Teada asi! Talv oli mõistlik, head sooja vihma on tulnud kah parajalt... ja puudu pole

olnud lämmist endastki. Ja sestap ju ongi, et see sinne värk käib juba vastukarva. Teised kasvatavad lõpustele rasva ja tunnevad tõesti, et oma kord ja oma töö, meie aga visiseme ja vusiseme nagu tuli toores puus. (Näeb äkki uksele ilmuvat kapten Malmi.) Ahah, hakkab siiski kord ometi peale!

KPT. MALM (*pöördub väljas seisvate tööliste poole*):
Kõik kohal... a'a?

HÄALED (*väljakutsuvalt, läbisegi*): Küllap, küllap.

KUUSK (*siseneb kapten Malmi kannul*).

KPT. LIIVAK, KPT. KOTKAS (*astuvad samuti laoaita*):
*Kotkal on portfell kaenlas ja hall reisimantel käsi-
varrel — ta on just äsja Tallinnast tagasi jõudnud*.

REIN (*istub, jälgib veidi erutatult isa*).

KPT. MALM (*asub kohe kõnelema*): Nüüd, mehed, kuulge mind! (*Lühikeste lausetega, nagu raiudes*.)
Kuus nädalat tagasi arutasime ja koalusime. Ja seadsime endile sihid. Muulirusude koristamisega, prahi äravedamisega loadimiskaidelt... ja kahe lao-
aida müüritöödega... soame valmis viieteistküm-
nendaks maiks. Olime kõik üksmeelsed, teie ja meie. Se'e tähtpäev on nüüd seljataga. Kas saime valmis? Äi soanud. Mispärast? Aga voat sellepärast, et meite keskel on veel rohkesti logardeid! Niisuguseid, kes äi taha taibata, et kui on kord käsk, siis seda tuleb koa täita! Et seda pean täitma mina, et seda peab täitma minu abi, et seda peab täitma... igaüks teist. Vastuvaidlematus korras, nagu nõuab seda meite tööliste riigi karm distsipliin... proletarioadi diktatuuri distsipliin... Jah! Ilma targutamiset ja lobisemiseta! Ilma igemeid koorimata! Selge, mmh?
(*Paus.*)

TOOLISED (*vaikivad, kohendavad endid ebamugavalt*).

REIN (*tunneb isa pärast järsku häbi, laseb pea kummargile*).

KPT. MALM (*kordab*): Selge, mmh? On selge?

II MUURSEPP (*ootamatu kärarikkusega*): Selge, isand ülemus, selge!

KPT. MALM (*tajub tööliste hoiakut, vihastab, hakkab veelgi enam lauseid raiuma*): Nõukogude moal pole eraperemehi. Oige! Aga Nõukogude moal on **p e r e m e' e s**. See peremees on rahvas. Selle peremehe, nõukogude rahva nimel ma nõuangi! Nõu-an, soate aru! Äi ole tarvis lolli nalja heita! Äi ole tarvis kisada ja miitinguid pidada! Kuu lõpuks te'ete tasa kõik, mis te olete ligi puolteise ku'uga völgu jäänud! (*Loetleb.*) Remondite ära just nii palju juoksvaid meetreid loadimiskaisid, nagu omal ajal otsustasime! Viite katuse alla, just nii palju kuupmeetreid laoruume, nagu sai siin kord kokku lepitud! Ja risu ja rämps olgu samuti sadamarajuonist selleks ajaks kõrvaldatud! Arusoadav, mmh?

TOOLISED (*vaikivad, muutuvad veelgi kinnisemaks*).

REIN (*kargab erutatult püsti, tahab midagi ütelda*).

HELE-MALL (*on naabri meeoleolu ammugi märganud; tasakesi*): Oota... jäta!

REIN (*niisama vaikselt*): Kuidas siis... kuidas siis võib!

HELE-MALL: Pärast... võta sõna!

KPT. MALM (*jälgib silmadega poega, kordab siis*): Mmh, arusoadav?

II MUURSEPP (*endiselt*): A-ru-saa-dav, isand ülemus!

I KATUSELÕOJA (*ajab end pahuralt kikki*): Arusaadav arusaadavaks! Aga milleks nõnda... paukuda? Ega

see ikka nii päris lihtne asi olegi ... Kaaluda tuleb ... ja just nõu pidada.

KPT. MALM: Suo ... nii? Või ... koaluda! Või polegi nii päris lihtne asi? Vale! See on päris lihtne asi, seltsimehed! Jälle mokaloata pidada? Äi ole tarvis! Selge!

I KATUSELOOJA (*haavunult*): Noh, kui leitakse, et ... pole tarvis ... Mis me siin's ülepeagi oma kallist aega raiskame!

II KATUSELOOJA: Just, just — mis me siin ülepeagi oma kallist aega raiskame!

III MUURSEPP (*tõuseb; asjalikult, kindlalt*): Materjalide hilinemine teeb raskusi, seltsimees sadamaülem. Kapten Liivaku nõuandel muretseme praegu üht kui teist kõige vajalikumat purustatud linaaitade juurest. Enamjagu sealsest kraamist ... kõigepealt tellised ... on esimese sordi kaup. Aga seda pole sealt võtta ju niisama vaevata ja ajakuluta ... et tõsta aina koormasse. Ja nõnda need meie tähtpäevad kipuvadki viltu ... Nii et sellest kohast on meil ikka päris tõesti tarvis kaaluda ... ja vaadata. (*Istub.*)

KPT. MALM: Lollus, mees! Objektiivsete põhjuste taha möflete varju pugeda! (*Käega sõnadele takti raiudes.*) Otsus on? On! Tähendab, sellest tuleb kinni pidada! Käsk on? On! Tähendab, seda tuleb täita! Köik! On selge, mmh?

II MUURSEPP: Selge, selge, härra ülemus! Täitsa selge!

REIN (*erutuse pärast kogeldes*): Miks ... miks on kaalumine ja arutamine üleliigne?

II PUUSEPP (*rõhutades, vuntsiotsad kikkis*): Ei kaalumine ega arutamine ole ilmaski üleliigne! Sest ega

see materjaliküsimus üksi. Uteldagu mis tahes, aga töökäsi on kah... hoopiski vähevõitu!

II MUURSEPP: Materjale vähe, töökäsi vähe... Aga mida on siin palju, ah, seltsimehed, mida on siin palju?

HÄÄLED (*läbisegi*): Õige, õige! Mida on meil siin palju?

I PUUSEPP (*järsult, vihaselt*): Kisa ja käsutamist on meil siin... päris kuhjaga kohe!

HÄÄLED (*läbisegi*): Just, just, Mätik! Just! Õigel!

REIN (*liigutab end jälle rahutult, näib äkki otsustavat; tõstab käe*): Palun... palun sõnal (*Keegi ei märka teda.*)

KPT. MALM (*üle õla — I puusepale*): Tema seal, noormees... ärgu segagu vett! Kes tunneb, et siin nõutakse lubamatut — ütelgu! Kellegile ep olnud tee püsti siia tulles, kellegile äi ole see püsti ka siit minnes! Ja nüüd teeme lõpu sellele tänaselegi ajakulutamisele! Minge koju, mötelge mu sõnade üle järele ja... võtke aru pähe (*Tõstab käe mütsi juurde.*) Head öhtut, seltsimehed.

HÄÄLED: Kuidas, kuidas — aru pähe?!

KPT. LIIVAK (*nõjatub uksepiidale, kuulab kogu aeg vaikselt; ajab enda nüüd sirgu*): Ehk seltsimees sadamaülem lubab ka minule paar sõna.

KPT. KOTKAS (*noogutab heakskiitvalt*).

REIN (*erutub üha enam, peaaegu neelab silmadega isa*).

I KATUSELÕOJA (*lootusrikkalt*): Jah, kõnelge, kõnelge ka teie, seltsimees Liivak!

KPT. MALM (*näib kaalutlevat; siis — vastu tahtmist*): Ahah, sinule? Noh, reagi!

KPT. LIIVAK (*vaikse häälega, pisut hüppeliselt*): Siin arvati, et meie teele tõusnud raskused kergitavad

üles kibeda vajaduse... kaaluda ja arutada. Ja mina arvan sedasama. — Oleks tõesti tarvis puudutada paari küsimust, mille olemus ei paista meile ikka veel päris selge olevat... ja mitte ükski olemus, vaid ka eesmärk, otstarve. (Paus.) Näiteks kas või see, et milleks üldse sihuke kiirustamine. (Muigab.) Selle kohta on ju juttu aetud. Ja minu teada üsna mitmelgi korral... aga nähtavasti mitte just päris põhjalikult... Ja ega küll küllale liiga ei tee — ajame sellest juttu pisut ka täna. (Teeb jälle väikese pausi; häält kõrgendades.) Uhe sõnaga — on teil veel ivake tahtmist ja aega, et mind kuulata?

HÄÄLED (läbisegi): On! Miks siis ei ole! Laske aga käia! On, on!

KPT. LIIVAK (hõõrub sõrmeotsadega laupa, kogub mõtteid; jätkab): Sõda — teate ju isegi — läks meiegi kandist üle nagu raudäkkega. Paha tegi ta meie maakonnas üpris rohkesti — olgu linnas, olgu külas. Muidugi, muidugi, me ehitame kõik jälle nagu kord ja kohus üles, selge! Aga et ehitada, peab meil olema, millest ehitada. Ja see, millest ehitada, tuleb kohale toimetada. Ja et seda kõike kohale toimetada, peavad korras olema meie ühendusteed... nagu veresooned, kui keha elada tahab. (Paus.) On nõnda, seltsimehed?

HÄÄLED: On! Selge! Edasi!

KPT. LIIVAK: Jah... (Hõõrub jälle laupa, kogub jälle mõtteid — ta pole kunagi hea kõnemees olnud ja see kipub tal üle jõu käima; jätkab ikka pisut katkendlikult.) Mis see siinnegi, see meie sadam, endast muud kujutab kui üht osa meile nii hirmus hädavajalikkudest ühendusteedest? On meie kaid korras,

mahub nende äärde rohkem laevu. Mahub meie kaide äärde rohkem laevu, edeneb meie lastimis- ja lossimistöo siin nobedamini. Edeneb meie lastimis- ja lossimistöo siin nobedamini, saavad seltsimehed nii varemete kui uute müüride juures kõike taastamiseks-ehitamiseks tarvilikku aina enam ja enam... On nii, seltsimehed, ah?

HÄÄLED: Küsite kah! Muidugi on! Edasi, kapten Liivak!
KPT. LIIVAK: Osa seltsimehi töötavad siin neljakümne neljanda sügisest peale. N e m a d teavad, missugusena me oma sadama sakslastelt tagasi kiskusime... Polnud kuhugi trossigi kinnitada, kui laev äärde tuli. Ajapikku oleme me siin ju pisut kõbinud. Aga teha on veel tohutult palju... isegi kui meil oleks aega küllalt. Aga see'p see ongi, et meil pole aega küllalt! Mehed taastatavatel ja ehitatavatel müüridel ootavad tementi, rauda, naelu... mehed põldudel ootavad väetist, traktoreid... mehed tehastes ootavad masinaid, tööpinke... ja nõnda edasi, ja nõnda edasi. Ja vaat just selleks, et nad kõike kiiresti ja külluses kätte saaksid, peamegi meie siin oma läbilaskevõimet nobedasti suurendama! Seda enam, et meie kuulus kitsarööpmeline aina lõõtsutab ülejäkäivatest pingutustest... On nõnda või ei ole nõnda, sõbrad... ah?

HÄÄLED: O-on! Selge!

KPT. LIIVAK: Tubli! (*Jätkab.*) Siis meie tööjõu probleem nii reameeste kui spetsialistidegi osas — selle jõu probleem, mille abil me kõik vajaliku korda seame. On tõesti õige — seda on vähevõitu! Miks? Aga jälle sellepärast, et neid neetud varemteid on meie kodumaal hirmus palju! Tarvis on need kõik lammu-

tada, tarvis on nende kõigi asemele uued hooned ehitada. Ja tarvis on veel edasigi minna... Aga kõigeks selleks on vaja töökäsi, pagan võtaks! Pealt näha — nagu jutt sellest varesest, kes on tõrvase katuse küljes kinni kord sabapidi, kord nokkapidi... eks ole! (*Paus; pikkamisi.*) Mis te arvate, seltsimehed, — kas pääseme ummikust välja või ei pääse, sellest raskest tööjõuprobleemist! (*Ootab vastust; siis — otsustavalt, kindlalt.*) Pääseme! Kui igaüks meist kainelt ja asjalikult endale selgeks teeb, et on vaja pingutada ja milleks on vaja pingutada, pääseme! Kui igaüks meist paneb välja kogu oma jõu ja teeb, kus tarvis, mitme eest, pääseme! Kui me aga ainult hädaldame ja viriseme, jääme me niisama kindlasti paigal tammuma ja takistame ka teiste edasiminekut... (*Ajab enda sirgu; sugestiivselt.*) Nii et... mis te arvate, seltsimehed, — kas püüame oma plaanidega-lubadustega juba kohe hakkama saada, või ootame aegu, mil võime juurde tõmmata nii umbes paar korda rohkem töökäsi... ah?

HÄÄLED (*lõbusalt, üksteisest üle hüüdes*): Noh, noh... ikka kohe! Ik-ka kohe! Litsume aga peale... küllap ta nihkuma hakkab!

KPT. LIIVAK (*pühib higi; nagu kergendustundega*): Tubli... ka selles osas! (*Jätkab.*) Kõige valusamini on aga meile paari viimase nädala jooksul jalale astunud muidugi materjalide küsimus. Mehed vabrikutes ja käitistes... ja mäekaevandustes... püüavad meid küll kõigest hingest aidata, selles pole kahtlust. Aga tahtjaid on ju palju, nõudjaid on ju igal sammul mitte kümneid, vaid sadu! Ja sellepärast oleks meie endi algatus... muidugi ajutiselt, sel või teisel juhul...

eriti aga praegu... lausa hädavajalik asi. (*Paus, laotab käsi.*) Aga täitsa õige on muidugi ka see, et säärane meie endi algatus nõuab aega ja ajab paratamatult segi meie tähtpäevad, mis me püstitasime juba niikuinii väga optimistlikult. (*Korraga valju häälega, nagu suunda näidates.*) Mis te arvate, sõbrad, ega sellest umbsopist vist küll enam väljapääsu ei leidu... ah?

I KATUSELOOJA (*kratsib kukalt*): Selge... pagan... eks ta ränk ju ole...

II KATUSELOOJA (*jämeda häälega, tähtsalt*): Jah, ränk, ränk... ränk!

KPT. LIIVAK: Nojah, kahju küll, kui me tõesti mingit väljapääsu ei leia... Kahju küll, kui me peame käed rüpes ootama jääma, mil vabrikute, tehaste ja käitiste direktorid kord üksteise võistu siia pakkuma tulevad — palju soovite telliseid laduda nurgapostideks, palju soovite puit- ja rauamaterjali laadimis-kaide kindlustamiseks, palju suvatsete võtta plekki või tõrvapappi katuste parandamiseks ja nõnda edasi.

REIN (*istub nüüd sirgelt, silmad läigivad otsustavalt*): Leiame! Leiame küll väljapääsu!

KPT. LIIVAK (*vaatab nooruki poole, naeratab*): Aa, sina, novaator? Arvad, et leiame?

REIN: Arvan!

KPT. MALM: Mmh... suo... mis tema seal segab, poisike!

III MUURSEPP: Kui hästi mõtelda... vaagida...

KPT. LIIVAK: Eks me ju selleks siia veel ivakeseks istuma jäänudki, et mõtelda, vaagida!

REIN (*tõuseb, tõstab jälle käe*): Kas võiks sõna saada?

KPT. LIIVAK: Ole hea.

REIN (*üha jätkuvad sisemist pinget kogu jõust tagasi surudes*): Mina teeksin ettepaneku... meie komnoorte organisatsiooni nimel... Ilm on praegu väga ilus... Mis oleks, kui läheksime kohe täna ja töotaksime pisut ületunni?

VAHTRIK (*energiliselt näppu tõstes*): Ahah... kuulete!

HÄÄLED (*väljast*): Ületunni? Kuidas — ületunni? Seleta!

REIN (*muutub järsku väga rahulikuks; naeratades*): Mis seal's... seletada! Konks-Martin rääkis ennist... just kui ma tulin... et läheks aeda nokitsema. Aga kui läheksime selle asemel linaaitade juurde ja... nokitseksime seal?

III MUURSEPP (*muigab*): Vaat-vaat, jõudsimegi sinna, kuhu pidime jõudma! Tood's oma brigaadid kah välja?

REIN: Toon!

III MUURSEPP: Õige, too! Ja kui läheksime siit nagu üks mees... ehh! (*Piibubarrega žestikuleerides.*) Katusemeistrid varustaksid endid plekiga, meie, müürimehed, puhastaksime välja mõni tuhat ilusat kõlisevat tellist... küllap leidub seal kõlblikku rauakraamigi, millest töökodade omad klambreid ja sidelatte sepitseksid. Esimesest... sellest ajutisest hädast... saaksime kindlasti üle. Varsti on aga küllalt lausa uhiuutki kraami... Oleme nõus, kapten Liivak, oleme nõus!

HÄÄLED: Nõus, nõus!

KPT. KOTKAS (*astub kpt. Liivaku kõrvale; hoogsalt, südamlikult*): Jah, seltsimehed — te tegite praegu õige otsuse! Pagana pihta, maksab siis selliste ootamatus-te pärast longu langeda! Need teist, kes viibisid frondil, peaksid ju kindlasti teadma — ei leidu vanas heas jumalamaailmas sellist olukorda, millega ei

saaks hakkama meie, nõukogude inimesed. Seda enam, et küsimuses ei seisa mitte ükski meie tänapäev, vaid ka meie tulevik. (*Paus, jätkab*). Me kõneleme tihti, et oma tööga, oma teadlike pingutustega lähene me kommunismile. Ja see, seltsimehed, ei ole tühi sõnakõlksutamine. See on tegelikkus! Ja töö meie sadamas, see on samuti üks oluline lüli selles gigantses ülesanneteahelas, mis lähendab meid iga päevaga, iga tunniga, iga minutiga meie suurele eesmärgile.

II KATUSELOOJA (*tõuseb, lükkab lahtise pakuotsa tugeva jalahoobiga kõrvale*): Jah! Ja kellel on rihm rattalt maha libisenud — uuesti peale, uuesti peale! Sai omal ajal sõditud... ja vahel oli tarvis üle jõgedegi minna... Ega's igakord polnud käepärast ilusaid värvitud pontoone, et lase muudkui veele ja astu. (*II müürseppale.*) Sina kah, vana Nael... va irisejatoriseja... võta hoogu ja hüppa!

II MUURSEPP: M-mina... Kudas mina's... kuramus...!

KPT. LIIVAK (*vaatab lõbusalt ringi*): Ja kõik, eks ole?

HÄALED: Kõik, kõik, mis siin pikka juttu ajada!

(*Töölised, samuti ka Hele-Mall, Rein ja Vahtrik, lahkuvad sumisedes.*)

KPT. KOTKAS (*astub sadamaülema juurde*): Tervist, Jonn.

KPT. MALM: Tere. (*Näib pisut segasena, ebakindlana.*) Tagasi?

KPT. KOTKAS: Tagasi.

KPT. MALM: Nojah, see on hea. (*Kuusele.*) Tema, puotsman... Ma vist ütlesin, et ta märkigu puudujad üles... Kas ta tegi seda?

KUUSK: Ei teinud.

KPT. MALM: Äi teinud? Mmh... miks?

KUUSK (*erutub*): Sellepärast, et nende üksikutega, kes tõesti puudusid, kavatsen ma esialgu ise kõnelda. Oleks ju kah pisut piinlik — vaevalt asun oma uuele kohale, kui... hakkab kohe kaebama ja kõrgemalt poolt abi otsima. (*Muigab pahuralt.*) Kas ma võin minna?

KPT. MALM: Ahah... sedasi? (*Paus.*) Hea küll. Mingu ta, kuhu süda soovib.

KUUSK (*järgneb töölistele*).

KPT. MALM (*kohendab närviliselt mütsi, kavatseb samuti lahkuda*).

KPT. KOTKAS (*astub ta juurde*): Kuulasin sind siin väga tähelepanelikult. Sinu viis inimestega kõnelda ei kõlba ju mitte kuhugi!

KPT. MALM: Suo? Reakisin ma ehk vildakaid mõtteid?

KPT. KOTKAS: Ei, su mõtted olid üldiselt õiged. Õige polnud aga see viis, kuidas sa need mõtted välja ütlesid. (*Paus; viivitades.*) Mõistan, mõistan, asjad on veidi sassi läinud ja süda kipub kihvatama... Aga on siiski mõistlikum... mitte rahu kaotada, Jonn.

KPT. MALM (*vihastab korraga*): Suo? Nii? Ahah! Arvad siis koa, et distsipliini nõuda... äi tohi? Et logardeid korrale kutsuda... äi tohi? Et pean mingisuguste päevavaraste ees veel kükktantsu kepsutama, mis... mmh?

KPT. KOTKAS (*endiselt*): Vaata, kapten Malm, mina puutun su kollektiiviga kokku ju vaid üsna riivamisi... Aga mulle paistab — ja seda eriti tänaste tähelepanekute najal, et selle ridades pole hoopiski mitte logardeid ega päevavargaid. Need on sul üsna tublid mehed ja naised, kellele on tarvis ainult pisut

seletada ja selgitada, keda on tarvis ainult pisut... aktiveerida, teadlikkusele õhutada... Aga aktiveerimine, vennas, ei seisa ju kuklasse andmises, inimeste kasvatamine ja teadlikkusele õhutamine ei seisa ju hoopiski mitte kurjustamises ja kärkimises. Ja seda asjaolu, Jonn, seda tõde tuleb mõista!

KPT. MALM (*ärritub järjest enam*): Ah... suo! Ah... nõndaviisi! Ja mina siis... äi mõista? (*Kõhib.*) Tubli, tubli! (*Pöördub järsult, lahkub.*)

KPT. KOTKAS (*alles tükikese aja pärast — viivitades*): Jah, paistab küll, et nõndaviisi! (*Pöördub kapten Liivaku poole.*) Noh, mis sina ütled?

KPT. LIIVAK (*vaatab piinlikkust tundes eemalt paistvate laadimiskaide poole; viimaks pikkamisi*): Ära pane teda tähele, vana Jonn Jonni poega. Juhtub ju vahel üsna rahulikkudelegi natuuridele, et kui hakkab kuhjuma iga sorti äpardusi, tuleb järsku sihuke plahvatus, et... imesta pärast isegi.

KPT. KOTKAS: Sinu arvates on see siis ainult juhuslik purse?

KPT. LIIVAK (*vaatab ikka uksest välja*): Muidugi juhuslik.

KPT. KOTKAS: Nii? (*Mõtiskleb; siis kindlalt.*) Noh, olgu selle tänasega nüüd kuidas on, aga igal juhul tuleb sinul kui parteilises joones juhtival seltsimehel... temaga ivake juttu ajada. (*Noogutab hüvastijätuks, lahkub.*)

KPT. LIIVAK (*endamisi*): Jah...

KOLMAS VAATUS

VIIES PILT

Kapten Malmi ja kapten Liivaku kabinet. Hämar, hall päev, väljas sajab ja tormab nagu oktoobris. Üle sadama lamab paks udu; aknad ja klaasuks nagisevad tuulehoogudes, aeg-ajalt paiskub vastu ruute nii suuri vihmapiisku, et need tunduvad lausa raheteradena.

REIN (*seisab keset tuba, käed taskus; pahuralt*): Ehh, ütles, mis sa iganes ütled, aga kargad nagu kirp! Täitsa nagu kirp — volks siia, volks sinna... kolmas volks — ei tea kuhu!

VAHTRIK: Jah, kirp, kirp! Mis kirp ma sulle olen ja... mis volkse ma sulle siin kargan!

REIN: Aga kuidas siis mitte? Kord oled täis niisugust vaimustust, et hoia alt, siis aga — karsoss! — pole meest enam ollagi!

VAHTRIK: N-nuh, kui just nii võtta... (*Käib edasitagasi.*) Saan su süüdistusest aru... saan aru! Aga katsu sina minust kah aru saada!

HELE-MALL (*seisab vaheuksel — ühes käes võileib, teises teeklaas; nipsakalt*): Kuulsid nüüd, ah — katsu sina ka temast aru saada!

VAHTRIK (*pöördub vihaselt*): Teie, piiga, ärge pilgake midagi! Kah mul... lapi tark!

REIN: Kahtled ja... kahtled! Lõpuks pole see ju minu asi, aga teist niisugust võimalust sulle nii pea enam ei avane!

VAHTRIK: Tean, tean!

HELE-MALL: Kuuled ju — ta teab!

REIN: Meie komnoorte brigaad on tõesti hea brigaad. Jääksid Arno käe alla — kahe-kolme kuu pärast treiksid nii, et sädemed lendavad.

VAHTRIK: Tean... tean!

REIN (*jätkab peibutamist*): Teised said endile õpilased kursustelt, kus poisid omavad juba väikest praktikat, meie aga võtsime endile kohustuseks välja koolitada kaks seltsimeest, kes tulevad... kõrvalt. Üks neist kahest oleksid sina. Noh, kuidas jääb?

VAHTRIK: Kuule... ma annan sulle päris kindla vastuse homme hommikul.

REIN: Nojah, nagu arvad! (*Vaatab kella, valmistub lahkuma.*) Nagu... arvad. Igatahes — väga kahju, et raiskasin siin sõelaga vett kandes jälle terve tunni kallist aega.

VAHTRIK: Kas... su oma töö... selle pingi täiendamise kallal hakkab siis nüüd lõpule jõudma?

REIN: Jäta, vennas, veiderdamine! (*Tõstab käe pilkavalt mütsi juurde.*) Huvasti, sa kahtleja härra Hamlet!

HELE-MALL (*Reinule*): Oota, tulen kah. (*Vahtrikule.*) Teate, kodanik, kui mul teie pärast juba liiga häbi hakkab, lähen ise siit töökotta! (*Kaob silmapilguks paremale, jõuab varsti tagasi.*) Ise jah, olgu küll et ma olen ainult nõder naisterahvas! Siin telefoni küljes rippuda — täitsamehe amet see just ei ole.

REIN, HELE-MALL (*väljuvad*).

VAHTRIK (*istub laua otsa juurde toolile; südamest*):

E-ehh!

KPT. KOTKAS (*siseneb otseuksest*): Tervist, seltsimees sekretär.

VAHTRIK: Tervist, seltsimees kapten. (*Tõuseb kähku.*)

KPT. KOTKAS: Peremehi pole näha?

VAHTRIK: Jah, ei ole. Seltsimees Liivak palus teid pisut oodata.

KPT. KOTKAS: Tubli, eks siis oodakem. Tööd sadamas ju niisuguse kõva ilmaga ei tehta. Kuhu nad siis läksid?

VAHTRIK: Laadimist ja lossimist küll ei tehta, aga sisetööd käivad täie hooga. Kapten Malm on tehase direktoriga ja osakondade juhatajatega... nõu pidamas.

KPT. KOTKAS: Ahah. Ei tea, mis asjas?

VAHTRIK: „Delfiini“ mehed nurisesid jälle, et ei saavat kõike, nagu vastavates lepetes lubatud. Roolikambri mingisugused väikesed detailid puuduvad veel ja... ka katla juures midagi.

KPT. KOTKAS: Aa, saan aru. Üldiselt aga läheb kõik vist päris libedasti?

VAHTRIK: Jah, ei ole viga.

KPT. KOTKAS: Olete nüüd vist üle saamas ka materjalide hädast?

VAHTRIK: Oleme. Eile tuli kõike, mida vaja. Kõrgeim sort, nõnda-ütelda.

KPT. KOTKAS: Need varemed kujunesid teile kitsal silmapilgul siiski üsna suureks toeks, eks ole? (*Naerdes.*) Eriti teie, komnoored, olete selles osas lausa laia kiituse väärilised! Ja tubli käepigistuse on kuhjaga ära teeninud muidugi ka teie ja

Maia Liivaku uljas pioneeride-orkester — pani lõpuks silmad särama isegi mornil müürsepal Naelal... hahahaha!

VAHTRIK: Oh, mis nüüd meie... See oli rohkem poiste ja plikade endi idee, meie ainult aitasime ivake. (On ikka rahutu ja nukker, krimpsutab äkki nägu.) N-nojah, lood pole ju muidugi enam nõnda, nagu mõni kuu tagasi, aga...

KPT. KOTKAS (muutub kohe tähelepanelikuks): Aga...?

VAHTRIK: N-nojah... Eks ole veelgi üht-teist... mäda Taanimaal. (Paus, peab endamisi võitlust, kas kõnelda või mitte.) Aga küllap taipate ise, kui... vaatate. (Sootuks uue tooniga.) Muuseas — kas teilt võiks veidi nõu küsida... isiklikkudes asjades?

KPT. KOTKAS: Aga loomulikult, kui ma suudan ainult seda teile anda! Milles asi seisab?

VAHTRIK: Näete, närune lugu. Tahan nimelt kohta vahetada.

KPT. KOTKAS: Aa? Täpsemalt, täpsemalt!

VAHTRIK (kordab): Tahan, jah, kohta vahetada. Kisub ju kah... tootvale tööle. (Ootamatu siirusega.) Olen siin kontoris juba ligi poolteist aastat... telefoni-kõnesid vastu võtnud ja igat sorti pabereid ja dokumente... noh... vormistanud. Ja Rein Malm kah... töötas varem kantseleis... seal töökodade omas. Tema aga lõi käega ja läks möödunud aasta kevadel treimisosakonda. Praegu on ta juba üks paremaid treialeid, kellel on käsil isegi... üks tähtis uuendus.

KPT. KOTKAS: Tean, olen kuulnud. Ja teie tahate nii siis sama teed minna? Tahate siis samuti tehase-meheks hakata?

VAHTRIK: Jah, just!

KPT. KOTKAS: See on muidugi pagana raske probleem... Küst see kavatsus teile õieti pähe tuli, teile ja noorele Malmile?

VAHTRIK: Mis seal ikka. Arutasime... ja analüüsisime. Ja jõudsime lõpuks otsusele, et tänapäeval peab iga inimene — liiati veel kommunistlik noor — võimalikult rohkem kasulik olema. Siin saab aga hakkama ka säärane, kes muuks veel võienam ei sobi. Ja Rein... läkski. Minul oli sel ajal käsi välja väänatud ja mina sellepärast kohe ei saanud. Hiljem aga... (*Krimpsutab nägu, ruttab veidi hüppe- liselt seletama.*) Nägin ju omal ajal vaeva... koolis- käimisega. Suviti töötasin nii siin kui seal ja vane- madki panid välja viimse kopika... Ja kodus ollakse nüüd... näete... mu praeguse kavatsuse vastu. Isa ütleb, et mille pagana pärast sai sedasi rihma pingu- tatud, kui järsku jälle... lihttööliseks...!

KPT. KOTKAS (*tõsineb*): Selge, mõistan. (*Paus.*) Jajaa, mõistan — ka see loogika on... selge ja lihtne loo- gika. (*Paus; vaatab mõttlikult aknast välja, pöördub siis, naeratab.*) Teate, seltsimees Vahtrik, mis me teeme?

VAHTRIK (*seab närviliselt prille*): Jah?

KPT. KOTKAS: Teeme nõnda, et mõtlete veel hästi põhjalikult järele. Ja kaalutlete küsimust igast kül- jest. Ja kui te sellega valmis olete, astun mina kord teie taadi poole sisse. Küllap näete, et kõik läheb hästi. Nõus?

VAHTRIK: Olen... olen küll nõus! Ja tänan teid süda- mest, seltsimees kapten.

KPT. KOTKAS: Võtke aga heaks, võtke aga heaks, selt- simees sekretär.

VAHTRIK (*tahab lahkuda, põrkab Maiga lävel kokku; rõõmsalt*): Vabandust!

MAIA: Palun, palun. Kuhu te's... sihukese hooga?

VAHTRIK: Niisama... ruttan veidi. Oli seltsimees kapteniga üks väike ametlik nõupidamine. (*Taganeb bürooruumi.*)

MAIA: Tervist, seltsimees Kotkas.

KPT. KOTKAS: Tervist... Maia.

MAIA (*vaatab oma eesnime kuuldes imestunult üles, teeb siis näo, nagu poleks seda märganud*): Meie taati ei ole näha?

KPT. KOTKAS: Ei ole. Aga tulevat varsti.

MAIA: Ilm läks halvaks. Mõtlesin, et vaatan, kuidas ta ennast tunneb.

KPT. KOTKAS: Ilm? Noh, kuulge! Sõõm tuult ja tormi on kapten Liivakule alati meeltemööda olnud! (*Püüab varjata endas järsku esiletungivat kohmetust; kõrvale vaadates.*) Muuseas, Maia — vastasin siin minut aega tagasi selle lõbusa ja muretu mehe kurbadele ja murelikkudele küsimustele... Kas teie ei tahaks vastata ka ühele minu kurvale ja murelikule küsimusele?

MAIA: Kui suudan, miks mitte.

KPT. KOTKAS: Täpselt nõnda oli ka minu esialgne vastus seltsimees Vahtrikule, — kui suudan. Noh, ja suutsin! Ühe sõnaga (*vaatab veidi aega põrandale; tõsiselt*): ütleme, et maailmas on... täiskasvanud ja üsna aruka olemisega mees... Ja ütleme, et selle mehe turjal on peaaegu neljakümneviie-aastane iga. Ja ütleme veel, et see mees muutub järsku... romantiliseks. Kas ta on niisuguses olukorras väga koomiline ja naeruväärne, see neljakümneviie-aastane mees?

MAIA (*ei vasta kohe, näib selle küsimuse tagamõtet aimavat; siis — samuti maha vaadates*): Aga miks see neljakümneviie-aastane mees peaks siis koomiline ja naeruväärne olema? Muidugi pole ta seda.

KPT. KOTKAS (*tõstab pea, püüab naeratada*): Ahah. Tähendab — ei ole? Vaat see on tore? (*Pöördub äkki naise poole, võtab selle kätest kinni.*) Näete, Maia, olen teid viimaste nädalate jooksul... vaadelnud. Ja pikemat aega on mul olnud üks unistus... Üks unistus... (*Ei saa edasi, pühib higi.*)

MAIA: Jah, kapten Kotkas, mis unistus on teil juba pikemat aega olnud?

KPT. KOTKAS: Osa suvest on küll juba möödas, aga ees seisab kindlasti veel palju ilusaid õhtuid... Mis oleks, kui küsiksin teie isalt või vanaonu Jonnilt mootorpaadi ja läheksime... jälle kord... reisisima?

MAIA: Reisisima...? Meie kahekesi? Teie ja mina?

KPT. KOTKAS: Jah, Maia. Meie kahekesi — teie ja mina. See tähendab — kui ma oma kutsega teile tõesti koomiline ega naeruväärne ei paista. Või ehk, ütleme, hilinenud ei ole...

MAIA (*ikka maha vaadates*): Ule roheliste vete, helesiniste randadega muinasmaad otsima...?

KPT. KOTKAS (*naerab, embab naise pihta*): Jah, jah, Maia! Teiegi, tähendab, mäletate veel, kuidas need tol korral toimusid, need meie... merereisid?

MAIA: Mäletan...

KPT. KOTKAS (*vaikselt*): Minule tuli see hiljuti nii selgesti meelde... Olite sel ajal veel elav, uudishimuliste silmadega plika, kihutasite aina ringi ja õilmitsesite. Ja järsku — armusite! Kellesse nimelt, seda ma enam

ei mäleta, aga küllap vist kellesegi oma lehvivate lokkidega koolivenda... Ja... õnnetult. Leidsin teid ühel saatuslikul õhtul varjuliselt rannapingilt, olite oma silmakesed punaseks nutnud... Noh, laske mu võlusõnu endasse siiski viimaks mõjuda ja tulite minuga lahele kaasa... otsima seda toredat muinasmaad, kus ei pidanud olema ei südametuid koolivendi ega õnnetut armastust... (Paus.) Pole te vist iialgi kujutleda suutnud, kui õnnelik ma olin, nähes teid jälle pikkamisi lõbusaks minevat! (Paus.) Mäletate neid päevi, Maia?

MAIA: Mäletan! Ja nüüd, kus me mõlemad vanad oleme... hallide niitidega juustes... tahate mind jälle seda imemaad otsima viia?

KPT. KOTKAS: Tahan! Kui te ainult... tulete.

MAIA (*tõstab pea, vaatab mehele otsa*): Jah, näete... kui lapsik see ka poleks... tuleksin!

KPT. KOTKAS (*hoogsalt*): Tänan, tänan, Maia!

MAIA: Aga seda siiski ainult ühel tingimusel...

KPT. KOTKAS: Jah? Ja nimelt — missugusel tingimusel?

MAIA: Tingimusel, et selle helesiniste randadega muinasmaa otsimisest mõtleme mõne aja jooksul siiski niisama, endamisi. Selleasemel võtaksime aga ette ühe matkakese lahele minu pioneeride seltsis. Nad on selle kindlasti juba ammu ära teeninud, eks ju?

KPT. KOTKAS (*krimpsutab naljakalt nägu; siis — lõbusalt*): On, selles pole muidugi kahtlustki! (Paus.) Aga pärastpoole, Maia, reisime ju ikka ka kahekesi?

MAIA: Reisime. See tähendab — kui te vahepeal meelt ei muuda ja ümber ei mõtle.

KPT. KOTKAS: Tänan! Veel kord — tänan! (*Hellitab Maia kätt.*)

VAHTRIK (*ilmub järsku lävele; ärevalt*): Pst, pst...
tullakse! (*Kaob jälle.*)

KPT. KOTKAS: Pagan võtaks, mis see siis nüüd oli?

MAIA (*naeratab kohmetult*): Mis muud, kui et...
sõbramees hoiatas sõbrameest.

KPT. KOTKAS: Vaata mul ninatarka! Vaata aga, vaata!

KPT. LIIVAK, KUUSK (*astuvad otseuksest sisse*).

KUUSK: Tervist. (*Võtab mütsi peast, viskab selle vihaselt toolile.*)

KPT. LIIVAK: Vannu, vennas, vannu! Ja mitte üksi mõttes, vaid täie häälega. Kui sellega valmis oled — peame nõu, kaalume!

KUUSK: Jah... vannu! Jah, peame nõu, kaalume!
Näete nüüd ise, mis ühest lollist, mõttetust kiusust tekkida võib! Eeh!

MAIA (*tõmbub akna alla*).

KPT. KOTKAS: Mis on, seltsimees Kuusk? Jälle lahk-
arvamised?

KUUSK: Lahkarvamised? Ei! Ainult asjade loogiline käik — varem olid õied, nüüd on vili. (*Istub, tõuseb aga kohe jälle uuesti.*) Ettevalmistused kõik tehtud, põhitööd pidid juba algama... Seal aga saadeti terve brigaad — ja muidugi üle minu pea — enam kui nädalaks mingisugust hoopis teisejärgulist asja õiendama. Töö muidugi stoppas. Ja... noh... nüüd läks kõik jälle kus kurat!

KPT. KOTKAS: Mis asi läks jälle... kus kurat?

KUUSK: Kogu meie senine saavutus muulil — läks kus kurat! (*Käib edasi-tagasi, jätkab.*) Tuukrilaev lahkus kaks päeva tagasi: see tuleb uuesti välja kutsuda. Peale selle vähemalt kuu aega ülearust, mõttetut lisavaeva. Ja seda ajal, kus inimesed on niigi kõik

jõutagavarad rakmesse pannud! (*Istub, võtab pea käte vahele.*)

KPT. LIIVAK (*seletab kapten Kotkale*): Asi seisab selles eilses ja tänases marupaginas. Laine rammis seal puruks suurema osa kõigest, mis oli juba valmis. Üks praam kividega läks põhja... ninaga otse mulku.

KPT. KOTKAS: N-nii?

MAIA (*taipab oma üleliigsust, noogutab isale, lahkub kikiparvairail*).

KPT. KOTKAS: Sadamaülem ise on kah... liikvel?

KUUSK (*jõhkralt*): Kes teda teab! Küllap. Küllap jah... on ehk jälle kuskil midagi laiali sõtkumas!

KPT. LIIVAK (*pikkamisi*): Kaalu sõnu, stauer! Paistab, nagu oletaksid sa... teadlikku pahatahtlikkust. See pole ju ei õige ega õiglanegi!

KUUSK: Kuradist kõneldakse, et ta tahab halba teha, aga tuleb ikka välja hea. Kapten Malm kinnitab, et ta tahab head teha, aga tuleb välja halb. Mis on siis tähtsam — tagajärg või tahtmine... ah?

KPT. MALM (*ilmub teistele märkamata klaasukse taha, raputab mantlilt vett, astub kabinetti; pikkamisi, raskest, tumedalt*): Kas ta peab jälle miitingut, puotsman? (*Läheb vastust ootamata varna juurde, kisub vihmamantli seljast, seab mütsi korralikult nagi kohal asuvale riulile, nokk väljapoole, hakkab taskuis kobades piipu otsima.*)

KPT. LIIVAK (*toetub kepile, vaikib*).

KPT. KOTKAS (*nõjatub vastu aknalauda, vaikib samuti*).

KPT. MALM (*suitsetab; sijs — endise tooniga*): Küsisin,

kas ta peab jälle miitingut, meie tark puotsman...
mmh? (*Kärkides.*) Kielt ihuda ta oskab, aga seda ta
äi näe, mis sünnib tema vastutada olevate tüöde
juures!

KUUSK: Näen, seltsimees sadamaülem.

KPT. MALM: Mmh... jah... suo? Näed? Vale!

KUUSK: Ei, see ei ole vale. (*Kogu jõust ennast rahuli-
kuks sundides.*) Seltsimees sadamaülem, teid tuleks
tõmmata kogu kollektiivi ette... seletust andmal
Kogu kollektiivi ette... jah... saate aru?

KPT. MALM: Su'u pidada, poesike! (*Põrutab rusikaga
vastu lauda.*)

KUUSK: Ei, ma ei pea suud, seltsimees sadamaülem. Ei
pea — see oleks kuritöö! (*Paus.*) Ja sinna kollektiivi
ette seletust andma tuleks teid tõmmata hoopis ja
hoopis rohkemate asjade pärast kui see „Mari“ vraki
lugu ja see... tänane, mis oleks kindlasti tulemata
jäänud, kui te poleks meie jõude jälle tarbetult,
ainult oma peremeheliku võimu näitamiseks, ümber
paigutama hakanud!

KPT. KOTKAS: Mis te sellega mõtlete, stauer?

KPT. MALM: Mmh... jah... las ta seletab, mis ta sel-
lega mõtleb!

KUUSK (*kpt. Kotkale*): Nõupidamist neljandas lao-
aidas... mäletate veel?

KPT. KOTKAS: Mäletan. Aga mis siis?

KUUSK: Me mürdsime sel korral inimeste südames
loiduse, lootusetuse tunde, mis siinsed rusuhunnikud
neis äratasid. Me tõstsime nad üles tegudele... ära-
tasime neis teadlikku huvi meie Nõukogude valitsuse
tööpoliitika vastu. Ja kõik läks hea tükikese aega
hoogsalt, täiel sammul. (*Astub üsna kapten Malmi ette.*)

Te ei salli, et teile küsimusi esitatakse... Aga mul lastub meie taastamistöõde osas kõige otsesem vastutus ja ma tahaksin siiski teada. Ütelge, mis põhjusel kärkisite te eile päris ehtsa kupja kombel dokimeestega? Ütelge, mis põhjusel sõimasite te paar päeva tagasi laadimistöölisi, kes võtsid osa meie teise harutee parandamisest? Ja ütelge... ütelge... mis pagana kaalutlusel tegite te täna hommikul teatavaks, et olete ära muutnud meie kaide koristamise pühapäevaku alguse? Oli üksmeelselt kokku lepitud välja tulla kell kuus hommikul? Oli! Teie aga teatasite, et olete viinud selle tähtaja kellegagi nõu pidamata kella kahele. Miks?

KPT. MALM: Kas tema, poesike, mõtleb minult tõesti aru pärida? Mmh?

KUUSK: Ei, ma ainult küsin. Sülgate ligi paarisaja töölise meeolule, nende kujunemisele meie inimesteks, nõukogude inimesteks... Kas te vihkate neid? Kas nad on teile ainult abinõuks oma nime ümber oreoli loomiseks? Nad andsid meie tööde huvides ära pea-aegu kõik oma vabad õhtupoolikud — miks te lööte neile vastu kätt, kui nad tahavad varuda nüüd ka endile üht vaba õhtut?

KPT. MALM: M-miks? Transpordiga on keskpäeval kergem kui hommikul.

KUUSK: Vale, mitte sellepärast! Tahate käsutaja olla... ainuvalitseja! Ja kõik, kõik kisute nõndaviisi maha! Kõik sõtkute jalge alla... Kõik, mis on siin raske vaevaga üles ehitatud ja ümber seatud!

KPT. MALM: Ahah... jahah? Või nii, nuormies? Rau-du tuleks sind panna, mässaja! (*Haarab Kuuse rinnust kinni, raputab seda kõigest jõust.*)

KPT. LIIVAK: Jonn ... inimene ... pagana pärast, mis sul arus on!

KPT. KOTKAS (*viivitades*): Kapten Malm, lõpetage kohe see sigadus!

KPT. MALM (*vabastab stauer Kuuse, pöördub*): Ah siis teie koa mõtlete mind siin käsutada! (*Taltub pikkamisi.*)

KPT. LIIVAK (*vaatab sõpra ilmse kahjutundega*).

KUUSK (*kohendab end erutatult*).

KPT. KOTKAS (*astub laua juurde, helistab*): Keskjaam? Palun, lubage mulle 3-81. (*Ootab.*) Siin kõneleb kapten Kotkas. Uhendage mind sekretär Allikaga. (*Ootab.*) Tervist, seltsimees Allikas. Olete tunahomse büroo päevakorra juba täpsustanud? Vaat kui kena, et juhtusin parajaks ajaks. Asi on nõnda, et täiendage seda siiski punktiga „Sadama remonttööde senisest käigust“. Aruandja kapten Malm, kaasaruandja KK töötaja kapten Kotkas. Kohale kutsuda palun veel sadamaülema asetäitja, parteigrupi sekretäri kapten Liivaku. Muuseas — tulen sealt varsti läbi, vahetame mõtteid. Nägemiseni. (*Lõpetab telefonikõne; kapten Malmile.*) Homme alake siiski kell kuus hommikul!

KPT. MALM (*pöördub kõrvale*): Jah, hea küll. (*Kuusele.*) Soadab see sõna kohe käiku. (*Sammub kuklas peaga varna juurde, võtab mütsi ja õlikuue, lahkub paremale.*)

KUUSK (*haarab omakorda mütsi, lahkub samuti*).

KPT. KOTKAS (*läheb kapten Liivaku juurde, vaatab teda pisut aega nagu usutledes*): Ehh, sina ... hädakommunist! Eeh, sina!

KPT. LIIVAK (*naeratab süüdlaselt*): Jah ...?

KPT. KOTKAS: Miks sa varjasid kogu aeg vana Jonni tõelist nägu? Miks sa püüdsid teda oma selja taha peita?

KPT. LIIVAK: Kas ma olen seda siis teinud?

KPT. KOTKAS: Oled! Ja tead seda ka ise, et oled! Või tahad ka praegu kinnitada, et ta kärkimine seal laoidas tuli ainult juhuslikust ärritusest ja et ta kemplemine stauer Kuusega on ainult äia ja väimehe halb vahekord? Kas tahad, vennas? Tahad... vasta!
(*Vaikus.*)

KPT. LIIVAK (*viimaks pikkamisi*): Ei... taha.

KPT. KOTKAS: Kuidas sa's sellele vildakule joonele libisesid?

KPT. LIIVAK: Jah... kuidas...? (*Ajab enda äkki sirgu.*)

Võid uskuda — ma olen temaga korduvalt kõnelnud! Aga see ei aidanud. Ja sinule või Allikale signali-seerida ma... ei suutnud. Sest iga kord, kui ma kavatsesin selleks suud avada, tuli mulle meelde, kuidas me temaga neljakümne neljanda sügisel seal liivasel laoida pööningul lamasime ja käputäie tööliste eesotsas oma sadamat kaitsesime... kaks vana meest... juuksed hallid... higitilgad habemes... Ja kui sakslased meile sinna granaadi äigasid, mis mu puusa puruks lõi — kuidas ta mu nagu lapse kätele võttis ja nõukogude tankide juurde kandis... (*Paus.*)
Jah, tee mis sa tahad, aga nõnda see läks... ja parata pole enam midagi. (*Vaikus.*)

KPT. KOTKAS (*pikkamisi*): Ah siis sealt puhub tuuleke! Mõistan. Ja usun! Ja usun ka seda, et oma südames on kapten Malm tõesti nõukogude inimene... (*Jälle vaikus.*) Aga seltsimees Kuusel on õigus: üks asi on see, mis me tahame teha, teine asi — mis me

tegelikult, objektiivselt, oma praktikas, teeme. Meie vana sõbra, kapten Malmi tegusid ei saa aga nimetada teisiti kui meie kaadripoliitika moonutamiseks! (Käib edasi-tagasi, peatub uuesti sõbra juures.) Igal juhul — sa talitasid valesti. Ja oleks hea, kui sa ka ise sellest nagu kord ja kohus aru saaksid.

KPT. LIIVAK: Saan aru, vennas, saan aru!

KUUES PILT

Söögituba kapten Malmi korteris. Paremal esiplaanil üks kõrvalruumidesse, tagaplaanil — eeskotta; uste vahel Jonn Malmi noore-ea portree, kangekaelse ilmega umbes 30-aastane mees, kaptenikuues, sügavale silmile surutud vormimütsis. Pahemas seinas kaks kitsast akent, mille tagant paistavad telegraafipostide ülemised otsad ja märjad, edasi-tagasi hõljuvad traadid, otseseinas lai pärani seisev üks kinnisele rõdule, kus on rohkesti iga liiki lilli, peamiselt kaktusi. Mööbel lihtne, raskevõitu. Aeg: esmaspäeva õhtu; kell hakkab üheksa saama; väljas tormab ja sajab ikka veel. Mööda aknaruute jookseb alla tihedaid veeniresid; kogu maja võppub aeg-ajalt võimsatest tuulehoogudest, läbi mere ühtlase sügava mühina kuulduv järske, tugevaks mürinaks alanevaid kõuekürgatusi.

KAI MALM (käib ärevana mööda tuba, kohendab suurt pikkade narmastega salli, näib külmetavat; kordab masinlikult, hirmunud häälega): Oh jumal küll! Oh jumal, jumal küll... Oh jumal küll...!

LEA (Malmide tütar, stauer Kuuse naine — tõmmu, sihvakas, häbeneb ema erutuse pärast): Jäta, memmel! Mis see hädaldamine aitab! Ja kes sulle üldse ütleb, et tal nii kangesti halvasti läheb!

KAI: Oh, laps, ära räägi! (*Väimehele.*) Sind siis kutsuti kah, aga sina... ei läinud?

KUUSK (*istub sohval, suitsetab*): Jah, leppisime sealsete seltsimeestega nõnda kokku. (*Muigab.*) Oleme ju ikka sugulased, tema ja mina, ja võidakse mõtlema hakata, et klaarime oma isiklikke asju.

KAI: Mis isiklikud asjad teil's ikka! Oh jumal küll, oh jumal küll... Mis sa arvad, mis nad talle seal nüüd... ütlevad?

KUUSK (*kärsitult*): Ei... tea! Kõneldakse ta tööst, ja kõik. (*Helistatakse.*)

LEA (*emale*): Noh, näed — tulebki vist! (*Läheb avama.*)

KAI: Ei... ei ole tema! Tunnen teda alati juba... nagu õhust. Ja tal on ju oma võti. Ei tea, kas nad temaga seal... palju kurjustavad?

KUUSK: Ei... tea. (*Pöördub tüdinenult ära.*)

REIN (*siseneb hoogsal sammul — on järsku nagu uueks muutunud — kadunud on kogu ta senine ebakindlus, iga ta liigutus on täis nagu rõõmsat jõutunnet*): Oo, aus õemees... tervist! (*Raputab Kuuse kätt; emale.*) Näed, snepri unustasin koju. (*Heidab enda suure hooga tugitooli.*) Kuum... hohh! *Hic movit*, seltsimehed, *hic movit!* Ta liigub siiski, ta liigub siiski!

LEA (*tuleb venna kannul tagasi tuppa, muigab heasüdamlikult*).

KAI: Mis... mis moovit? Ptüi... mis liigub! Jessus ise, halasta ja hoia... mis liigub?

LEA: Memme, sa oled täna tõesti naljakas! Rein kõneles, et tal olevat oma uuendustega treipingi juures ometi viimaks edu olnud.

KAI: Ah... ah nii! Mina aga mõtlesin, et...

KUUSK (*noorukile*): Terad peavad juba uuele survele vastu? Ja spindel ja suport... liiguvad kah jälle käsikäes? Ja nädala keskmine?

REIN: Kuule... ivake alla kaht normi!

KUUSK: Ohhoo, vennas, see on siis... tõepoolest! Ja oled kindel, et jääd selle juurde püsima ega tule varsti robinal alla?

REIN (*ikka ülekeeva hooga*): Püsima selle juurde ei jää! Alla robinal... kah ei tule! Üles lähen, aus õemees, üles lähen!

KUUSK (*naerab*): Ahah! Suuna oled võtnud seega õige. Kui kõrgele kipud?

REIN: Ütleme — neljani! (*Märkab äkki üldist meeleolu.*) Aga kuulge... mis siin's juhtunud on?

KAI: Oh, ära päri, pojake! Isa, noh! Kas sa ise siis tähele ei pannud? Tuli laupäeval koju nagu... kõueilm... ja pahandas veel sinuga. Eilse päeva aina kirjutas. Ja täna hommikust saadik samuti! Kapten Kotkas käis teda otsimas — ei võtnud vastu. Kapten Liivak käis kah mitu korda ukse taga — ei võtnud vastu. Alles täna õhtul ütles, et pidavat minema kuhugi koosolekule... kuhugi komiteesse. (*Haarab aknalaualt hajameelselt kastmiskannukese, hakkab sellega vana harjumuse sunnil lillerõdul ringi askeldama.*)

LEA (*tahab venna ja mehega üksi jääda — maha vaadates*): Kui ma Reinu sisse lasksin, tuli köögist kõrbelõhna... tundus juba eeskojaski.

KAI: Oh taevake küll, nüüd ma unustasin selle kah veel! (*Lahkub kähku.*)

LEA (*mehele*): Kõnele siis vähemalt, milles asi seisab! K u h u isa läks?

KUUSK: Kuhu? Linnakomiteesse, kuhu siis mujale!

REIN (*kohkudes*): Büroole?

KUUSK: Jah, büroole.

REIN: Aruandega?

KUUSK: Selge, et aruandega.

REIN: Sadama tööde kohta?

KUUSK: Selge! Rahvusvahelise olukorra kohta temalt seal vist küll ei küsita!

LEA: Kas tal on siis midagi halvasti?

KUUSK: Halvasti? (*Kehitab õlgu.*) Eriliselt enam mitte. See tähendab — kvantitatiivselt. Kvalitatiivselt aga... tööstiili suhtes... on asi üsnagi kehvavõitu.

LEA: Tööstiili... suhtes? Aga mis ta tööstiilil siis viga on? (*Halvustavalt.*) Kah asi! Meie oma seal täitevkomitees raksub iga päev. Sellega ollakse aga harjunud... keegi ei pane teda enam tähelegi.

KUUSK: Jahah, keegi ei pane teda enam tähelegi! Küllap kord pannakse! Ja siis satuvad need sihukesed raksujad ise... haamri ja alasi vahele.

LEA: Ja meie taat sattuski nüüd... haamri ja alasi vahele?

KUUSK: Sattus. Ja teisiti ei võinud see ollagi. (*Muigab lühidalt.*) Et ta laupäeval pisut mind raputas — tühi asi, sugulaste kemplemine. Tema suhtumine meie reatöölisesse ja nende initsiatiivitunde mahatallamine tekitab talle aga kindlasti mõnesuguseid raskusi.

REIN (*kuulab vaikides, pilk maas*).

LEA: Mis sa räägid — raputas?! (*Näib aru pidavat; tõuseb.*) Oleks vist küll targem... minema hakata... Võime siin täna ainult õli tulle valada.

KUUSK (*pikkamisi*): Vaata, naine, — ma ei tahaks seda. See tähendab — minema hakata. (*Ägeneb järsku.*)

Lõppude lõpuks — ma pean temaga rääkima nagu mees mehega! Kas ta's tõesti ei mõista! Uni kah ei tule, kui ma ainult mõtlen, — kaks tõsist nõukogude inimest, aga...

LEA: Usun, usun. Ja küllap räägid temaga niikuinii. Aga miks just täna? Tee seda homme... või tunahomme... või ükskõik kunas edaspidi!

KUUSK (*tõuseb; pahuralt*): Noh, olgu, kui sa arvad, et see mõistlikum on!

LEA: Arvan küll. Ja kas sa tuled siis otse koju?

KUUSK: Ei. Ootan kapten Liivaku välja ja küsin temalt.

LEA: Nojah, onu Jaagup teab muidugi niisama palju kui taat ise...

KAI (*ilmub paremalt; hädiselt*): Kas tõesti juba... lähete?

LEA: Jah, pole enam aega. Astume jälle sisse homme või tunahomme.

KAI: Eks te ju muidugi tea, aga... (*Muutub äkki tähelepanelikuks — kuulduv ukse valju paugatust, kõhatusi, raskeid samme, mis lähenevad kiiresti.*) Nüüd on küll... tema! (*Nutuselt.*) Lapsed, kallid... ärge teda täna mitte ärritage! Ma... ma nii väga... tahaksin, et...

KPT. MALM (*ilmub lävele, vaatab toasolijaid, õlikuub läigib tumedalt; pikkamisi, sügava häälega*): Suo... noh?

KAI (*iga sõna juures abitult komistades*): Näe, isa... sina! Ootasin... juba tükk aega. Ja Lea ja Mihkel juhtusid mööda minema... Ja Rein kah... jõudis koju... (*Neelatab, vaikib, otsekui oleks tas mingi pide rebenenud.*)

KPT. MALM (*kordab*): Suo... noh?

KAI (*veelgi abitumalt*): Olin ... olin nii rahutu, et ...
Kõik aina mühiseb ja kohiseb ... Ei tea, kuidas ...
aga tormiga on mul ikka ... nii raske ... nagu ... Ja
täna ... täna on juba viies päev, kus ta nõndaviisi
mässab ...

KPT. MALM (*ei kuula naist*): Ah kogunesite, et rõõmu-
sõnumit oodata ... ah?

KAI (*lapsikult*): Jeheke, jah ... Kogunesime jah, et ...
rõõmusõnumit oodata!

KPT. MALM: Et kuedas mul jalad alt ära lüüakse? Et
kuedas mind tahetakse narriks teha? (*Astub Kuuse
juurde; läbi hammaste.*) S-se-dasi, puotsman ... suo-
vin õne! Läbi läks sinu kaval ploan ... jah! Läbi
läks!

KUUSK (*viivitades, rangelt*): Minu kaval plaan? Vaban-
dage, aga ma tõesti ei mõista, mis seltsimees sadama-
ülem sellega ütelda tahab.

KPT. MALM: Suo! Või ... äi mõista? Suo, või tema
vabandab! Vigurdad, sulil!

LEA: Isa!

KAI: Jeesus-Maarja ... Jeesus-Maarja ... Jeesus ...
Maarja ...

KPT. MALM: Vait, pea suu! (*Jälle Kuusele.*) Või mina
laostavat kuollektiivi! Või mina tahtvat teiste üle
valitseda! Või mina ise äi kannatavat äi kriitikat ega
enese kriitikat ... ja minu arusoamine distsipliinist
olevat pärit kodanlikust korrast! Või ... või mina ...
nagu kõik minutaolised ... tegevat häbi nõukogude
tüötaja nimele! (*Plahvatades.*) Kasi väl'la, lontrus! Et
su lõhna kah enam mu läheduses äi oleks!

REIN (*hüppab püsti; erutusest värisedes*): Isa, jäta juba
kord!

KAI: Poeg... lapseke... no mis sa nüüd! Mis sa nüüd...!

KPT. MALM (*pöördub Reinu poole*): Koa selle suliga mestis või?

REIN (*julgelt*): Kõigepealt — seltsimees Kuusk pole sul, vaid aus inimene! Ja kuna ta kavatsused on head, siis ei karda ka mina seda ütelda! Ja teiseks... teiseks... mitte keegi ei suutu sinusse isiklikult või sihlikult... usu, isa!

LEA (*mehele*): Lähme juba kord! (*Pöördub, väljub karmesti.*)

KUUSK (*järgneb talle vaikides*).

KPT. MALM (*pojale*): Suo... noh... ja sina?

REIN: Mina?

KPT. MALM: Jah, kas sina ei lähe?

REIN: Kuhu?

KPT. MALM: Kuhu? Oma liitlaste le'eri. Haukusid juba laupäeval... seal nõu-pi-da-mi-sel! Mine aga, mine... mmh!

REIN (*valitseb end suuri pingutusi tehes; näilise rahuga*): Hea küll. (*Astub ema juurde.*) Pole midagi, memm, küllap see asi veel... laheneb. (*Ära paremale.*)

KAI: Poeg! Rein... Rein! (*Vaikselt.*) Rein, pojuke!

KPT. MALM (*näib ka ise juhtunu üle kohkuvat, säilitab aga siiski jonnakuse*): Ära hädalda! Küllap seal tagasi tullakse... kui taibatakse, kellel on õigus, kellel mette!

KAI (*muutub ainsa silmapilgu jooksul nagu teiseks inimeseks — seisab oma kohal sirgena, julgelt tagasi-tõmmatud õlgadega, senisest nagu hoopis pikema-nagi; jõuliselt, kõlavalt*): Vaiki, metsaline!

KPT. MALM (*pole midagi niisugust oodanud*): Mis...
sa... ütlesid... naine? (*Paus; nagu vabandades.*) On
sul's ka üleüldse aimu, kuidas minuga talitati!

KAI: Ei, mul pole sellest aimu! Aga vaevalt, et sulle
kiidusõnu pajatati. (*Paus.*) Olin täna alatu... kuula-
sin ukse tagant laste juttu. Ja kuulsingi... kuidas sa
seal kõigi teiste vastu kiuslikku sõda pead!

KPT. MALM: Nõnda, kuulsid? (*Äkki lausa karjudes, üle-
minekuta.*) Nad lasksid mu kohalt lahti... aru soad!
Lasksid... lahti! Ja kohusetäitjaks pandi see sinu
väimees, se'e puotsman... see...! (*Läkatub, kisub
mütsi peast, viskab selle sohvale, vallandab rebivate
liigutustega vihhamantli hõlmad, kuid jätab selle
siiski selga.*)

KAI: Lasksid su kohalt lahti? (*Paus; vaikselt.*) Ju...
siis... ikka... teisiti ei... saanud... Jah... ju siis
ikka... teisiti... ei... saanud. (*Kogeleb.*) Üksi...
üks... üks jääme maailma, Jonn...! (*Hakkab järsku
tükkuma, tõstab käe abitult kaela juurde, vajub toolile.*)

KPT. MALM: Kai... naine!

KAI: Hea küll... hea küll... aita mind, Jonn... puh-
kama...

KPT. MALM (*kummardub, tõstab naise kätele — kergelt,
pingutusteta, nagu oleks see väike laps — lahkub
toast; koputatakse.*)

KPT. LIIVAK (*astub veidi aja pärast sisse; on just väl-
jast tulnud — vaatab ringi, käib isegi lillerõdul,
suundub vaheukse poole.*)

KPT. MALM (*ilmub samas lävele*): Jah... noh? Kust sa
sisse said?

KPT. LIIVAK (*pikkamisi*): Uks oli lahti, tulin. (*Äkki ran-
gelt.*) Tahaksin sinuga... veel kord rääkida!

KPT. MALM: Reakida? Mille üle?

KPT. LIIVAK (*endiselt*): Küllap tead ise, mille üle.
(*Paus.*) Kas sa siis tõesti aru ei saa, et käid vildakut
teed mööda, Jonn Jonni poeg!

KPT. MALM: Seda sa leierdad mulle juba ligi puol oas-
tat! Ja seda sa ütlesid täna koa oma süüdistus-
könes... prokurör! (*Kurjalt.*) Aitab! Head öhtut...
mul on tegemist! (*Jälle ära paremale.*)

KPT. LIIVAK (*seisab veel pisut aega, lahkub siis, pea
nukralt kummargil*).

NELJAS VAATUS

SEITSMES PILT

Sadamaülema kabinet. Augusti esimene pool — päikesepaisteline keskpäev. Kuuldub vintside raginat, üksteisele signaliseerivate tööliste hõikeid; õhku raputab kaubaauriku jäme, põrisev vile.

KPT. KOTKAS (*seisab avatud uksel, vaatab piipu suitsetades välja*).

KPT. LIIVAK (*istub laua taga, kõneleb telefoniga*): Jah, aurik „Kajakas“ on omaga valmis. Just praegu tuututas ja tüürib mere poole. Korras, minuti pealt graafiku kohaselt. Ah „Delfiin“? Poole tunni pärast lastakse vette, homme algab soolakala laadimist, kõige hiljemalt nelja päeva pärast läheb jälle reisima. Ei, täna me ei tee talle mingisugust pidulikkust, kui mitte arvestada kapteni-poolseid väikesi liikusid meeskonnale, lärmakalt õnnitleme teda siis, kui ta minema hakkab. Tin-gi-ma-ta annan teie tervitused töölistele edasi! Nägemist, seltsimees ülem, nägemist. (*Lõpetab, tõuseb, läheb samuti ukse juurde, vahib samuti silmi kissitades välja; koputatakse, hüüab ringi vaatamata.*)
Jah, palun.

VAHTRIK (*ilmub lävele*): Segan ehk, seltsimees kapten?

KPT. LIIVAK: Ei sega, seltsimees sekretär, astuge aga sisse.

VAHTRIK (*peatub keset tuba, hoiab kätt midagi varjates selja taga*).

KPT. LIIVAK (*vaatab nüüd üle õla, muigab*): Põrutate siin tihti oma romantilisi madruselaule... Olete kunagi ka isiklikult merd sõitnud?

VAHTRIK: Merd? Mina? Isiklikult? Ei ole. Aga üks ema poolt vanaonu olevat kunagi sõitnud. Pärnust Riiga... punkrisantsu korras.

KPT. LIIVAK: Noo, vaata ikka! (*Naerab.*) Mina teie eas läksin lausa põlema, kui mõni laev vile lahti lõi ja merele tossutas. Ja tundsin teie vanaduses juba nii mitutki sadamat. Ja mõnes neist olin isegi lahinguid löönud. (*Võtab poisil küünarnukist kinni.*) Iga kord kui ma teid vaatan, pean ma aina imestama, et te olete nii hullupööra rahul oma kviitungiraamatutega ja muu säärasega. Kas teid tõepoolest kuhugi mujale ei kisu?

KPT. KOTKAS (*pöördub, vaatab nooruki poole, muigab kaasteadjalikult*).

VAHTRIK: Mujale? Ki-sub! (*Ulatab kapten Liivakule selja taha peidetud paberi.*) Palun, siin on sellest kirjutatud. Lugege läbi. Ja teie nõusoleku eest ette tänades (*surub käe rinnale*) — I. V. Vahtrik.

KPT. LIIVAK (*loeb, vilistab tasakesi*): Noo? Kavatsete meid... maha jätta?

VAHTRIK: Kavatsen. Ja jätangi. (*Kummardab.*)

KPT. LIIVAK: Tähendab, tegin teile ülekohut? Veider inimene olete, pagan teid võtaks — meri ei tõmba, aga tahmane ja suitsune tehas tõmbab!

VAHTRIK: Jah, selles osas olen tõesti veider inimene, seltsimees kapten.

KPT. LIIVAK (*läheb laua juurde, teeb avaldusele vaja-*

liku märkuse): Palun. Ja soovin omalt poolt õnne... kõige soojemast südamest.

VAHTRIK: Tänan. Tänan teid. (*On siiralt rõõmus, kummardab jälle.*)

KUUSK (*kääritud käistega, valge põhjaga vormimüts kuklas, siseneb klaasukse kaudu*): Jõudu! Kuidas kõrvetab! Veerand tunnikest on suure sündmuse alguseni aega, aga tulin siiski korraks veel vilusse. Mis head kuulub, seltsimees Vahtrik?

VAHTRIK (*naeratab laialt*): Tänan küsimast, seltsimees sadamaülem. Minu isiklikus elus on kõik vanaviisi.

KPT. LIIVAK: Kuula teda, kuula! Või... vanaviisi! (*Seletab.*) Kirjutasin praegu ta sooviavaldusele oma resolutsiooni — tunahomsest peale on seltsimees Vahtrik virk treialiõpilane meie töökojas.

KUUSK: Aa? Saite siiski lõpuks nii kaugele? Tubli! (*Patsutab noorukit õlale.*) Olid asendamatu siin, ole seda ka seal. Võrdselt tähtsad on küll kõik elukutsed, aga mõne lähema aasta jooksul rõõmustame hea treiali üle siiski rohkem kui hea kantseleiametniku üle.

VAHTRIK: N-nojah, ma ise ju kah arvasin, et... nõnda viisi. (*Ära paremale.*)

KPT. KOTKAS (*jätkab jälle väljavaatamist*).

KUUSK (*jutustab*): Lippasin nüüd siis läbi kõik kohad ja kohakesed, kus remonttöid tehakse. Jõuame, jõuame... pole kahtlustki!

KPT. LIIVAK: See on tubli. Ja meeste meeleolu?

KUUSK: Suurepärane! Meeste meeleolu on... suurepärane! (*Käib rõõmsas erutuses edasi-tagasi.*) Ehh, märjaks võttis nii turja kui õlad, aga välja vedasime oma vankrikese!

KPT. LIIVAK: Vedasime! Kas sa siis ei uskunud seda?

KUUSK: Mis seal salata — oli silmapilke, kus tõesti ei uskunud. Ja kui nüüd kõik ometi hästi läks, — kui oleme kaheksa kuu jooksul hakkama saamas oma läbilaskeplaani kümne kuu mahuga ja katuse alla viimas ettenähtud taastamistööidki, — siis aitäh muidugi meie tublidele meestele ja naistele!

KPT. KOTKAS (*tuleb nüüd laua juurde; usutledes*): Mis sa neile nende esimeste märkimisväärsete saavutuste puhul ka pajatad, neile oma tublidele meestele ja naistele?

KUUSK (*vaatab ringi, naerab*): Surun kätt! Surun kätt ja suur tänu, suur tänu ütlen igaühele!

KPT. KOTKAS (*noogutades*): Mmh-mmh... ahah... Tähendab — surud möödaminnes kätt ja ütled igaühele suur tänu? Nii-nii... Ja kõik? Ja valmis? Ja päevakorras edasi? (*Pisut pilkavalt.*) Kui sa inimesi kogu suve jooksul... nii kapten Malmi kui enda ajal... aina mobiliseerisid, aina vaimustasid, aina nende mõistusele ja tunnetele koputasid — kas tegid ka seda nii imelihtsalt?

KUUSK: Kuidas... imelihtsalt? (*Kaalutleb, noogutab.*) Mõistan, kuhu sa sihid. Aga mis ma pean siis sinu arvates ette võtma?

KPT. KOTKAS: Jah... mis...? Pead hindama neid kõnealuseid saavutusi nende õige väärtuse kohaselt. Ja seda — täie häälega, täie pidulikkusega!

KUUSK (*viivitades*): N-nojah... õige see ju oleks...

KPT. KOTKAS: Selge, vennas, selles osas ära kahtle silmapilkugi! (*Vaatab uuesti pisut aega välja sadama poole, pöördub siis jälle; vaikselt, muiates.*) Kas sa oled kah kunagi silmapilguks seisma jäänud ja... kuulunud...? Kuidas siin kõik nüüd liigub, nihkub,

sirgub ... aina ragiseb kasvuhuost ... Muidugi, muidugi, — skeptikud, kes tegelevad peamiselt meie iludusvigade otsimisega, võivad ju nii mõnegi asja juures kahjurõõmsalt päid vangutada: ajutine materjal, ajutine kestvus! Ja tõesti — see või teine lüli kulub ehk tõesti läbi juba varsti ja tuleb uuendamisele võtta ... Ja tööd jätkub siin samuti mitte kuudeks, vaid aastateks. (*Kõrgendab häält, resoluutselt.*) Ja siiski, vennas, pea meeles mu sõnu: kõik see, mis tuleb, on ju muidugi väga ja väga tähtis ja otsustav, aga hoopiski mitte nii tähtis ja otsustav kui see esimene, varsti lõppev etapp. Olete siin üle jõudnud joonest, kus surm näis elust tugevamana. Ja selle eest anna au, kellele au tuleb anda!

KPT. LIIVAK (*kordab*): Jah, õige see ju oleks, õige see ju oleks! (*Käib erutatult mööda tuba.*) Aga kuidas, noh?

KPT. KOTKAS: Kuidas? (*Hakkab kohe kavandama.*) Käskkirjaga märgite ära eesrindlikud töötajad ... Uht või kaht paremat remont- või ehitusbrigaadi premeerite rahaliselt. Sina ise või Liivak pajataks mõne sõna, seltsimees Allikas tervitaks ka Linnakomitee poolt ... Ja lõpuks pajataksin üht-teist südamel pakitavat ... ehk minagi.

KUUSK (*peatub, kuulab teraselt; järsku hoogsa tooniga*): Tubli, jäägu nõnda — teeme ära! (*Vaatab kella.*) Nüüd aga läki. „Delfiin“ võib vette sulpsatada ilma meieta!

KPT. LIIVAK: Jah, seda on karta. (*Üle ukse büroosse.*) Seltsimees Vahtrik, kui mind küsitakse, ütelge, et olen dokkide juures ja tulen umbes veerand tunni pärast. Peate meeles?

VAHTRIKU HÄÄL: On, seltsimees kapten, pean meeles!

KPT. LIIVAK, KPT. KOTKAS, KUUSK (*lahkuvad*).

HELE-MALL (*astub hetke pärast kabinetti, korraldab laudu*).

REIN (*ilmub otseuksele, peatub lävel, näib süüdlasena*):
Tervist, Malle.

HELE-MALL (*tõstab pea, nipsakalt*): Tervist. Soovisite kellegagi kokku saada? Seltsimees Vahtrikuga ehk? Üks silmapilk, ma teatan kohe. (*Jätkab tööd.*)

REIN (*vaikse häälega*): Oled mulle jälle vist... väga pahane?

HELE-MALL: Mina? Pahane? Ei, mispärast! (*Jätab aga kohe teesklemise.*) Miks sa's sel korral ei tulnud? Aina kelgid ja kiitled, et varsti on kõik valmis... ise aga...

REIN: Usu, ei saanud. Tahan oma ettepanekud esitada kindlasti juba käesoleval nädalal, nihetekastis tekkis aga uuesti mingi viperus. Jändasime seal... pea-aegu poole ööni.

HELE-MALL (*muigab pilkavalt*): Nihetekastis... jah! (*Koputab endale sõrmeotsadega vastu laupa.*) See siin... su enda nihetekast ei tööta vist enam korralikult! Unustasid jälle, eks ole?

REIN: Ei unustanud! Sel korral ei unustanud! Ja õnneks polnud ka pingi juures midagi tõsist — niisama hari-lik rike. (*Silub erutatult juukseid.*)

HELE-MALL (*ongi juba leppinud, tasakesi*): Ikka... närvitsed?

REIN: Närvitsen jah! Poleks eluilmaski kujutlenud, et üks pealtnäha nii lihtne mõte tegelikkuses nii hirmus keeruliseks muutub! Film on viimast päeva... Läheksime ehk täna, Malle?

HELE-MALL (*naerdes*): Lähme, lähme, mis sinuga's ikka peale hakata! Sedasama sa siis norima tulidki?

REIN: Just sedasama! Elan ju praegu veel Lea ja Kuuse juures ja seal pole telefoni. (Näib ruttavat.) „Delfiinil“ olid tellingud juba maas... Nägemiseni õhtul! (Lahkub kärmesti.)

HELE-MALL (vaatab noorukile sisemise uhkusega järele, lehvitab).

VAHTRIK (tuleb paremalt): Mmh! Ehh!... mmh! Pagan küll võtaks!

HELE-MALL: No-noh, mis on, seltsimees sekretär? Viis minutit tagasi lõite kepsu nagu... nagu... noh... vasikas, nüüd aga järsku...!

VAHTRIK: Järsku, järsku! Võta lihtsalt rihm pükstelt ja tõmba ennast varna! Dokument on kadunud, aru saate, mmh!

HELE-MALL: Soo? Kuhu te selle's kaotasite. Ja kõigepealt — mihuke dokument?

VAHTRIK (viskab end kapten Liivaku toolile, heidab käega): Küsite kah! Mihuke! Mihuke's muu, kui see, millele ma teie seltsimees isalt resolutsiooni sain.

HELE-MALL: Narrikel! Tulite sellega ju kukerpalli lüües kantseleisse. Kindlasti vedeleb kuskil teie enda põhuhunnikus, või nagu te teda nimetate — kirjutuslual.

VAHTRIK: Ah... ah arvate?

HELE-MALL (naerab heledalt): Muidugi! Selge! Olge ise siin, et teid seal segamas poleks, ja ma toon teile selle ajaloolise paberi... kõige enam viie minuti jooksul. (Ära paremale.)

VAHTRIK (põristab sõrmedega vastu tooli külgorju, tunneb end äsjasele manamisele vaatamata ilmsesti väga hästi: võtab telefonitoru; helistab, imiteerib jälle kapten Malmi): Keskjoom! Hall-luo, keskjoom! Noh, preili, lasete ennast koa uodata, mmh! Kuidas, kuidas?

Vabandage, ma ei karju, ma reagin — see tuleb ainult sellest, et mo heal on teite jaoks pisut kõvavõitu... Lubage mulle, palun, 844. (Ootab.) Ter-rvist, seltsimees preili. M-mis? Jaa-jaa! Sa-dam kõneleb! Kut-suge mulle, olge nii lahke, raamatupidaja Osvalt Heinsalu. Jaa-jaa! (Ootab.)

HELE-MALL (*ilmub vaheuksele, otsitud paber käes, jääb kuulama*).

VAHTRIK (*heidab jala üle tooli külgkorju, kiigutab seda poisikeselikult-ülemeelikult edasi-tagasi*): Sina, Heinsalu? (*Surub hääle hästi sügavaks, kõmistab sellega nagu tünnist.*) Siin kõneleb Vahtrik. Treial Vahtrik. Jaa-jaa, treial Vahtrik — ma ju ütlesin! (*Paus.*) Ah kustsaadik treial? Kuule, juba mitut head aega ikka. Kas ma pole seda sulle siis nimetanud? Ei ole? Unustasin, tähendab. Mis, mis, mis? Ruttu? Uota n'dl Kannata! (*Heidab käega.*) Noh, olgu, pörkan öhtul sisse, vestleme pikemalt. Ah... ei... v-vabanda, täna siiski ei soa! Pean pärast tööd nõu pidama meite mehaanikaosakonna juhatajaga minu isikliku tööplaani suhtes. (*Veelgi enam häälega põristades*): Hal-luo! Mmh... kes on veidrik? Hal-luo! (*Lööb kuulde-toru hargile, vilistab lõbusalt-õnnelikult, naeratab; hõikab järsku.*) Frökhjen Liivak, a'a frökhjen Liivak!

HELE-MALL: Siin, seltsimees treial.

VAHTRIK (*pöördub kähku*): Mh, siin? Mis te siis... siin?...

HELE-MALL: Tulin seltsimees treialile ütlema, et leidsin ta ajaloolise dokumendi üles. (*Ulatab paberi, väärutab laitvalt pead.*) Oh teid küll... no mis te vigurdate nõnda, ah? Tr-reial!

VAHTRIK (*koomiliselt-saamatult*): Kuulge... teate...

ärge pahandage, aga ... meel on praegu nii hea, et ...
(Heidab käega; ära.)

HELE-MALL (vaatab poisile järele, naeratab heatahtlikult; telefon heliseb; võtab kuuldetoru, istub isa toolile): Tervist. Keda? Seltsimees Kuuske ei ole praegu läheduses, helistage pisut hiljem. Head tervist. (Paneb toru tagasi hargile.)

KPT. MALM (astub samal hetkel sisse): Mh ... tere.

HELE-MALL (vaatab ringi): Tervist, ristiisa.

KPT. MALM: Ah siis tema on nüüd kõrge ülemus, hahaaa?

HELE-MALL: Mina? Kõrge ülemus?!

KPT. MALM: Nojah, lõssutab ta ju seal ametilaua taga!

HELE-MALL: Onu Jonn, miks te nüüd mind pilkate?!

KPT. MALM (häbeneb ka ise oma jämedust): Mh, pilkan ... Isa sul ep ole näha ... ega Kotkast?

HELE-MALL: Praegu ei ole. Aga kui onu natuke ootab — nad tulevad varsti.

KPT. MALM: Hea küll, uotan.

HELE-MALL: Istuge, palun, ristiisa.

KPT. MALM: Aitäh. (Ei istu siiski.) Mis seal's ... kisa-takse? (Viipab äkki kostma hakkavate marsihelide suunas.)

HELE-MALL: „Delfiini“ lastakse vette. Ta on nüüd jälle parandatud.

KPT. MALM: Mmhmhmh, suo? (Pöördub seljaga ukse poole, konutab nõnda liikumatult; hõiked ja marsihelid, mis näivad talle sisemist piina valmistavat, vaikivad pikkamisi.)

HELE-MALL (kuulab esialgu lävel, lahkub siis paremale).

KPT. LIIVAK, KPT. KOTKAS (tulevad otseuksest; märkavad külalist).

- KPT. MALM (*näeb enda kõrvale põrandale langevaid varje, pöördub*).
- KPT. LIIVAK: Tervist, Jonn Jonni poeg.
- KPT. MALM: Tervist. (*Paus; Kotkale.*) Näed, tulin sind otsima. Või tegin ehk pahasti?
- KPT. LIIVAK (*läheb akna juurde, nõjatub sellele*).
- KPT. KOTKAS: Miks sa siis arvad, et sa pahasti tegid?
- KPT. MALM: Mahalüödud mees, nagu ma olen. Uotasin, et astud sisse. Käisin ju Joagupi pool. Noh, äi astunud.
- KPT. KOTKAS: Ei astunud. Ja meelega ei astunud. Pidid selle probleemi läbi seedima omaenda ajuga... rahus ja vaikuses. Oled seda teinud?
- KPT. MALM: Lakkusin oma hoavu nagu karu pärast ajujahti. Ligi kolm kuud.
- KPT. KOTKAS: Jah, ligi kolm kuud. Ja mõistad nüüd, kuidas ja mismoodi?
- KPT. MALM: Oastad vist takistavad, aga ... äi mõista. (*Paus.*) Sellepärast tulingi täna su juurde... Nagu me'es mehe juurde. (*Paus.*) Ütle mulle, vennas... sina, kes sa oled meitest kõigist... siinsetest... pea jao pikem... kas vana Jonn ei kõlba tõesti ehitama-korraldama seda uut elu, mis maailmas praegu võimu võtab?
- KPT. KOTKAS (*alles tükikese aja pärast — tungivalt*): Saa aru, inimene, — küsimus ei seisa ju sinu isikus, vaid sinu tööstilis! On aga stiil, vorm, vildak, kasvab varem või hiljem vildakuks ka sisu! (*Astub kapten Malmi juurde; viivitades.*) Oled kõnelnud väga tihti distsipliinist ja selle nõudmisest. See on õige — distsipliin on hädavajalik ja seda tuleb nõuda! Kahjuks unustad sa aga igal sammul meie, nõukogude distsipliini kõige olulisema ja aluslikuma põhimõtte:

ära ole satraap, ole kasvataja ja õpetaja! Meil pole tarvis niisuguseid käskudejagajaid, kes suudavad inimesi tööle panna vaid kärkides ja rusikaid põrutades; meil on tarvis mehi, kes oskavad neid inimesi tehtava töö protsessis voolida, kujundada, edasi juhtida! Sest meil — pea seda meeles — pole tarvis tahetuid nukke, keda hoiab liikvel ainult hirm; meil, kapten Malm, on tarvis ehitajaid, teadlikule distsipliinile alluvaid teadlikke ehitajaid... meie tuleviku ehitajaid! Saad sellest aru, kapten Malm, saad... ah?

KPT. MALM (*kuulab kissis silmi, pea viltu, pikkamisi*):

Ja see rabeleja poisike, see puotsman, oskab inimesi kasvatada ja edasi juhtida?

KPT. KOTKAS: Oskab! Ja mitte üksi tema, seda oskavad tuhanded meie töötajatest. (*Paus.*) Miks sa neilt ei õpi, kapten Malm? Miks sa ei näe neid nõnda, nagu nad on... kapten Malm?

KPT. MALM: Keda... keda ma äi näe nõnda, nagu nad on?

KPT. KOTKAS: Keda? Meie eesrindlikke inimesi! Neid meie noori ja vanu tööentusiaste, kes on imesid juba teinud ja kes teevad neid... iga päev, iga tund! (*Paus; jälle kuidagi vaikselt, jälle kuidagi tungivalt.*) Miks sa ei näe näiteks meie vana sõpra kapten Liivakut? Miks sa ei näe omaenda poega Reinu? Miks sa ei näe oma väimeest? Miks sa ei näe meie Vahtrikku, seda humoristi ja laulutrallijat, kes kipub kärsitult siit kantseleist tootva töö juurde? Miks sa ei näe neid lõbusaid pioneere, kes tulid endid ise teie pühapäevakuile abiks pakkuma...? ega meie tublised kommunistlikke noori, kelle rahutus hinges on

nii mõnigi edasiviiv idee sündinud...? ega lihtsaid mehi töökodadest, ladudest, laevapunkritest, neid plaanideületajaid, keda mainimata ei saa me üldse midagi kõnelda oma tänapäevast ja oma tulevikust...? (*Haarab kapten Malmi kaenla alt kinni, juhib ta pärani seisva ukse juurde.*) Tule siia, kapten Malm... vaata! Vaata!

KPT. MALM: M-mida... mmh?

KPT. KOTKAS: Mida?! (*Hoogsalt käega kaugusse viibates.*) Pagana pihta, kas sa siis ei mäleta, kuidas siin alles tänavu kevadel oli! Risu, rämp, rooste ja hallitus... laostumine... surm? Aga nüüd... näed? Kas elab või ei ela? Kas... elab... või... ei... ela... ah?

KPT. MALM (*alles tükikese aja pärast*): Jah, elab. Ja ma jo... äi salgagi. Aga kas sa arvad, et mina äi oleks seda elama pannud... samade tähtaegadega, kõige kiuste... või ehk veelgi kiiremini?

KPT. KOTKAS (*lootusetult*): Eeh, seal sa oled, kapten Malm! Kõige... kiuste! Usun: kõige kiuste oleksid sa seda ehk tõesti teinud! Aga missuguse hinnaga? Vä-he-malt paarisaja inimese teadvuse kõverdamise ja takerdamise hinnaga! See on aga... pane tähele... isegi säärase tagajärgede puhul meile täitsa vastuvõtmatult kõrge hind! Saad aru, kapten Malm, — täitsa vastuvõtmatult kõrge hind... jah!

KPT. MALM (*kõrvale vaadates*): Jah-soo, nii? Aga see puotsman, see poisike... tema tegi selle töö ära odavamalt hinnaga?

KPT. KOTKAS: Seltsimees Kuusk tegi selle töö ära — ütlesin ju — inimesi kasvatades, kujundades, voolides neid julgeteks meesteks, kes iga tühja asja pärast

enam hädakisa ei tõsta ega võssa ei põgene. Ja see ongi ainus ja õige tee! Sest nõukogude juhtiv töötaja pole tänapäeval mitte ainult oma materiaalse ümbruse ehitaja, ta on ka meie tulevikuinimese ehitaja! (*Paus.*) Kas sa lubad mulle ühe küsimuse, ühe päris otsekohe küsimuse?

KPT. MALM: Küsi!

KPT. KOTKAS: Oled sa midagi ka lugenud?

KPT. MALM: Mmh... lugenud! See tähendab?

KPT. KOTKAS: Nojah, midagi teoreetilist, midagi niisugust, mis meid arendab ja edasi viib.

KPT. MALM (*ei vasta esialgu; siis venitades, vastu tahtmist*): Äi... ole.

KPT. KOTKAS: Näed sa! Ja muidugi ainult sellepärast, et sa oled hirmus kindel: seda pole sulle tarvis, see on sulle ülearune! (*Paus.*) Järelikult pole sa ka kunagi kuulnud, mis ütleb inimestesse suhtumise kohta seltsimees Stalin? Või oled?

KPT. MALM: Kus ma's seda olen kuulnud?

KPT. KOTKAS (*koputab piibuvarrega vastu kapten Malmi rinnaesist*): Seltsimees Stalin ütleb, vennas, nõnda: „On tarvis lõpuks aru saada, et kõigist maailmas olevaist väärtuslikest kapitalidest kõige väärtuslikum ja kõige otsustavam kapital on inimesed, kaadrid.“ Oled midagi niisugust kuulnud?

KPT. MALM: Noh... äi ole.

KPT. KOTKAS: Aga aru sellest saad?

KPT. MALM (*ikka venitades, ikka nagu vastu tahtmist*): Miks siis ei soa! Soan!

KPT. KOTKAS (*ajab enda sirgu, jalutab sõna lausumata sõbrast eemale; äkki energiliselt, kindlalt*): Vale, Jonn Jonni poeg! Ei saa! Igast üksikust selles tsitaadis

leiduvast sõnast saad, aga sellest tsitaadist tervikuna — ei saa! Ja oled sooritanud selles mitteamis saamises meie sotsialistliku ühiskonna vastu ühe suurematest eksimustest, mida Nõukogude kodanik võib üldse kunagi sooritada: rikkusid, raiskasid meie kõige väärtuslikumat kapitali, meie kaadreid! (*Paus; tungivalt.*) Noh, kas on nõnda, nagu ma siin räägin? Vasta — on või ei ole?

KPT. MALM (*sisemise ebakindlusega, käsi laotades*): Aga mis ma pean siis tegema, sõbrad... kaptenid?

KPT. KOTKAS: Mis sa pead tegema? Kõneleme seda ometi kogu aeg: pead mõistma! Jah, pead mõistma ja oma v a n a l t komandosillalt alla astuma... rahvast õpetama ja rahvalt õppima! On selge; Jonn Jonni poeg?

KPT. MALM (*näib kaalutlevat*): On.

KPT. KOTKAS: Nii? Ja kuidas sulle endale tundub — kas saad sellega hakkama?

KPT. MALM (*viivitab jälle vastusega, näib jälle kaalutlevat; pikkamisi*): Kas soan sellega hakkama...? Ma... äi tea. (*Ajab enda äkki sirgu — on millestki viimaks ometi üle saamas.*) Aga ma olen juba... üht kui teist mõistma ja taipama hakanud... Ja ma teen kõik, et teiega jälle ühte kõlvata... Kas või tagasi merele — seal mina sihukeseks kasvasin, seal hakkas, kui tarvis, kõike jälle otsast peale! (*Pöördub järsult, lahkub veidi taaruval sammul.*)

KPT. LIIVAK (*saadab külalist mureliku pilguga, pöördub siis kapten Kotka poole*): Mis sa arvad, vennas, — suudab ta ennast ületada või ei suuda?

KPT. KOTKAS (*õlgu kehitades*): Ei... tea. Loodame, loodame.

KAHEKSAS PILT

Lavaseadeldis nagu eelmises pildis. Mõni päev hiljem; õhtupoolik, tööaeg on lõppenud. Klaasuksest sissetungiv augustipäike valgustab eredalt ruumikat tuba; tugev tuul lõgistab aknaid; eemalt väljast kuulduv kõnetpidava sadamaülema Kuuse pisut pateetiline häält, mida katkestab puhuti rõõmus käteplagin.

HELE-MALL (*seisab lävel, tõuseb ärevalt kikivarbaile, nagu püüdes üle vaadata tihedast rahvamurrust*).

VAHTRIK (*siseneb vilistades vaheukse kaudu — uutest sinistes tunkides, õlist kriimu näoga, piimapudeli kael uhkeldades taskust väljas; laulab koomiliselt kõrge häälega*):

L-laev see sõitis täies purjes,
kirjutasin ruhvi var-r-jus...
vastu aga laeva laene peksis,
m-minu käsi kir-r-jas eksis...

Tervist, frökhjen!

HELE-MALL (*vehib keelates käega*): Tervist, tervist! St, olge vait!

VAHTRIK: Tohoh, kas nii vaimustav? (*Astub tüdruku kõrvale, vaatab samuti*.)

HELE-MALL (*ootab, kuni plaksutamine vaikib*): Seltsimees Kuusk lõpetas just. Oi, ta rääkis toredasti!

VAHTRIK: Miks seltsimees kantseleikuninganna sinna ei lähe?

HELE-MALL: M-miks! Eks nüüd pean ju mina siin telefonivalves seisma! Aga miks te ise seal ei ole, seltsimees kuulus treial?

VAHTRIK: Kuulge, kavatsesin, aga ei saanud. (*Poseerib.*) Ärge lähemalt pärige, ärge lähemalt pärige! Olen seotud sõnaga — vaikin nagu haud! (*Laulab jälle.*)

L-läksid segi kirjaread,
i-gas sõ-nas ol'lid vead...
Aga ma ei jätnud jonni,
ku-ni jõudsin Lissabonni...

HELE-MALL (*pilkavalt*): Noo? Ku-ju-ta-ge ette! Kus sa-ladused! (*Vaatab jälle välja.*) N-noh, pidage need omale!

REIN (*astub paremalt sisse; rakatava ülemeelikusega*): Tervist, kodanikud... ja jõudu! (*Vahtrikule.*) Hoia nüüd kõrvale, aus sõber, et sa viga ei saaks! (*Haarab tooli, sirutab selle ühe käega leenist hoides horisontaalselt ette.*) Valmis! (*Asetab tooli põrandale, hüppab sellest kepsutades üle.*) V-valmis! (*Viskab äkki jalad õhku, käib kätel, tõuseb uuesti püsti.*) Valmis! (*Võtub püksioõmlustest kinni, tõmbab need lõõtsadena laiali, tantsib koomilist karutantsu.*) Vahal-mis! (*Haarab tüdruku pea käte vahele, suudleb seda põskedele, laubale, huultele.*) Valmis, valmis... valmis... ja val-mis!

VAHTRIK (*tähtsalt*): Ahah, kas ma'p reakinud... mmh! (*Teeb, nagu mängiks mingit keelpilli, kõõrutab uue salmi.*)

A'asin uhkelt ette rinna,
tahtsin kohe maale minna.

Kapten aga ütles — ära jända,
mul pole uusi riideid anda!

(*Embab omakorda tüdrukut.*) Eks ole, frökhjen, reakis-
sin ju, ah, reakisin? (*Tantsib Reinuga, sikutades ka
oma püksid lõõtsadena laiali.*)

HELE-MALL (*on esmalt üllatunud, mõistab siis, puhkeb
naerma*): Valmis?! Noo! Hurraa! (*Vahtrikule.*) Või see
oligi siis teie... saladus! (*Haarab Reinu ja Vahtriku
käest kinni, tantsib kaasa.*) To-re! Millal?

REIN: Täna. Ehh, pool aastat pingutasin, pingutasin!
(*Patsutab endale pähe.*) Katus hakkas muremuljutus-
test juba halliks ja paljaks minema!

HELE-MALL: Muidugi! Märkasin seda juba ammu! (*Jook-
seb jälle uksele.*) St, vait! Praegu just lõpetas seltsi-
mees Kotkas, pulti asub üks „Delfiini“ madruseid.
(*Kostab jälle käteplaginat.*) Noh... soo? Juba läbi?
Kuidas siis nõnda lühidalt — vaevalt kolm-neli lauset!

VAHTRIK: Ütles ainult tervitusi, tähendab. Oot, lähen kah
ligemale! Nägemist! (*Ära, ikka lõbusalt laulu lüües.*)

N-neeger Tommi andis marga,
pannin kinni kirja nurga...

Ise aga tegin jänki muodi —
v-vesti väel ma läksin puodi...

HELE-MALL (*pöördub Reinu poole; naeratades*): Ah siis
ometi lõpuks oled sa nii kaugel? Kas su täiendus
läheb meie tehases nüüd üldiselt rakendusele?

REIN: Selge! Esmaspäeval vahetan Arnoga pingid ter-
veks nädalaks — las nähakse, et see pole ainult näpu-
trikk ja et sellega saab hakkama iga hea treial!
(*Jutustab.*) Asjatundjad olid kohal. Hoopis targemad
pead kui meie omad. Esialgu ootas vist nii mõnigi

mees, et nüüd kohe läheb kõik kus kurat — kas kargab tera lakke või põleb pink läbi! Noh, ei juhtunud ei seda ega teist! Ja siis proovis Leningradi mees kah, see kuulus, kes siin praegu puhkab... Ohh, see on alles meister — pink lausa laulab ja kõliseb, kui käed külge paneb! Insener Niidu on kah nii rõõmus, et...

HELE-MALL: Ah on?

REIN: On!

HELE-MALL (*vaatab poissi hellitava pilguga; siis — tasakesi:*) Kas sa ise oled selle kõige üle nüüd väga õnnelik, Rein?

REIN: Olen!

HELE-MALL: Vaata, näed sa... mina olen kah väga õnnelik. (*Püüab varjata oma tõelist meeleolu, vehib ikka käega.*) St, ole vait! Meie... taat!

REIN: Ohoh! (*Tõuseb tüdruku eeskujul kikivarbaile, paneb käe Hele-Malle piha ümber.*)

HELE-MALL: Kuuled?

REIN: Kuulen... kallis.

HELE-MALL (*Reinule kõrvalt otsa vaadates*): Mis sa nüüd peale hakkad?

REIN: Kuidas — mis ma nüüd peale hakkan?

HELE-MALL: Nojah. See, mis sa nii kangesti püüdsid, on käes. Ja edasi?

REIN: Edasi hakkan tööstili viimistlema. Saad aru — tööstili! Et iga tühisemgi liigutus kulgeks minimaalse ajakuluga. Jõuluks võtan oma pingilt välja mitte kaks normi, vaid vähemalt kolm normi.

HELE-MALL: Ahah. Ja edasi?

REIN: Edasi pean saama loomulikult... veelgi paremaid tagajärgi.

HELE-MALL: Hea küll. Usume ja ... loodame. Ja siis?

REIN: Siis ... jah? (*Mõtleb; äkki ülemeelikult.*) Siis jalu-
tan ühe maja ülemiselt korralt selle alumisele kor-
rale, kummardan viisakalt ühe vana kapteni ees ja
ütlen: „Kas tütar või elu!“

HELE-MALL: Ohoh! (*Naerab heledalt.*) Noh, olgu — ole-
tame, et sa ka selle vägitükiga hakkama saad? Ja
edasi?

REIN: Edasi? Edasi vaatan, kas pingi juures pole või-
malik veel mõnd uuendust läbi viia.

HELE-MALL: Fuih, kui proosaline! Mõtlesin, et kutsud
mu vähemalt kuhugi lõunasse ... lõbumatkale. (*Tõsi-
neb jälle; esimese anduva naisehellusega.*) Tead sa,
kallis ... nalja võib ju teha, aga ... mul on nii kan-
gesti hea meel, et sinul hea meel on ... Ja et sa
kõigile äpardustele ja raskustele vaatamata siiski
käega ei löönud ... Kal-lis!

REIN (*tõmbab tüdruku vaikides enda vastu*).

MAIA (*tuleb paremalt; peatub lävel, muigab*).

HELE-MALL (*märkab teda äkki, kohmetab*): Sina ...
oled?

MAIA: Jah, mina. Miiting kestab veel?

HELE-MALL: Varsti vist lõpeb. (*Tunneb esmalt piinlik-
kust, muutub siis kuidagi otsustavaks, asetab käe sii-
ralt Reinu käsivarrele.*) Meie taat kõneleb praegu.
(*Uus, kauakestev käteplagin.*) Ahah, lõpetaski. Pais-
tab, et minnakse laiali. (*Paus.*) Jah, minnakse ... Isa
ja sadamaülem saadavad külalisi — seltsimees Allikat
ja teisi. (*Paus.*) Auto sõitis ära. Nõnda ... Tule-
vadki ... (*Väljast kuulduv rõõmsat kõnekõminat,
eemalduva auto tuututamist; orkester hakkab män-
gima.*)

KPT. LIIVAK, SADAMAULEM KUUSK (*sisenevad elavalt vesteldes*).

KUUSK (*lõbusalt*): Oo, külalised! (*Hele-Mallele.*) Tallinn ei kutsunud?

HELE-MALL: Ei kutsunud.

KPT. LIIVAK (*Maiale*): Mõtlesin, et tuled kah meie pidupäeva kaasa tegema.

MAIA (*vaatab kõrvale*): Kavatsesin, aga jäin hiljaks.

KPT. LIIVAK: Kahju, kahju. Oleksid pidanud siiski tulema! Võtsid ju täie hingega osa nii meie rõõmudest kui muredest.

MAIA: Oh, minu osa oli seal väike, poisid ja tüdrukud korraldasid rohkem ilma minuta, ise.

KPT. KOTKAS (*saabub viimasena; märkab kohe Maiat, tunneb selle kohalolekust silmanähtavat rõõmu*): Tervist. (*Sõpradele.*) Noh, kuidas seltsimehed ise selle tänasega rahule jäävad?

MAIA (*tõmbub akna alla*).

KUUSK (*hoogsalt*): Pagana pihta, toredasti läks, toredasti läks!

KPT. KOTKAS: Mis ma sulle mõni päev tagasi ütlesin!

KPT. LIIVAK: Jah, see on õige — toredasti läks. Südame võttis sees lausa soojaks.

REIN (*Hele-Mallele*): Kaome!

HELE-MALL: Kuhu?

REIN: Saadan su koju, ja sealt lähen ühes emaga jaama. Taat hakkavat kuhugi sõitma.

HELE-MALL: Noo? Kuhu?

REIN: Ei tea. Küllap vist Tallinna. Tuled, eks ole?

HELE-MALL: Jah, hea küll. (*Isale.*) Kas ma võin nüüd vist minna?

KPT. LIIVAK: Mine aga, mine, tütar. Ja aitäh ületundide eest.

REIN, HELE-MALL (*kärmesti ära paremale*).

KUUSK (*käib erutatult edasi-tagasi, naerab äkki, räägib jälle möödunud töödest*): Jah, see oli tuhin, see oli tuhin! Kui siis kolmanda laoaيدا mehed, kelle hoone oli väliselt küll kõige halvemas seisukorras, täna hommikul lipu-pärja esimestena üles tõmbasid — sa mu meiel!

KPT. LIIVAK: Jah, see oli uhke silmapilk. (*Vaatab kella; kapten Kotkale.*) Tootmisnõupidamine klubis algab kah varsti — võtad osa?

KPT. KOTKAS: Kahjuks ei. Olen seni teiega küll sammu pidanud, täna aga ei saa.

KUUSK: Tõesti kahju! Seal peaks tulema üsna viljakaid kõnelusi — inimesed on kuumad, särtsu täis. (*Telefon heliseb; astub laua juurde, võtab toru.*) Jah, sadam. Ah Tallinn otsib meid? (*Ootab.*) Halloo. Kuusk on aparaadi juures. Tervist, seltsimees sekretär! Jah, kõik on nõnda, nagu ma eile kõnelesin: ettenähtud tööd on kuhjaga lõpetatud, miiting on peetud, pidulikud sõnad on öeldud, varsti vestleme kollektiiviga uutest ülesannetest. (*Paus.*) Tänan. (*Paus.*) Tulevast kuust alates — kakskümmend protsenti senisest tonnaazist rohkem? (*Naeratab laialt.*) Ah kas saame hakkama? Saame, saame. Tänan teid... ja ütlen oma poistele edasi. Nägemist. (*Kotkale.*) Keskkomitee sekretär. Önnitles meid.

KPT. KOTKAS: Noh, näed nüüd! Ammuks see oli, kui häbenesite inimestele silma vaadata, nüüd aga ajate rinda ette ja võtate õnnesoove vastu! (*Naeratades.*) Nii! Ja olgu nüüd siis ka minu poolt paar uudist.

Kõigepealt — insener-tehniline brigaad, mille saate endile appi kuni oma põhi-koosseisude täiendamiseni, jõuab siia tunahomme, see on esmaspäeval. Teiseks: ühes selle brigaadiga tuleb Keskkomitee ülesandel siia mees, kes seab teil siin asjad joonde ka parteilises osas. Ja kolmandaks... (*pöördub kapten Liivaku poole*) vana Jonn Jonni poeg upitas enda töösti jalule!

KPT. LIIVAK: Upitas? (*Muigab laialt.*) Vaata aga, vaata! No see on ju lausa tore! Kõneles sinuga... veel kord?

KPT. KOTKAS: Jah. Otsis mu tuna-eile õhtul üles, vestlesime ja arutasime terve öö. Mehike on nii mõndagi mõistma hakanud, tuleb loota, et ta seda oma mõistmist ka tegelikkusse rakendada suudab. (*Paus; pikkamisi.*) Täna seitse null-null raputame oma saabas-telt maha siinse tolmu ja... lähme jälle seltsis seiklema, nagu kord vanasti.

MAIA (*kuulab seni vaikides, nõjatab nüüd käed tooli-leenile, näib sellelt loomusunniliselt tuge otsivat*).

KPT. LIIVAK (*alles tükikese aja pärast*): Nii? Ja... kuhu?

KPT. KOTKAS (*seletab*): Lugu on säärane, et mind peetakse üheks paremaks polaarmede tundjaks — olen sealset vett kündnud küll pikuti, küll põigiti. Sinna on kavatsusel üks järjekordne ekspeditsioon ja mõni päev tagasi sain telegrammi, et mind on määratud selle tehniliseks juhiks. Ja Jonn Jonni poeg tuleb mulle... noh... ütleme teiseks tüüri-meheks.

KPT. LIIVAK: N-nii?

KUUSK (*toibudes*): M-mis... pagan!

- KPT. KOTKAS: Jah, sedapsi küll, vennas. Homme peame Tallinnas olema, esmaspäeval sõidame juba edasi.
- KPT. LIIVAK (*vaatab veidi aega vaikides aknast välja*): Sellega tuli ju muidugi... arvestada. Igaveseks sind ju siia ei saadetud...
- KPT. KOTKAS (*vaatab vargsi Maia poole*): Õige, igaveseks mind siia ei saadetud.
- KUUSK: Pagana pihta... saime vaevalt varbad maha!
- KPT. LIIVAK: Just sellepärast, poja, et me varbad maha saime. (*Läheb pärani seisva ukse juurde, popsib piipu, silmitseb puhkavat sadamat. Taevas on selge, sügavsinine, õhk virvendab lõppeva suve soojusest. Kõik nagu ootavad midagi, nagu mõtisklevad millegi üle. Kapten Liivak pöördub viimaks tagasi toa poole ja ütleb pikkamisi.*) Jah, olime kord, kolm kaptenit... Erinevad karakterid, erinevad temperamen did... Aga siiski ühesuguste ühiskondlikkude sümpaatiatega ja antipaatiatega. Ja tallasime võidu laiu maailmameresid — vahel seltsis, vahel lahus. Ja kui uued ajad algasid, seisime samuti kõik kolm ühel ja samal poolel. (*Paus; äkki kirglikult, hooga.*) Hea küll... sina lähed oma järjekordsete ülesannete juurde, mina jään siia oma ülesannete juurde. Ja kuidas... kuidas ma loodan, et ka vana Jonn Jonni poeg enda tõesti kord meie praeguste nõuete kohaselt jalule saab! (*Popsib ikka piipu, püüab endas tõusvat tundehoogu maha suruda.*)
- KPT. KOTKAS: Saab, kindlasti saab! Muudkui — ära aga sina, vennas, oma pehme südamega jälle unustama kipu, et vana ja iganenu haletseminegi on atentaat uue vastu, asugu siis see vana ja iganenu meist väljaspool, asugu ta siis meis enestes!

KPT. LIIVAK: Selge, selge, võid minus kindel olla!
(Täie veendumusega.) Vigu, mis ma hiljuti oma väikekodanlises sentimentaalsuses tegin, ma enam ei korda. (Võtab piibu suust, koputab selle tühjaks, pistab taskusse; otsustavalt.) N-nojah, see on nõnda. Elu on elu, ja nii mõnigi kord ei hooli ta meie isiklikkudest tunnetest. (Vaatab kella.) Juba kuus. Tähendab, et ka sinul... on aeg.

KPT. KOTKAS: On. Kapten Malm peaks siit varsti läbi tulema... (Häält tasandades, sunnitud rahuga.) Ja peale selle — enne ärasõitu on mul veidi juttu ajada ka Maiaga, sinu tütrega.

KPT. LIIVAK (silmitseb äkki mõistma hakkava pilguga kord kapten Kotkast, kord Maiat; viimaks pikkamisi): Ahah, nii...? (Astub sõbra juurde, võtab selle õlgade ümbert kinni.) Tubli, vennas, head reisi. Ja ära meid halvasti mäleta. (Pöördub, lahkub kepile toetudes.)

KUUSK (on kuidagi kohmetu, rahutu, püüab varjata oma liigutustunnet; surub vaikides kapten Kotka kätt, lahkub samuti).

KPT. KOTKAS (hetke pärast — Maiale): Noh, kallis?

MAIA: Jah, Toomas...?

KPT. KOTKAS: Kõnelesin siin, kuulasin teiste kõnelusi... Aga nägin ja tajusin ainult sind... Ja tahaksin nii väga teada, millest sa mõtlesid?

MAIA: Millest ma mõtlesin... (Vaatab meest suurte, nagu hirmutundvate silmadega.) Mõtlesin endast... ja sinust... Meist kahest...

KPT. KOTKAS: Jah? Ja nimelt?

MAIA: Mõtlesin, et lõpp meie sõitudel üle roheliste vete... helesiniste randadega muinasmaale... Mõtlesin, et... (Nõjatub uksepiidale, surub käed näole.)

KPT. KOTKAS (*paneb käe ta pihale*): Maia!

MAIA (*ei vasta, nuuksub*).

KPT. KOTKAS (*veelgi vaiksemalt, veelgi hellemalt*):

Me pole ju enam naiivsed noorukid... ja me pole teineteisele ka enam juhuslikud tuttavad... me oleme mees ja naine... Aga ometi olime me lausa lapsed! Teadsime kogu aeg, et see tänane varem või hiljem kätte jõuab, ei tahtnud aga sellest mõelda ja jätsime teineteisele ütlemata hoopiski palju sõnu, mis ootasid ütlemist... väga kärsitult. On nii, Maia?

MAIA: On. (*Naeratab läbi pisarate, ootab, et mees edasi kõneleks.*)

KPT. KOTKAS: Sina... kallis! (*Surub naise hoogsalt enda vastu.*) Sina... sina... kallis! Tunni aja pärast pean ma teele asuma ja... tarvis on rutata. Aga enne kui ma lähen, ütle mulle veel midagi...

MAIA: Jah... mida? Mida ma pean sulle veel ütleva?

KPT. KOTKAS (*pöörab naise näo enda poole*): Ütle mulle, kas sa jääd mind ootama?

MAIA (*ikka läbi pisarate naeratades*): Jään, Toomas! Jään sind ootama... oma merede-uurijat... oma sadamate-ehitajat!

KPT. MALM (*ilmub samal hetkel lävele — seljakott seljas, vanamoeline kohver käes — peatub; räägib oma tavaliste lühikeste lausetega, ehkki ta häälest kõlab juba sootuks uusi toone*): Noh, kapten Kotkas — aeg napib.

KPT. KOTKAS (*Maiale*): Jah, aeg napib. Nägemiseni, kallis.

MAIA: Nägemiseni, Toomas.

KPT. KOTKAS (*võtab portfelli ja mütsi, embab veel kord Maiat; lahkub*).

KPT. MALM: Nojah . . . suo . . . head tervist, ristitüdar.

MAIA: Head tervist ka sinule endale, onu Jonn.

KPT. MALM (*lahkub samuti*).

Vaikus. Maia läheb ukse juurde, sirge, rahulik, kogu olemuses juba rohkesti tubli meremehenaise tugevust, mis on valmis julgesti vastu minema suurimatelegi katsumustele; tuul puhub sisse läbi pärani seisva ukse, rebib ta rõivaid, sasib juukseid.

Orkester ei mängi enam. Selle asemel aga kuulub laevade juurest madruste aeglast, pisut unistavat laulu. Eemalt reidilt hakkab kostma kumisev, õhku raputav, sügav vile — lähenev kaubaaurik kutsub vastu lootsi. Taevas sadama kohal on ikka pilvitu ning sügavsinine, tупpa tungivad päikesekiired langevad nüüd poolviltu, valgustades suuremat osa põrandast ja vaheseinast; seal rippuv sadamaskeem tõuseb selletõttu kuidagi eriliselt esile.

MÄRKUS.

Näidendi „Ehitajad“ esitrikk (eriraamatuna) ilmus 1950. a. mais vene keeles. Selles väljaandes esineb (võrreldes käesoleva väljaandega) rohkesti kärpeid, mida autor pidas vajalikuks teha, lähtudes vennasrahvaste väikelavade seisukohalt. Samadel kaalutlustel on eesti-keelses väljaandes esinevad ja raskesti tõlgitava vanad meremehelaulud venekeelses variandis asendatud kaasaegsete lauldavate lauludega, nende katkenditega või pisut muudetud teisenditega.

Näidendi „Ehitajad“ nn. „täielikuks väljaandeks“ tuleb lugeda käesolev.

AUTOR.

Vastutav toimetaja A. Alle.
Kunstiline toimetaja A. Koemets.
Tehniline toimetaja O. Kasemets.
Ladumisele antud 18. IV 1950.
Trükkimisele antud 2. X 1950.
Trükiarv 1500. Paber 56:79, 1/16.
Trükipoognaid 8,25. Formaadile
60:92 kohaldatud trükipoognaid 6,6.
Arvutuspoognaid 6. ME-08257.
Trükikoda „Kommunist“, Tallinn,
Pikk tn. 2. Tellimise nr. 1687.

На эстонском языке.
А. Якобсон. Строители.

Hind rbl. 5.40